

29
IN NOMINE JESU CHRISTI
TRIUMPHATORIS NOSTRI INVICTISSIMI!
DISSERTATIO THEOLOGICA

DE
**DESCENSU CHRISTI
AD INFEROS,**
AD ILLUSTRANDUM ORACULUM
I. PETR. III. COMMAT. 18. 19. 20.

QVAM
EX CONSENSU VENERANDÆ FACULTATIS THEOLOGICÆ ROSTOCHIENSIS,

PRÆSIDE

*MAGNIFICO, SUMME REVERENDO ATQVE
EXCELLENTISSIMO,*

DN. JOANNE FECHTIO,

S.S. THEOLOGICÆ DOCTORE ET PROFESSORE PUBLICO
LONGE CELEBRATISSIMO, CONSISTORII DUCALIS ASSESSORE
GRAVISSIMO, DISTRICTUS ROSTOCH. SUPERINTENDENTE

VIGILANTISSIMO, SUMME REV. FAC. THEOL. h. t. DECANO

MAXIME SPECTABILI,

*PATRONO, PRÆCEPTORE, HOSPITE, ac IN CHRISTO PATRE
SVO OMNI OBSEQUIO AC PIETATE COLENDO,*

IN ACADEMIA, QUÆ EST AD VARNUM PERANTIQUA,

AD DIEM XXII. MARTII ANNI MDCCIV. HORIS CONSUEVIS

IN AUDITORIO THEOLOGORUM MAXIMO

P. P.

GEORGIUS CASPARI,
RIGENSIS,

AUCTOR.

ROSTOCHII, Typis NICOLAI SCHWIEGEROVI, Ampliss. Senat. Typographi.

Recusa MDCCX.

27. 20

INCLUTÆ REIPUBLICÆ PATRIÆ RIGENSIS
PATRIBUS CONSCRIPTIS,
VIRIS

MAGNIFICIS, GENEROSIS, STRENUIS, NOBILISSIMIS, AMPLIS-
SIMIS, CONSULTISSIMIS, PRUDENTISSIMIS, SPE-
CTATISSIMISQVE

DOMINO
BURGGRAVIO REGIO,
DNIS. CONSULIBUS,
DNO. PRÆTORI,
DNO. SYNDICO,
DNIS. SENATORIBUS,
DNISQ; SECRETARIIS,

NEC NON

DOMINO TRIBUNO, Dnisq; SENIORIBUS
INCLUTI, QVOD RIGÆ FLORET, MAJORIS
CIVIUM COLLEGII,

MÆCENATIBUS, PATRONIS ATQVE FAUTORIBUS SUIS OMNI
OBSERVANTIÆ CULTU ÆTERNUM PROSEQVENDIS,
PRIMITIAS HAS ACADEMICAS, IN GYMNASIO RIGENSI
ACADEMICO COLLECTAS, SACRAS ESSE VOLUIT

AMPLISSIMORUM NOMINUM ILLORUM

PERPETUUS CULTOR

GEORGIUS CASPARI,

SS. THEOL. atq; PHILOS. STUDIOSUS.

I. N. D. N. J. C.

AUCTOR

Hujus Dissertationis

LECTORI BENEVOLO

Felicia omnia

*Totâ mente animôque
apprecatur.*

Materiam, quæ hîc ob oculos Tibi ponitur, *Lector Benevole*, variè jam esse pertractatam, libenter concedo. Disputârunt jam de eadem B. D. Paulus Röberus, (a.) B. D. Abrahamus Calovius (b.) aliiqve, quos brevitatis studiô sileam. Interea Tu animô tuô reputes velim dictum illud Augustini. (c) *Utile est, plures libros, (addo plures Disputationes) à pluribus fieri diversò stylô, non diversâ fide, etiam de quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat, ad alios sic, ad alios autem sic.* Et sanè, si quidam est fidei articulus, qui advertentes sibi nactus est lectores, meritò hic præsens est de Desceusu Christi ad inferos. Quem fugit impia vox Schotani (d) dicentis: *De hoc Articulo ne quidem in Sacris Literis reperiri?* Quem præterit pessima Josephi Scaligeri & Bezae sententia, quorum hic (e) *Historiam Descensus Christi ad inferos, & quæcunqve hac de re apud Veteres commemorantur, somnia esse;* Ille autem (f.) *κατάβασις εἰς ᾅδης* figmentum esse eorum, qui post Apostolica tempora vanam sententiam conceperint, enunciat? Causa autem perversæ hujus opinionis nulla alia est, quàm quia negant, ullum apicem de eo in Sacris Literis exstare, ut antea nugatus est Schotanus.

A 2

Quod

(a.) Wittebergæ, 1647. (b.) Wittebergæ, 1682. (c.) ex Libr. l. de Trinit. Cap. III. Tom. III. col. 241. (d.) Dissert. II. de vero sensu Articuli, descendit ad inferna, Cap. V. (e.) Commentar. in Actor. II. v. 27. (f.) in Notis ad I. Cor. XV. v. 29.

Quod quidem fatemur à nullo Evangelistarum expressis verbis hunc Descensum Christi ad inferos fuisse descriptum; rationem hanc reddente Magno quondam Ecclesiæ Nostræ Lumine B. D. Gerardo: (g) Quia Evangelistis ea solum Christi gesta describere proprium, quorum ipsi vel fuerunt *αὐτόπαι*, vel ex aliis oculatis testibus fide dignis perceperant; jam verò Christum ad inferos descendentem nemo mortalium viderat, quomodo igitur historiam illius descensus Evangelistæ describerent &c. Interea tamen ex plurimis locis hic Descensus Christi ad inferos manifestè patet, in ipsa Tractatione adducendis. Perversos Christianos, (si illos ita nominare fas est) hac in parte sequuntur *λεπρόδερμοι* Judæi. Non enim tantum miserè quædam loca de Descensu Christi ad Inferos in Veteri Testamento agentia, absurdâ suâ explicatione depravant, sed etiam omnibus contumeliis Christum afficiunt. Et talis est eximius ille locus Psalmi XVI. v. 10. *Non derelinques animam meam in inferno*, (ad quem Paraphr. Vinariensis. (h) ita: *Denn du wirst meine Seele (mich selbst) nicht in der Hölle lassen (derselben Bein weiter zu erfahren / wie vorhin geschehen am Delberg/und am Creuz/sondern du wirst mich darinn triumphiren / und meine Göttliche Krafft / Macht / Majestät und erhaltenen Sieg herrlich erweisen lassen.)* Confer interea ad hunc locum B. D. Pfeifferum, Theologum Excellentissimum, (i) qui vult, quod per τὸ non relinquare in inferno formaliter & proximè indicetur, Messiam in metaphorico suo descensu ad inferos & statu passionis doloroso, non succubiturum, sed potius consequenter triumphò suò gloriosa & in specie descensu triumphali ad πᾶς damnatorum ostensurum, se ex pristino infernali statu esse eluctatum. Sed quid Judæi? Illi, inter quos Raschi, (k) R. David Kimchi, (l.) R. Aben Esra, (m.) R. Obadia aliique de Davide interpretantur. Imò R. Lipmannus valde in Christianos debacchatur, hunc locum de Jesu suo exponentes, cum tamen constet R. Mosè

(g) In Harmonia Evangelica. Cap. 207. p. m. 2077. (h) Biblia Vinariensis Expositiones Sacro Codici à Theologis quibusdam, Vinariensium, ab auspiciis Serenissimi Ducis lineæ Vinariensis, & Norimbergensium à loco impressionis sibi nomen adoptantibus concinnatæ. Confer. Dn. D. Mayeri Dissertat. Selectas, pag. m. 429. ut & B. D. Calovii Prolegom. in Bibl. Illustrat. Tom. I. p. m. 13. a. (i) in Dubiis Vexatis, p. m. 573. (k) Raschi id est. R. Salomon Jarchi (uti vulgò eum vocant) id est Lunensis Campanus à patria, quanquam Trecensis Galus potius fuerit, unde alii eum appellare malunt Jizehai à Patre. (l) Kimchi, id est, molitor, Hispanus. (m) Aben Esra ab avo materno Esra ita dictus. (n) mi

Mosen Hadarschan, (n) aliosque (o) id de Messia explicasse. (p.) Sed jam folia ceciderunt, mox arbores cadent. Concedunt quidem Verpi, Christum descendisse ad inferos, sed ita, ut tanquam reprobis pro atrocibus suis peccatis infernales patiatur cruciatus, de quo B. D. Pfeifferus (q) locum Talmudicum adducit, cujus Versionem ex laudato D. Pfeiffero, adjectis simul Eiusdem annotationibus in gratiam *Benevoli Lectoris* hic adjicere placet. Ita autem sonat: *Onkelos filius Kalonici sororis Titi (velintne legis Paraphrastam an alium, dubium est; nec scire multum refert) voluit Profelytus fieri. Abiit autem & per necromantiam produxit Titum & rogavit eum: Quis est honorabilis in hoc mundo? Respondit: Israëlitæ. Ait illi: An consultum adhaerere illis? Respondit: Promissiones eorum multæ sunt & tu non potes præstare eas: abi ergo & instiga aliquem contra eos in hoc mundo & fies caput (id est magnus) quia scriptum est: Hostes ejus erunt caput (Deut. 28, v. 44.) & docetur: Omnis affligens Israëlitæ factus est caput. Porro rogavit eum: Judicium (pœna infernalis) hujus viri (scil. Titi, quem externâ specie refers) in quo nam consistit? Respondit ipsi: in quo desit, in eo crescit: quotidie redigunt eum in cinerem & judicant (torquent) & ustulant eum & ventilant versus septem maria (de quibus vide Bava Batra f. 74. c. 2.) Abiit & porro produxit per Magiam Bileamum, dixitque ipsi: Quis est magnæ existimationis in hoc seculo? Respondit: Israëlitæ. Ait: An consultum adhaerere illis? Respondit: Ne quæras bonum & salutem eorum in æternum (ex Deut. 33. v. 6.) Rogavit eum: Supplicium hujus viri (Bileami) quale est (in inferno.) Respondit: sit honor castis auribus) in fervido spermate. (Hic notat Raschi: Hæc est pœna talionis, quia ipsius consiliò factum, ut populus inciperet scortari.) Abiit & produxit porro per magiam rebellem (seu Apostatam) Israëlitæ (ita legitur in edit. Amstel. Sed Vorstius hæc verba adducens legit: *וְיֵשׁוּעַ* JESUM: quem ipsum à Judæis per illud Epitheton innui certum est.) Rogavit eum: Quis est honorabilis in hoc mundo? Respondit: Israëlitæ. Ait: Num consultum, ut adjungam me illis? Respondit: Quare bonum eorum & malum eorum*

A 3

ne

- (n) uti testatur Helvicus Klensch, *Judæor. Tom. IV. Disput. Giesl. IV. §. 51. pag. 100.*
 (o) apud Galatinum *Libr. VI. de Arcanis Catholicæ Veritatis, Cap. VII. p. m. 345. & seqq.* (p) Confer Dn. D. Carpzovii, *Theologi νῦν ἐν ἀγίοις, Leichen-Sprüche Tom. I. p. m. 683. & seqq.* (q) In *Theologia, sive potius Ματαιολογία Judaica atque Mohammedica, Exercitat. V. Thes. 10. pag. m. 129. & seqq.*

ne quærito, quicumque tangit eos, perinde est ac si tangeret pupillam oculi ipsius. Rogavit eum: Judicium (infernale) hujus viri (id est JESU, quem refert) quale est? Respondit: In fervente excremento: quemadmodum dixit Mar. Quicumque subsannat verba Sapientum, ille judicatur in fervente excremento. Hactenus ille. Battologis autem omnium Descensus Christi inimicorum obviam esse eundum, nemo, nisi mente captus fuerit, inficiabitur. Et hanc in rem, *Lector Benevole*, Dissertatio hæc adornata, in qua pro virili mea eosdem refellere conatus sum. Fundamentum autem, cui innititur hæc tenuis opella, subministrabit Oraculum illud Petrinum ex I. Epistola Cap. III. v. 18. 19. 20. Est enim, testante B.D. Christian. Chemnitio, (r) locus iste Petrinus pulcherimus, & inter eos referendus, ex quibus inprimis constet Descensus Christi ad inferos; imò judicante B. D. Qvenstedtio, (s) est locus hic abstrusissimus & difficillimus, ast nullus in Scriptura invenitur alius, qui æque multis circumstantiis actum Descensus Christi realis in infernum describat. Hic itaque locus, (de quo pro more suo, id est, eruditè etiam agit Erasmus Francisci, (t) jam oculis Tuis, *Lector Benevole*, sistitur, & quidem sequenti ordine, ut, præmissis duabus Propositionibus, quarum prior Descensum Christi ad inferos verum & peculiarem Fidei Christianæ Articulum constituit; altera difficultatem hujus Articuli ut & Oraculi Petri proponit, indicetur I. Subjectum Quod. II. Subjectum Quo. III. Temporis articulus. IV. Locus. V. Modus. VI. Objectum Quibus. & VII. Finis & Effectus. Quibus annectitur VIII. Epilogus. Et hæc sunt, quæ Dissertatio nostra continet, quæ autem æqui bonique consulas, omneque quod limam meretur, excuses velim.

VALE!

(r) in Colleg. Theol. super Form. Concordiæ. Disput. X. Thesi VIII. (s) in Systemat. Theolog. Part. III, p. m. 374. (t) verò nomine Georg. Minicht. in suo Tractatu: *Weg der Ewigkeit* / Exerc. VIII, in annotat. à pag. 197. usque ad 232.

DISPUTATIO THEOLOGICA

de
DESCENSU CHRISTI AD INFEROS.

PROPOSITIO PRIMA.

*Descensus Christi ad Inferos verum & peculiarem
Fidei Christianæ Articulum constituit, à morte, sepultura
& resurrectione distinctum.*

SCHOLION.

§. I.

Quis Articulus Doctrinæ Christianæ longè
diùque in Ecclesia disceptatus; certè is est, qui agit
de Descensu JESU CHRISTI ad inferos: quo de non
modò recentiores Theologi, Augustanam Confessi-
onem professi, sed etiam Orthodoxi Veteris Ecclesiæ
Doctores dissenserunt, quemque non prorsus eodem
modo ex Sacris Literis explicarunt.

§. II. Nihilominus iste particula quædam est Symboli Aposto-
lici, quò confitemur, quod credamus in JESUM Christum, Dominum
nostrum, Filium DEI, qui mortuus, sepultus est, & ad inferna descen-
dit: perspicuè admodum *mortem, sepulturam, & descensum Christi ad
inferos*, tanquam diversos articulos, distingvens.

§. III. Proinde vix dubitare licet, quin hic Articulus de Descensu
Christi ad inferos jure justò numeretur inter articulos Fidei Christianæ, tum
quia de illo diserta extant in Sacris Literis testimonia, de quibus infra:
tum, quia inter reliquos Fidei Christianæ articulos disertè nominatur in
Symbolo Apostolico.

§. IV. Sed, qui negant, Descensum Christi ad inferos habèn-
dum pro peculiari Religionis Christianæ articulo, (a) urgent inprimis
Synodum Nicænâ, Constantinopolitanam, & aliquot Toletanas, at-
que nonnullas alias ab Hilario (b) enumeratas, ne verbulò quidem
meminisse Descensus Christi ad inferos. Addunt etiam, quod Irenæ-
us & Tertullianus, Scriptores antiquissimi, enarraturi articulos Fidei
sicco pede prætereant Christi ad inferos Descensum. Dicunt denique,
teste

teste Cypriano, vel potius Ruffino (c) articulum hunc in Symbolo Ecclesiae Romanae & Orientalium non extare. (d)

(a) Inter quos est Calvinus Libr. II. Institut. Cap. 16. §. 8. p. m. 312. Amand. Polanus Libr. 6. Syntagm. Cap. 21. p. 410. a. Svarez. in Thom. Part. III. Quaest. 52. Artic. 8. Dist. 43. §. 2. (qui existimat, non necessarium esse hunc Articulum computare inter articulos Fidei, quia non sit res admodum necessaria omnibus hominibus.) (b) in Libro de Synodis. (c) in Expositione Symboli. (d) in quo probando operosus est Joh. Rudolph. Lavaterus in Tract. Theol. & Scholastic. de Descensu Jesu Christi ad inferos. Libr. I. Part. 4. Conferatur Guiljelm. Perkinsus, Anglicus, in Ementito Catholicismo, p. m. 128. & seqq. qui permulta recenset Symbola, in quibus haec verba Symboli Apostolici: Descendit ad inferos: non continentur.

§. V. Hoc etiam agit D. *Christianus Dreierus*, in Academ. Regiomontana olim Theologus & Philosophus Famigeratissimus, (a) ubi Smalcium (b) sequutus ait: Die Höllensfahrt Christi ist nichts anders denn eine dunkle Umstände des Todes/ und der Begräbnis Christi nach der alten Kirchen Meinung. Quam sententiam prolixè satis propugnavit Dreierus, (c) cujus tamen nullos testes laudare habuit.

(a) in Tractatu, cui titulum fecit: Die gründliche Erörterung etlicher schwerer Theologischer Fragen der Christlichen Lehre / (qui liber potius die Verdunkelung aut Verfehrung nominandus. Regiomont. 1651. emissio, p. m. 717. (b) de Smalcio conferatur Diar. Biograph. Tom. I. M. Henningi Witte, Eloquientiae & Histor. in Gymnasio Rigensi Academico quondam Professoris Celeberrimi ad Ann. 1622. d. 4. Decembr. (c) loc. citat. pag. m. 445. & seqq.

§. VI. Dreiero calculum suum addit D. *Frider. Ulric. Calixtus*, (a) cum Parentis sui sententiam de Descensu Christi ad inferos masculè defendit. In antiquioribus, inquit, Symboli Apostolici editionibus, ubi legitur, sepultus est, ibi omittitur, descendit ad inferos, & vice versa, ubi legitur posterius, prius omittitur: quum enim, teste Ruffino in Expositione Symboli vis verbi eadem sit, id est, verbum infernus idem significet quod sepulchrum, perinde est, utrum ponatur, dummodò alterutrum omittatur. Quod autem vulgare Symbolum passim hodiè receptum utrumque & sepulturam & descensum exprimit, *ταυτολογία*, superflua antecedentis repetitio est, facta ab Hebraismorum imperitis, qui è diversis Symboli exemplis utramque phrasin exscripsisse, & doctrina de Christi vero & reali descensu fundamenta jecisse videntur. In Athanasiano Symbolo res magis est liquida, siquidem præ-

terita

teritâ disertâ sepultura mentione, tantum ad inferos descendisse, id est, sepultus esse dicitur. Hæc ille.

(a.) in Epitome Corporis Doctrinæ Julii, Helmsladii Anno 1662, typis recusa, Coroll. ad Cap. VI. de Christo.

§. VII. Quibus argumentis valdè speciosis ut obviam eamus, certum nobis est, non tam dubitatum esse in priscâ Ecclesia de articuli hujus veritate, quàm genuino ejus usu, sensu & modo explicandi. Nam & Ignatius, qui Sæculò Primò vixit, Johannis Evangelistæ Discipulus fuit, & se Christum post resurrectionem vidisse fatetur; is in Epistola ad Trallianos. (a) *Secundum placitum voluntatis suæ verè crucifixus est & verè mortuus est, videntibus cælestibus, terrestribus & infernis. Cælestibus quidem tanquam incorporalibus creaturis; terrestribus verò, ut Judæis & Romanis & cæteris hominibus, qui tunc eodem tempore præstò erant, quando crucifixus est Dominus, infernis autem ut multitudini eorum, qui cum Domino resurrexerunt; Multa, inquit, corpora sanctorum dormientium resurrexerunt de monumentis patefactis. Descendit autem in infernum solus, ascendit verò cum multitudine & dirupit materiam, quæ erat à sæculo, & medium parietem ejus dissolvit.* (b) Similiter quoque Irenæus ex Sæculo Secundo, Polycarpi Discipulus. (c) *Tribus diebus conversatus est, ubi erant mortui, quemadmodum Prophetia ait de eo: Commemoratus est Dominus sanctorum mortuorum suorum, eorum, qui antea dormierunt in terra stipulationis, & descendit ad eos, extrahere & salvare eos. Et ipse autem Dominus, quemadmodum, ait, Jonas in ventre ceti tres dies & tres noctes mansit, sic erit filius hominis in corde terre; sed & Apostolus ait: Ascendit autem quid est, nisi quia & descendit in inferiora terre? Et paulò post: Sic Dominus legem mortuorum servavit, ut fieret primogenitus à mortuis, & commoratus est usque in diem tertiam in inferioribus terre &c.* Et ne dicatur, hîc agi de sepulchro, subdit: *Cum Dominus in medio umbra mortis abierit, ubi animæ mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit.* Et Clemens Alexandrinus, qui vixit Sæculo Tertio, (d) & Epiphanius Sæculo Quarto, (e) Eusebius Cæsariensis, (f) Augustinus Sæculo Quinto, (g) & alii Descensus Christi ad Inferos non obscure meminerunt. Neque hîc prætereundus est Thaddæus, Discipulus Domini, quem Eusebius (h) memorat inter fidei Articulos etiam hunc de Descensu Christi ad Inferos prædicasse apud Abgarum Edessenorum

rum Regem: (i) ὅσα ὑπὸ Ἰουδαίων ἐπαθεν, καὶ πῶς ἐσαυρώθη, καὶ κατέβη εἰς τὸν ᾄδην, καὶ διέτριψε φραγμὸν τὸν ἐξ αἰῶντος μὴ χυθέντα, καὶ ἀνέστη &c. id est: quot & quanta à Judæis perpeffus, qualiter crucifixus & ad inferos descenderit, claustrumque ab omni ævo intactum disruperit & resurrexerit &c. Nimis ergò cruda est Erasmi opinio, (k) Thomam Aquinatem Articulum istum Symbolo nostro primùm inferuisse. Certissimum enim est, Athanasium Doctorem Seculi Quarti, (l) & Cyrillum & Chrysostomum Articulum istum expresse afferre & distinctè ponere. Quos tamen constat ante Thomam vixisse annis non-gentis amplius.

(a.) Fol. 164. edit. Amstelod. 1646. quam ex Bibliotheca Florent. adornavit Isaacus Vossius cum notis (b.) *Pedellius* equeidem Calvinista in Exercitat. I. ad Epistol. Ignatii Cap. 12. notante B. Dn. D. *Bebelius* in Antiquitat. Eccles. in Seculo I. Artic. III. §. 6. p. m. 38. explicare cupit locum hunc Ignatii de sepultura, ratione additâ, quod Ignatius sepulturæ non meminerit. Sed resp. B. D. *Bebelius*: N. C. Ignatius sepulturæ non meminit, sed descensus ad inferos, ergò sepultura & descensus ad inferos sunt Synonyma. Sicut N. C. Ignatius p. 14. ita loquitur: Christus verè mortuus & sepultus & resurrexit ex mortuis E. vivificatio, quod est medium inter sepulturam & resurrectionem, est ipsa resurrectio. Cum Ignatius de sepultura loquitur, utitur verbò *θάψαντες*, ut exemplò allatò constat. Confer. Magnificus atque Summè Rever. Dn. D. *Ittigius* in Bibliothec. Patr. Græco-Latina, A. 1700. edit. p. m. 75. 130. & 255. (c) Libr. V. adversus Hæreses Cap. 31 p. m. 356. (d) Libr. VI. Stromat. p. m. 198. (e) Libr. I. Tom. I. Hæres. XX. Herodian. p. m. 21. (f) Libr. IV. de Demonstr. Evangel. Cap. 12. (g) Tom. II. Opp. Epistol. 99. p. 148. (h) Libr. I. Histor. Eccles. Cap. 13. p. m. 31. 32. seqq. (i) Abgarum, non Augarum hunc Regem vocari, Ezech. Spanhemius in Tract. de Præst. & Usu Numism. p. 86. ostendit. Et pag. 427. ex Pocokio memorat Edessenorum Reges vulgò Abgaros, hoc est, magnos, filios autem eorum Asgaros, id est, parvos vocari solitos. De hoc Abgaro ejusque Epistola ad JESUM conferantur, si lubet, Valesius in Eusebium Libr. I. Cap. 13. p. m. 21. Tavernier Itinerar. Part. I. p. 70. Berger. Invent. Alphabet. p. 5. Hoornbeck Miscell. fol. 30. De Rescripto JESU ad Regem Abgarum Eusebius loc. citat. Le Moyne Not. in Epistol. Polycarpi. p. 2. Baron. Tom. I. Annales Ecclesiast. p. m. 123. Acta Eruditorum Lipsiensium. ad ann. 1690. p. m. 82. Sixtus Senens. Libr. II. Bibliothec. Sanct. p. m. 91. Gvilielm. Cave Scriptor. Ecclesiastic. Histor. Tom. I. p. m. 3. Eusebius Nieremberg. Libr. II. de Origin. S. Scripturæ, p. 403. Dorsch. Vindic. in Exod. p. 80. Celeberrimus Academiae Altdorfinae Jctus & Polyhistor D. Joh. Christophorus Wagenfeilius Histor. Universal. Part. II. p. 90. Johannes Dieterici Lection. Quotidian. anno 1700. edit. p. m. 400. & 401. ut & Joh. Albert. Fabric. Codic. Apocryph. Nov. Testam. 1703. edit. Hamburgi. p. m. 318. & seqq. (k) in

in sua Catechesi T. 7 Exercitat. 4. p. 968. (i) Tom. II. Operum Dial. IV. de Trinitate p. m. 207. D, E. & de Duabus Naturis in Christo Tom. II. p. m. 253. D.

§. VIII. Et licet antea hic Articulus de Descensu Christi ad Inferos in multis Ecclesiis non lectus fuerit, deinceps tamen in universo Christianorum orbe incredibili consensu receptus & approbatus est, ut Gregor. Nazianzenus (a) hinc Rufino contradicat: *Hanc confessionem videntur mihi recipere & Occidentales, & Orientales, & Exteri.* Et post eum Anshelmus Cantuariensis in Anglia Archiepiscopus: *Hic Articulus non est in Symbolo Nicæno, & tamen accipitur summò consensu ab omnibus Ecclesiis Orientis (b) & Occidentis.* Nec non ipsa Confessio Syrmienfis. (c) His insuper jungimus Cyrillum Hierosol. (d) Eusebium Emis. (e) Chrysologum, (f) Gregorium Nyss. (g) Chrysostomum, (h) Augustinum, (i) Cyrill. Alexandrin. (k) Prætereo complures alios, quia (ut ait Pearsonius, (l) *descensus Christi ad infernum omni tempore creditus fuit: adeò, ut Augustinus magnà cum ἀληγοφορέια scribat: (m) Quis, nisi infidelis, negaverit, apud inferos fuisse Christum?*

(a) in Oration. de Laud. Arbanasii. (b) Conf. Metrophan. Confessio Cathol. & Apostol. in Oriente Ecclesiæ, p. m. 59. & seqq. (c) in Histor. Tripart. libr. 4. Cap. 20. Similiter quoque in Confessione Fidei Damiani à Göez, Equitis Lesitani. Confer. Excellentiss. Joh. Ludolfi, alias Leutholff dicti, Histor. Æthiopicam. Libr. III. Cap. 1. V. (d) Catech. 4. & 14. (e) Hom. 6. Pasch. (f) Sermon. 84. p. 122. 125. (g) Orat. de Resurrect. (h) Hom. 45. in Genes. & in Symbolo. (i) Epistol. ad Evod. libr. 12. de Genesi ad literam. cap. 34. in Soliloq. cap. 32. ad Dardan. cap. 2. tract. 3. in Johan. libr. de Symb. (k) Hom. de incarn. & de rectâ fide ad Theodosium. (l) in Exposit. Symbol. Apostol. (m) Epistol. 99.

§. IX. Rectè itaque B. Dn. D. Joh. Ben. Carpzov. Sen. (a) *Utruc hæc verba nec in Symbolo, prout Romana Ecclesia in usu istud habuit, nec in Orientalis Ecclesiæ Symbolo legantur; tamen in Aqvilejensi Symbolo ea fuisse reperta Rufinus in Expositione Symboli memorat. Variatio autem hæc non probat, ab ætate Apostolorum hanc de Descensu Christi Doctrinam non viguisse in Ecclesia, sed hoc tantum inde colligitur, prioribus Seculis Symbolum non fuisse uniformiter recitatum. Nam in Ecclesia dogma hoc de Descensu (Christi) ad inferos tam passioni, quàm sepulture contradistincto, fuisse ab Apostolorum ætate propositum, ex Ignatio, Justino, Irenæo, (Augustino, Fulgentio, Cyrillo, cæterisque Patribus Antiquissimis,) non tantum probari potest (b) contra nonnullos Calvinistas, Polanum (c) Hugon. Sanfordt, (d) Ru-*

dolph. Lavater. (e) *Sed proprii etiam ipsorummet domestici id diffiteri non possunt.* Andr. Rivetus (f) expresse scribit: *Omnium consensu reperitur hic Articulus in Symbolo Apostolorum, omnibus Christianis Ecclesiis hoc tempore communis, quò confitemur, Christum descendisse ad inferos.* Simili quoque ratione fatetur Joh. Henr. Alstedius. (g) *Errant, qui hodiè hæc verba eliminant è Symbolo Apostolico, quamvis à Veteribus quibusdam sint omissa, ut in Symbolo Nicæno videre est.* Quid multis? Calvinus ipse (h) ait: *Quanquam in Veterum scriptis particulam illam de Descensu ad inferos, (apparet) non adeò in Ecclesia fuisse usitatam, in tractanda tamen Doctrinæ summâ locum ei dare necesse est, utpote, quæ rei maxime utile & minime spernendum mysterium continet.*

- (a) Isagog. in 3. Symb. Oecumen. Section. I. Membr. II. p. m. 44. & seqq. (b) Vid. D. Zimmermann, Analect. Menstr. mens. 6. p. 287. & seqq. B. D. Affelmanni Exercitat. Academ. Part I. p. m. 394. seqq. & ex professo D. Johan. Meisnerus Tract. de Descensu Christi ad Infer. Witteb. an. 1666. emiss. (c) Libr. VI. Syntagm. Theol. cap. 21. p. 1318. (d) Tractat. de Descensu ad Infer. Continuator. Robert. Parker. Libr. 4. de Descensu Christi ad Infer. n. 24. (e) Libr. I. de Descensu ad Infer. Part. 4. (f) Cathol. Orthodox. contra Jesuit. Bailium, Tom. III. Opp. Tractat. II. Quæst. 60. p. m. 282. (g) Theol. Catechet. Section. II. p. 183. (h) Institut. Libr. II. cap. 16. anno 1561. editat. §. 8. p. m. 312.

§. X. Frustrà verò obijcitur nobis Synodi Nicænæ (a) & aliarum autoritas. Nam quod eæ nullam hujus Articuli mentionem fecerint, factum est, quia nulla tùm temporis in Synodis istis de hoc articulo mota fuit quæstio: Aliàs accusari consimiliter posset Synodus Nicæna, quod non fecisset ullam Spiritus Sancti mentionem: nam pars illa de Spiritu Sancto demùm in Concilio Constantinopolitano ad Symbolum Nicænum adjecta fuit, teste Zonara. (b)

- (a) De Synodo Nicæna ex professo agunt Magnificus Dn. D. Calov. Socinianisino Profigat. Part. 2. p. m. 534. & seqq. Barthol. Caranza Summ. Concilior. Duaci. 1659. impress. p. m. 61. ut & B. D. Dannhauser. Tom. IV. Laet. Catechet. Concion. II. p. m. 137. & seqq. B. Dorschem Exerc. ad Concil. Nicæen. G. Bullar in Defensione fidei Nicænæ. Sandius in Nucleo. B. D. Bayerus duplici disputatione Sandio oppositâ. B. D. Menzerus pecul. Disputat. Tom. V. Marp. (b) Tom. III. Annalium. De Zonara videantur, si placet, Vossius de Histor. Græcis Cap. 27. p. m. 303. & Philipp. Labbe de Scriptor. Ecclesiast. Tom. I. p. m. 617.

§. XI. Egregiè B. Dn D. Salom. Gesnerus, (a) scribit: *Quod,*
inquit,

inquit, Patres Synodi Nicenae eum Articulum reliquis non adjecerint, id procul dubio ideò factum, quia in disceptationem ille nunquam venerat, & deinde ejus Concilii scopus erat, non tam reliqua Religionis Christianae Capita prolixè explicare, quam Θεολογίαν de Christo, (ut Eusebius Pamphili in Epistola sua ex Synodo ad Caesarienses Palaestinos scripta loquitur Tom. Conc. I p. 260.) hoc est, Christum Patri ὁμοούσιον contra Arium asserere. Ipse verò Eusebius, qui & Concilio interfuit, & Symbolo Niceno unà cum reliquis 318 Patribus subscripsit, praeclare omninò de Descensu CHRISTI ad infer. libr. 4. de Demonstr. Evangelica loquitur, Christum usque adeò à morte victum non esse, ut mortem usque ad inferos insecutus sit: Τὰς τε ἐξ αἰῶντος πύλας τῶν σκότειν μοχλῶν ἀερρύγνυς, καὶ τοῖς αὐτοῖς νεκροῖς θανάτου πεπεδημένοις πάντας τὴν ζωὴν ἀνὸς τὴν πόρειαν πονέμεν: hoc est: & portas illas infernales tenebrarum à seculo clausas perruperit, & mortuis, qui jamdudum catenis mortuis vincti tenebantur, reducem ad vitam semitam aperuerit. Ac licet Concilium Nicenum ea de re non cogitaverit: Athanasius tamen in Symbolo eum Articulum expressit, Symbolum verò Athanasii in Synodo Alexandrina Anno Christi 371 approbatum & à Catholica Ecclesia receptum est. Quid quod Nicenum Symbolum minimè derogat Apostolico vel Athanasiano? quid quod inde non sequitur, si Patres ea in Confessione formata Descensum Christi ad inferos non expresserunt, quod propterea negaverint? quid quod in Symbolo Chalcedonensi, quod itidem amplectimur, non modò hic, sed etiam alii Articuli non sunt repetiti? Ergonè illos antiquatos & liturà indutòs arbitramur? Scopus cujusque Symboli diversitatis rationem cuivis prudenti indicat. Hæc hætenus B. Gesnerus.

(a) Disput. XIV. in Form. Concordiæ.

§. XII. Minimè itaque hic Articulus rejiciendus, sed potiùs piè credendus est. Capita enim Fidei Christianæ inter se distincta tùm ad se invicem, tùm ad totum Doctrinæ cœlestis Systema peculiarem inferunt Fidei Articulum. Sufficit enim, quod expresse hic Articulus de Descensu Christi ad inferos commemoretur in Symbolo Apostolico (a) & in Sacris Literis. (b).

(a) Originem vocis Symboli vide in Dominici & Caroli Macri Hiero-Lexic. voc. Symbol. p. m. 605. Quod primò Lingvâ Italicâ, titulò Notizia de' Vocaboli Ecclesiastici editum Romæ. 1650. in 4to. Deinde in immensum auctum & Latine

& Latine evulgatum Romæ. 1677. in folio. Quamvis Symbolum hoc Apostolicum non ab ipsis Apostolis sit conditum, (esset enim aliàs connumerandum scriptis canonicis) ab Apostolicis tamen Viris, qui Apostolos ipsos audiverunt, non modò ex ipsorum scriptis, sed etiam oralibus concionibus est confectum & in hunc ordinem digestum. Totidem autem verbis, quot hodie habetur, nonnisi à Seculo Quarto post Christum Natum in Ecclesia traditum est. Certè usque ad quadringentesimum annum neque ex Ecclesia Orientali, neque Occidentali ostendi potest forma Symboli hujus, quæ tam quoad verba, tam quoad seriem & ordinem Articulorum concordaret. Nimis igitur jejunum, ne dicam prorsus ineptum est, quod tradit Ruffinus in Præfat. Exposit. Symb. Apost. Apostolos discessuros ab invicem in universum mundum ad prædicandum Evangelium, normam sibi prius futuræ prædicationis in commune constituisse; Omnes ergò in uno loco positos & Spiritu Sancto repletos hoc breve Symbolum composuisse. Conferantur interea de hoc Symbolo sequentes Auctores: D. Meisnerus de Eccles. Cap. 3. p. m. 252. & seqq. D. Calov. Tom. I. System. Theol. Quæst. 17. p. m. 243. & seqq. M. Joh. Sam. Adami, aliàs *Misander*. Delic. Biblic. N. 7. an. 1694. Mens. Julii Quæst. 88. p. m. 896. & seqq. D. Dannhavver. *Udgenøthigte Rettung*. p. m. 134. & seqq. quæ adjecta est Ejusdem Tom. VII. Lact. Catech. D. Graftius Prodom. Theol. Polem. Quæst. 17. p. m. 89. D. König. Casib. Conscient. p. m. 118. & seqq. DD. L. Dupin. Biblioth. Nov. Auctor. Ecclesiast. Tom. I. p. m. 9. & 14. seqq. Sixt. Senens. Bibliothec. Sanct. Libr. II. p. m. 51. D. Joh. Boslacc. Moral. Gedan. fol. 1029. D. Zimmerm. Anal. Mensur. M. V. n. 2. pag. 23c. & seqq. Dan. Chamier. Panstrat. Cathol. sive Controv. de Religione adversus Pontificios Tom. I. Libr. IX. Cap. X. fol. 151. Joh. Heinr. Hottinger. Histor. Ecclesiast. Tom. I. p. m. 27. Gisbert. Voëtius Tom. I. Disputat. Selectat. de Symbol. Apostol. p. 64. & seqq. D. Carpzov. Sen. Ilagog. in Libr. Symbol. Part. I. p. m. 4c. & 41. D. Hülsem. Prælect. in Form. Concord. §. 4. p. m. 343. 344. Centuriat. Magdeburg. Tom. I. Centur. I. Libr. II. Cap. IV. de Symbolo Apostol. p. m. 50. & seqq. Summè Reverendus Dn. D. Samuel. Schelvvig. Concil. Hierosolym. Cap. III. Thes. VI. & seqq. D. Joh. Frider. Majer. eruditò Tractatu: *Der Reisende Lutheraner*. p. m. 312. & seqq. B. D. Carpzovius Sen. Ilagog. Disput. p. m. 160. & seqq. D. Luc. Gernlerus Disputat. de Origine Symboli Apostolici. Basileæ 1660. habit. D. Niemeierus Disput. Inaug. de Symb. Apostol. D. Neumannus de Conditoribus Symboli Apostol. Illustris atque Generosus Dn. Hermannus à Brevern, Avunculus meus longè dilectissimus, Disput. de Symbolo Heroico, sub Præsidio M. Magn. Dan. Omeisii Prof. Altdorfin. habit. 1686. Cap. I. §. 2. & 3. p. m. 2. Cum ergò neque Lucas in Actis, neque Epistolæ Apostolicæ, neque Historia Ecclesiastica, neque Antiquissimi primorum temporum Patres usque ad Concilium Nicænum Symboli Apostolici meminerint, rectè illud non ab Apostolis, conferentibus quibusvis suam Symbolam sive portiunculam, sed ab Apostolorum successoribus congestum creditur. Vid. Cl. Tenzel. Exercit. Sel. I. D. Aegid. Strauch. Histor. Symbol. Apostol. Gerhard. Joh. Voss. Dissertat. I. de 3. Symbolis. §. XXIV. Malè autem Christoph. Sand, in Nucleo Histor. Ecclesiast. Arianos ejus Auctores facit. Conf. Dn. D. Bebelii. Histor. Ecclesiast. Bajer. de Concilio Nicæno, & Joh.

& Joh. Georg. Lairiz Hillor, Ecclesiast. Nov. Tellam, anno 1700, edit. p. m. 2, & 4. Inde tamen forsitan Symbolum hoc antiquâ Lingva Theotiscâ dicitur Givverf, vel nunc Gevverf sive Zusammenvvurf, quod docet Otfridus Monachus Weisenburgensis, cujus verba ex P. Lambecii Bibliotheca Augustâ Casarea Tom. I. Libr. II. Cap. VIII. p. m. 760. tam ob lingvæ Antiquitatem, quàm contentas in iis rationes adduxisse non ingratum erit opinor. *Disen Salmon*, inquit, (Symbolum nempe Apostolicum Plalmum appellat) *heizen wir Givverf, wande in die heiligen Poten gisammoten, unde cesamine gewurffen, daz h ihz z heichen si dera Christentlichen Gloube, also auch in demo wige daz h z heichen ist an demo skelte, oder anagieinoten Worten ist, dan nam ioglichir sine gnozhz hi irchenit.* Quorum verborum hic est sensus: Apostolos congregatos collegisse Symbolum hoc, ut esset signum fidei Christianæ, quemadmodum Equites signum ostendunt in scutis, ut cognoscantur à sociis suis. Vixit Otfridus tempore Ludovici Regis Franciæ Orientalis, & Salomonis I. Episcopi Constantiensis, quibus æque ac Archiepiscopo Moguntino, Luitberto, Volumen suum Evangeliorum dedicavit, quod factum ante annum Christi 873. hoc quippe annô Salomon iste, qui annô Christi 831. primus ejus Nominis Episcopus electus est, obiit. (b) Confer. B. D. Heinr. Eckard, Tractat. Eruditiss. de Descensu Christi ad infer. p. m. 106.

§. XIII. Neque enim in tam succincto Fidei Christianæ Symbolo *πυβλογία* statuenda est, quâ de re legi meretur Formula Concordiæ (a) in solida & plana repetitione. (b) *Constat hunc Fidei nostræ Articulum de Descensu Christi ad inferos non modò à quibusdam recentioribus, verùm etiam olim ab Orthodoxis Veteribus Ecclesiæ Doctorebus non prorsus eodem modò explicatum esse.* Nos igitur tutissimum judicamus, si simplicitatem fidei nostræ in Symbolo comprehensam retineamus: ad quam D. Lutherus piâ suâ Concione in arce Torgensi Anno Domini 1533. de Christi ad inferos descensu habita remisit. Ubi confitemur, quod credamus in *JESUM* Dominum nostrum, Filium DEI, qui mortuus, sepultus est, & ad inferos descendit, in qua Confessione videmus, sepulturam & Descensum Christi ad inferos tanquam diversos Articulos distingui. Simpliciter itaque credimus, quod tota persona DEI & Homo post sepulturam ad inferos descenderit, Satanam devicerit, potestatem inferorum everterit, & Diabolo omnem vim & potentiam eripuerit. (c)

(a) De Formula Concordiæ confer. L. Conrad. Tiburt. Rangon. Obex Hæreticor. & Syncretistarum, Formula Concordiæ, Hamburgi & Francofurt. 1683. edit. B. Dn. D. Hutteri Explicat. Form. Concord, Protegom. p. 1. & seqq. Caspar. Galvörri צירי שברר id est, Fissuræ Sionis, Lipsiæ. 1700. edit. Deutschmanni Dissertatio de Libris Symbolicis contra hodiernos Novatores Witteb. 1696.

Wittebergæ 1696. habita. D. Hutteri Tractatus, cui Titulus: Concordia Concors, de Origine & Progressu Formulæ Concordiæ, Francofurt, & Lipsiæ 1690. in 4to. cmissio, cum Præfatione D. Valentin. Alberti. Professoris Lipsi-ensis. D. Galovii Disputatio de Formula Concordiæ. Wittebergæ habita. (b) Artic. IX. Edit. Latin, Lipsiæ. 1677. p. m. 788. (c) Conferatur D. Gesner. & Hutterus in hunc locum.

§. XIV. Nullô verò modô veritas Articuli nostri de Descen-
su Christi ad inferos solâ Symboli Apostolici traditione nititur, sed
prima ejus origo ex ipsis Scripturæ utriusque Testamenti fundamentis
ex Scriptis tam Prophetis, quàm Apostolicis depromenda est, quip-
pe nobilissima hæc doctrina expressis verbis non unô in locô propo-
nitur.

§. XV. Ut jam ordine progrediar, produco ex Theologo-
rum Nostrorum sententiâ primum locum ex Psalmo XVI. v. 10. ut qui
primus de hoc Articulo in Scriptura Sacra occurrit, ubi Christus (testi-
bus Apostolo Petro Act. II. v. 25. seqq. & Paulo Actor. XIII. v. 35.) sic lo-
quens introducit: *Non relinques animam meam in inferno: nec da-
bis sanctum Tuum, ut videat corruptionem.* Verba exigua, sed multum
ob contradicentes, negotii facientia.

§. XVI. Succedit locus secundus ex Psalmo LXVIII. v. 19. ubi
dicitur: *Captivam duxisti captivitatem.* Verba hæc brevia quidem
numerô syllabarum, sed ponderosa admodum gravitate rerum. Apo-
stolus Paulus Ephes. IV. v. 8. hunc locum de Christo explicat, & ad ejus
tùm descensum ad inferos, tum ascensionem ad cœlos, applicat. Sen-
sum verò in tertia persona nervosè sic effert: *Captivam duxit captivi-
tatem.* (a)

(a) Confer. M. Dan. Eberhardi S. S. Theolog. & Lingvar. Oriental. Professor.
ac Scholæ Cathedral. Rigensis Inspectoris Disputatio: Jesus Triumphator a-
scendens ex Psalmo 68. v. 19. sub Præsidio D. Deutschmanni Wittebergæ 1692.
habit. & Nova Literaria Maris Balthici collecta Lubecæ 1699. Mens. Septembr
p. m. 270.

§. XVII. Pergo jam ad locum ordine Biblicô tertium, qui
desumitur ex Hoseæ XIII. v. 14. ubi Christus de seipso per os Prophetæ sic
vaticinatur: *De manu mortis liberabo eos: Ero mors tua ô mors, ero
morsus tuus ô inferne, ut vertere solent.* Vel juxta fontem Hebræum:
*E manu inferni redimam eos, è morte liberabo eos: ero pestes tuæ ô
mors, ero exitium tuum ô inferne.* Sensus reperitur in Apostolo Paulo
I. Cor.

I. Cor. XV. v. 54. & 55. & applicatur ad Christi membra, seu Ecclesiam triumphantem his verbis: *ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν &c.* hoc est, quando autem corruptibile hoc incorruptibilitatem & mortale hoc immortalitatem induerit; tunc fiet sermo, qui scriptus est: *Absorpta est mors in victoriam, ubi est mors stimulus tuus, ubi tua, inferne, victoria?* DEO autem gratiarum actio, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum JESUM Christum. Quod verò in eodem versu 14. dicitur: *נְהַיִתָּה יִסְתַּר מֵעֵינַי* *Pœnitentia abscondita est ab oculis meis*: Juxta meliorem sententiam de Christo exponitur. Quem hoc dicere ajunt pro confirmatione promissionis & immutabilitate ejus. Quam libenter sequimur, in hoc quod Christus loquatur: Sed non tam immediatè ad confirmandum quam ad redarguendum Ephraimum, sumptò argumentò ab immutabilitate decreti redemptionis per Christum. Sensus hic est: Filius non sapiens est Ephraim, quia non stetit in matrice filiorum, usque ad tempus, quo redempturus sum eos à morte &c. inprimis, quia pœnitentia abscondita est ab oculis meis, & decretum hoc redemptionis immutabile decretum est, non conditionatum; quod si expectasset in matrice filiorum, falli non potuisset. Nonnè ergò insipiens est, qui hoc expectare noluit? Subaudienda tantum erit particula Causalis, *וְ*, *Quia*, nam; Nam pœnitentia abscondita est ab oculis meis. Non placent, qui hæc verba Ecclesiæ faciunt, nondum videntis, sed in fine expectantis; nimis enim dura foret subita personæ mutatio in eadem persona prima, quâ hætenus usa est oratio. Multò minus placent Hebræi, & qui cum ipsis faciunt, statuentes, quasi hic significetur immutabilitas & severitas decreti puniendi Ephraimum. *נְהַיִתָּה* B. Lutherus & alii de consolatione sumunt. (a)

(a) Confer. B. D. Sebast. Schmidium Commentar. in hunc locum p. 592. Magnific. Dn. D. Sam. Schelvvigium Disput. de Fructu Resurrectionis Christi ex hoc loco. Gedani 1690. M. Gothofr. Olearii Disput. de Redemptione ex inferno & liberatione à morte ex Hoseæ. 13. v. 14. Lipsiæ 1701. habit.

§. XVIII. In Scriptura Novi Testamenti, ad quam nunc progredior, primum occurrit locus Ephes. IV. v. 9. qui eadem illa verba Psalm. LXVIII. v. 19. superius adducta & ab Apostolo hoc capite citata immediatè excipit. Verba Textus ita se habent: *Hoc verò quod ascendit, quid est, nisi quod etiam descendit prius in inferio-*

res partes terræ? Qui descendit, idem est etiam, qui ascendit supra omnes cælos, ut impleret omnia. Quem locum alii de incarnatione λόγος, alii de profundissima exinanitione interpretantur. Facultas verò Theolog. Witteberg. Anno 1595. in scripto Germanico explicat de reali Descensu Christi ad inferos. (a)

- (a) Conf. B. Dn. D. Deutschmanni Festum adscensionis Davidico Paulinum ex Eph. 4. v. 8. 9. 10. Wittebergæ, 1695. habit. Magnifici Dn. D. Joh. Ben. Carpzovii Jun. Disputat. de Descensu Christi ad inferos ex Eph. IV. v. 9. 10. Lipsiæ 1687. habit. quæ inserta est Tomo Ejus Academic. Disput. 1699. emiss. p. m. 640. & seqq. L. Joh. Gottlieb. Lucii Vindic. Dissertat. Carpzovianæ de Descensu Christi ad inferos ad Eph. 4. v. 9. 10. D. Cornelio Hasæo, Theologo Bremensi, opposit. 1703. Lipsiæ, edit. D. Joh. Weinmanni Disputat. de Christi Θεωπρωτος descensu ad inferos. Altdorfi 1661. habit. nec non Programma Paschal. ex Ephes. 4. v. 9. 10. Anno 1697. Regiomont. publicat. Dn. D. Joh. Qvistorpil p. m. Disp. de Descensu ad inferos. Anno 1654. Rosloch. habita.

§. XIX. Pervenio jam ad locum ordine quintum, qui exstat Coloss. II. v. 15. ubi de Christo Apostolus ita pergit: *Exuens principatus & potestates, ostentavit palam, triumphans de illis per seipsum.* (a)

- (a) Conferantur Commentatores in hunc locum, item M. Joh. Schmidii Disput. de Christi victoria gloriosa. Lipsiæ. 1685. habit.

§. XX. Ad sextum & ultimum me conféro locum, omnium ut pulcherrimum, ita & difficillimum, juxta illud: χαλεπώτερα τα καλὰ. Exstat is I. Petr. III. v. 18. 19. 20. & ad Græcam veritatem sic sonat: *Quia etiam Christus semel pro peccatis passus est, justus pro injustis, ut nos adduceret DEO; mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu: in quo etiam iis qui in custodia erant spiritibus abiens prædicavit, qui increduli fuerunt olim, quum semel exspectavit DEI longanimitas in diebus Noë, cum appararetur arca: in quam paucæ, hoc est, octo animæ servatæ sunt per aquam.* Inprimis autem in hoc dicto doctrina nostra de Descensu Christi ad inferos, tanquam in sede propria fundata est. Quapropter hoc præ cæteris dictis classicis jam adductis tanquam optimum difficillimumque elegi, atque ex eo doctrinam hanc in præsentiarum repetere & explicare mihi proposui.

§. XXI. Falsum itaque est, quod Schotanus, S. S. Theol. in Academia Franeker. Professor. (a) scribere non veretur, de hoc Articulo

culo ne *ἔτι* quidem in Sacris Literis reperiri. Quem errorem etiam erravit è Pontificiis Joh. Duns (aliàs Scotus, quem vocant Doctorem subtilem, sed rectius dicitur *σκοτινός*,) qui affirmavit, quod ex Sacra Scriptura non habeatur, quod Christus ad Inferos descenderit, sed tantum ex traditione Patrum, qui Symbolum Apostolicum posteritati reliquerunt. Cui assentiuntur Azorius, Canus, Ayala, Bannes, Salmeron, Andradius apud Meisnerum, (b) & Hieronymus Mülmannus, Jesuita Coloniensis, apud D. *Joh. Nicol. Misler*. (c) Saltem difficulter inde deduci statuit Bellarminus. (d) Quibus meritò opponuntur loca Scripturæ, quæ adduxi tam ex Veteri, quàm ex Novo Testamento, Descensum Christi ad inferos probantia, licet paucissima. Nullus enim in universa Theologia est fidei Articulus, qui tam raris nititur Scripturæ Sacræ testimoniis, atque hic de Descensu Christi ad inferos. Rationem adjungit B. Lutherus, quod hæc ipsa sint ponderanda & non numeranda Scripturæ Oracula: & quò pauciora illa sunt, eò sunt prægnantiora, potiora & potentiora.

(a) Dissertat. II. de vero sensu hujus Articuli. (b) Tractatu de Descensu Christi ad inferos Cap. III. §. XVII. p. 68. (c) Speculo Anti-Jesuit. contra Mülman, p. 21. (d) Libro IV. de Verbo Dei Cap. IV.

§. XXII. Nec obstat, quod hic Articulus de Descensu Christi ad inferos disertis verbis ab Evangelistis non descriptus sit. Causam enim reddit Theologorum, dum vivebat, Phoenix *Gerhardus*, (a) scilicet ideò id factum esse, quia Evangelistis ea solùm Christi gesta describere proprium, quorum ipsi vel fuerunt *αὐτόπαι*, vel ex aliis oculatis testibus fide dignis perceperant; jam verò Christum ad inferos descendentem nemo mortalium viderat, quomodo igitur historiam illius descensus Evangelistæ describerent &c. Prætermiserunt ergò, non quod Christus non descenderit, sed quia ad argumentum historiæ propositum non pertinebat, & quia illa solùm in historiam referre volebant, quæ à Christo coram hominibus aspectantibus & testibus gesta essent.

(a) Tom. II. Harmon. Evang. Cap. CCVII. p. m. 2077.

§. XXIII. Hoc tamen observandum: Descensus Christi ad inferos non quidem est articulus fidei fundamentalis primarius, cujus ignoratio damnet, meretur tamen nomen articuli fundamentalis secundarii,

cundarii, adeoque peculiaris etiam fidei articuli, ita, ut nec de morte Christi, nec de sepultura, nec de morte & sepultura simul, nec de animæ cruciatibus, quos Christus tempore Passionis suæ sustinuit, sed de vera & reali ad $\pi\tilde{x}$ damnatorum abitione exponendus sit.

PROPOSITIO SECUNDA.

Quemadmodum verò hic ipse Fidei Christianæ Articulus difficilis est; ita etiam hic ipse, qui de eo agit, locus.

SCHOLION.

§. I.

Non enim ratione humanâ & sensibus comprehendi potest, sed sicuti totum de Christo mysterium omnem captum humanum transcendit, fide simplici & firmo ex verbo DEI assensu credendus est, nec argumentis ac sublimibus de eo quæstionibus disputandum, id quod benè monet Libellus Ecclesiarum Nostrarum Symbolicus, Formula Concordiæ, quæ simpliciter hunc Fidei Christianæ Articulum proponit, & curiosum scrutinii modum, & modi specialissimi scrutinium prohibet.

§. II. Illius verba sic habent: (a) *Cum autem hic fidei nostræ Articulus sicut & præcedens, (de Persona Christi) neque sensibus, neque ratione nostrâ comprehendi queat; solâ autem fide acceptandus sit: unamini consensu consulimus, de hac re non esse disputandum, sed quàm simplicissimè hunc Articulum credendum & docendum esse. Atque in hoc negotio sequamur piam D. Lutheri Doctrinam, qui hunc Articulum in Concione (b) Torgæ habita (Anno MDXXXIII.) piè admodum explicuit, omnes inutiles & curiosas quæstiones præcidit, atque ad piam fidei simplicitatem omnes Christianos adhortatus est. Satis enim nobis esse debet, si sciamus, Christum ad inferos descendisse, infernum omnibus credentibus destruxisse, nosque per ipsum è potestate mortis & Satanae ab æterna damnatione, atque adeò è faucibus inferni ereptos. Quò autem modò hæc effecta fuerint, non curiose scrutemur, sed hujus rei agnitionem alteri seculo reservemus; ubi non modò hoc mysterium, sed alia multa, in hac vita simpliciter à nobis credita, revelabuntur: quæ captum cæcæ nostræ rationis excedunt. Hactenus Formula Concordiæ. (c)*

(a) in Epitome Articulorum, Capite IX. p. m. 613. & 614. (b) In hac concione B. Lutherus ex professo hunc Articulum tractat, quæ legitur in ejus Scriptis Tomo VI. Jenensi Germanico, fol. 76. 77. & 78. In qua didacticè & populariter agit de hoc Articulo, & (1) quidem urget τὸ πρῶτον Articuli, (2) Docet, hunc quoque Articulum superare captum rationis humanæ, & ob id præcisè ineptis disputationibus simpliciter fide tenendum esse. (3) Ostendit actum hunc Descensionis extramundanum esse, & nullò modò conformem conditioni hujus vitæ. (4) Propter captum rudiorum posse quidem imagines fingi aut concipi, ita tamen, ne imaginibus pueriliter inhæreatur, sed ex conceptibus illis res abstrahantur planè divinæ. (5) Quod Christus profectus sit in infernum, non ut ibi aliquid pateretur, sed quod descenderit ut victor & heros triumphans, confringens infernum, terrens Diabolos, & prædominans portis ejus. (6) Quod actio hæc descensionis non facta sit corporaliter, palpabiliter & crassò modò, sed modò incognito. (7) Quod totus Christus personaliter & præsentialiter descenderit, idque non tantum per effectum. (8) Quod tota persona, nullâ factâ seclusione corporis ab anima, descenderit, uti juxta Symbolum Apostolicum simpliciter fatemur; Credo in Jesum Christum, in totam personam. (9) Plus tamen nos debere esse sollicitos de fructu hujus Articuli addiscendo, quàm de modo. Ut evidenter & prolixius ibi singula legi possunt. Conferatur Tomus IV. German. Wittebergensis fol. m. 317. Tomus VI. Altenburgensis fol. 80. & seqq. cui consona est ea, quæ in Postill. Domest. in Sabbato Paschæ habita est. The-saurus Germanicus fol. m. 334. & seqq. quem M. Timoth. Kirchner / Jenensis Ecclesiæ Pastor, Ann. 1578. edidit. M. Michaël. Bergmanni Lutherus Iconologus Cap. V. §. 51. p. m. 62. Quibus adde Celeberrimum & consummatâ Doctrinâ Illustrum Dominum Vitum Ludovicum à Seckendorf Commentario eruditissimo de Lutheranismò, quem opposuit Historiæ Lutheranismi, Tom. II. Libr. III. Sect. VII. §. 24. p. m. 65. Autor hujus Libri est Ludovicus Maïmburgius, è Jesuita factus Regius Historiographus, qui gallicò sermone contextum evulgavit, quem postea Dñ. Seckendorf in latinam linguam convertit & confutavit. Videantur Excell. Acta Eruditor. Lipsiensium Anni 1688. Mens. Januar. p. m. I. (c) Confer D. Bernardi von Sanden Theologiam Symbolicam Lutheranam Cap. V. Thes. 6. p. m. 18 & Marc. Anton. de Dominis Libr. VII. de Republica Ecclesiastica, Cap. XII. §. 125. p. m. 320. Obiter hîc notandum, quod fuerit primùm Episcopus Segiensis, deinde Archiepiscopus Spalatensis, postea à Pontificiis ad Reformatorem castra transiens factus est in Anglia Decanus Windelsorien-sis, demùm ad Romanismum rediit.

§. III. Ejusmodi difficultatis exemplum habemus luculentum in præsentî loco Petrino, de cujus sensu vero & germano anxie laboratur, & variant interpretes miris modis. Anteqvam autem locum hunc aggrediar, de eo ipso B. Megalandri nostri Lutheri judicium adscribere licet. (a) Is tantum hujus loci agnoscit obscuritatem, quan-

ta vix occurrat in ullo alio N. Testamenti dicto, ideoque non dubitavit eum annumerare iis mysteriis, quæ nos in hac vitæ infirmitate assequi non valeamus, præsertim cum plures ferè sint interpretationes, quàm interpretes, ut ibidem loquitur.

(a) quod legitur in Ejus scriptis in Explicat. I. Epistol. Petri Tom. II, Jenensis German. fol. m. 366.

§. IV. Huic adstipulatur Theodor. Beza. (a) *Nullus, inquam, in Novo Testamento locus obscurior habetur.* Sic quoque Chamier. (b) Et hoc fatentur tum Græci, tum Latini Doctores, qui Commentaria in hunc locum Petrinum concinnaverunt. D. Augustinus de hoc dicto dicit: (c) *quem non moveat ista profunditas?* Nil minus Sociniani, Reformati & multi ex Nostratibus. B. Dn. D. Meisnerus (d) scribit: *Tantum illum tenebris involutum fuisse, ut nec ullum chaos magis.* Similiter quoque nonnulli ex Romano-Catholicis. Certè de hoc loco Estius, notus de Romano-Catholicis Commentator, ad hunc locum scribit: *Locus hic omnium penè interpretum judicio difficillimus, idemque tam variè expositus, ut novem ejus interpretationes recenscat Johannes Lorinus, (e) quibus ipse suam addit decimam; tametsi nec omnes attigerit.* Unus Arias Montanus locum intellectu facilem esse contendit, nec tamen suum Commentarium novum ac singularem, quem adfert, aliis facile persuaserit. Hinc ante aliquot annos Vir quidam Doctissimus Romæ scripsit: *Locus omnium difficillimus est D. Petri, in quo exponendo multi insudârunt, an Doctoris mentem sint assecuti, in dubio est.* (f)

(a) in Annotat. suis in Novum Testamentum p. m. 406. (b) Panstrat. Catholica, Tom. II, Libr. V. Cap. VII. p. 80. (c) Epistol. 164. Sect. II. edit. nov. Paris. Nam in aliis editionibus est Epistola 99. ad Evodium. (d) in Disput. de Descensu Christi ad inferos, Cap. III. §. 29. p. 79. (e) Jesuita Gallicus. (f) Leo Allatius Dissertat. de Libb. Græc. Eccles. p. 275.

§. V. Loquitur idem res ipsa. Quanta enim in hoc dicto Petri mysteria? quanta verborum pondera continentur? Videbatur hic locus olim viris multis iisque maximis tantis difficultatibus implicatus, tantaque obscuritatis nube tectus, ut nullus alius præcipuè Novi Foederis obscurior atque difficilior haberetur. Verùm illucescente magis magisque divinâ veritate per DEI gratiam & is ita dilucidus ac planus piâ Eruditorum operâ est redditus, ut spes sit nos non falli, si dica-

si dicamus, Articulum hunc vel ex eo solo probari & adstrui posse sufficienter. Illum enim dum anxie recludemus, in conspectum prodibunt omnes illæ circumstantiæ & momenta, quæ ad rei certitudinem corroborandam exoptari possint.

§. VI. Quapropter sine ulteriori moramento hunc gravissimum vexatissimumque Locum Petrinum jam aggressurus, ita me omnia exsecuturum promitto, ut pro divinâ, inque omne ævum perennatura Scripturæ autoritate omnes interpretum opiniones proprio ejus judicio submittam, eamque demum veram esse significem, quam ipse Spiritus Sanctus suo in verbo, suo etiam consensu corroborat. Quamvis autem non parvum terrorem juvenilis ingenii mei tenuitati incutere possit diffidentia adeo arduæ materiæ; non leve tamen calcar mihi addunt, quæ aliàs semper placuere Propertii verba:

Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires.

Non juvat ex facili lecta corona jugo. (a)

Quam dum edisserere nunc aggredior, Te, Sancte Pater! supplex rogo, sanctifices nos in verbo tuo, quod ipsum est veritas. (b)

(a) Libr. Elegiarum p. m. 304. (b) Joh. XVII, v. 17.

Antequam verò ipsius dicti illustrationem suscipiamus, Textus Authenticus cum versionibus quibusdam exhibendus erit.

TEXTUS ORIGINALIS

ita sonat:

I. Petri. Cap. III. v. 18. 19. 20.

Οτι καὶ Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δικαίᾳ ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ Θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι.

Ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν, Ἀπειθήσασί ποτε, ὅτε ἅπαξ ἐξεδέχετο ἡ τῷ Θεῷ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε, κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαί (τρεῖς ὅκτω) ψυχαὶ διασώθηκαν δι' ὕδατος.

Versio

Versio Latina B. D. SEBASTIANI SCHMIDII.

Quia etiam Christus semel pro peccatis passus est, iustus pro iniustis, ut nos adduceret DEO; mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu.

In quo etiam iis, qui in custodia (erant) spiritibus abiens prædicavit. (Sicut iis) qui increduli fuerunt olim, quum semel expectavit DEI longanimitas, in diebus Noë, cum appareretur arca: in quam paucae, hoc est, octo animæ servatae sunt per aquam.

Versio Latina TREMELLII & JUNII.

Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro iniustis: ut nos ad DEum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem spiritu.

Per quem etiam spiritibus, qui (sunt) in carcere profectus prædicavit.

Qui olim non obediverunt, quum semel expectabat ille DEI patiens animus in diebus Noë, quum construeretur arca, in qua paucae (id est octo) animæ servatae sunt in aqua.

Versio Gallica.

Puisque JESUS-Christ même a souffert une fois pour nos pechez, le juste pour les injustes, afin qu'il nous amenast à Dieu, étant mort en sa chair, mais étant ressuscité par l'Esprit;

Par lequel aussi il alla prescher aux Esprits, qui estoient retenus en prison:

Qui autrefois avoient esté incredules, lorsque la patience de Dieu les attendoit au temps de Noë, pendant qu'on preparoit l'Arche, en laquelle si peu de personnes, sçavoir, huit seulement, furent sauvez au milieu de l'eau.

Versio Anglica.

FOr Christ also hath once suffered for sins the just for the unjust, that he might bring us to God; being put to death in the flesh, but quickened by the Spirit.

By which also he went and preached unto the spirits in prison. Which sometime were disobedient, when once the long suffering of God waited in the days of Noah, while the ark was preparing, wherein few, that is, eight, souls were saved by water.

Versio B. LUTHERI.

S In dem Mahl auch Christus einmahl für unsere Sünde gelitten hat / der Gerechte für die Ungerechte / auff daß er uns **GOTT** opfferte / und ist getödtet nach dem Fleisch / aber lebendig gemacht nach dem Geist.

In demselbigen ist er auch hingegangen / und hat geprediget den Geistern im Gefängniß /

Die etwa nicht gläubeten / da Gott einsmahls harret / und Gedult hatte / zu den Zeiten Noe / da man die Archa zurüstet / in welcher wenig / das ist / acht Seelen behalten wurden durchs Wasser.

Reliquas Versiones in ipsa Exegesi videbimus.

THESIS Ima.

Χεῖρος.

Totus CHRISTUS, DEUS & Homo, seu totum suppositum λόγος incarnati descendit ad inferos.

SCHOLION.

§. I.

D. Apostolus Petrus versu 7. hujus capitis injunxerat suis dilectis, (ad quos suam exararat Epistolam,) ut, si etiam propter beneficia, injurias, contumelias, vel quid simile perferre contingeret, non recusarent. Exemplò vult idipsum comprobatum ipsius Christi, qui seipsum passionibus, doloribus & cruciatibus infernalibus in arà crucis subjecit, nihil tamen horum promeritus, sed justus, sanctus, immaculatus in utero virginis conceptus, inque mundum hunc natus. (a)

(a) Hebr. IV. v. 15. VII. v. 26.

§. II. Deinde pergit elegantem Passionis Christi conficere harmoniam, scilicet Judæos hostes Christi ἀσπρόνδης eum non tantum contumeliā

tumeliâ affecisse, sed insuper etiam eum ignominiosissimâ crucis morte necâsse. (a)

(a) Confer. Act. Apostolor. Cap. II. v. 23. III. v. 15.

§. III. His commemoratis adjicit Apostolus ea, quæ maximè hîc sunt controversa, nimirum Christum morte exsuperatâ, ζωοποιή-
θέντα vivificatum spiritu abiisse, & Spiritibus ἐν φυλακῇ carcere illo
infernali prædicâsse; postea quibusdam de salutari initiationis Sacra-
mento, Baptismo scilicet interjectis, colophonem huic capiti vers.
21. impositurus mentionem facit gloriosæ Resurrectionis Servatoris
Nostri, Victoris & Triumphatoris ex carcere infernali jam spoliato &
destructo redeuntis; cui, (ut maximè firma esset argumentatio) imme-
diatè subjungit ejusdem in Cœlos Ascensum. Addit insuper ad Patris
Dextram Sessionem, omniumque, quæ in Cœlo & in Terrâ sunt, (a)
subjectionem, & in omnes Angelos, Potestates ac Virtutes imperium.
Hæc est verborum Apostoli cohærentia, quippe, quæ validissimè evin-
cit Christi ad inferos descensum.

(a) Psalm VIII. v. 7. Matth. XXVIII. v. 18. Luc. X. v. 22. Joh. III. v. 35.

§. IV. Quibus præmissis confero me ad intellectum verborum
eruendum. Considerandum autem in hoc dicto est I. Subjectum,
quod descendit ad inferos. Subjectum hoc non est alterutra Christi vel
natura, vel pars, sed totus Θεάνθρωπος, DEUS & Homo, seu totum
suppositum λόγος incarnati, quoniam τὸ ῥητὸν in omnibus Articulis,
quantum quidem fieri potest, est retinendum: quia coeteri Articuli
omnes de toto Christo nato, passo, mortuo & sepulto agunt: quia
unionis vinculum etiam in morte mansit indissolutum: quia totus ille
ascendens totus etiam descendit: (a) quia destructio inferni totam
requirit Personam; das war Christus selber der Herr / &c. Optimè
Augustinus: (b) *Christus totus apud Patrem, totus in terrâ, totus in
coelo, totus in utero virginis, totus in cruce, totus in inferno.*

(a) Ephes. IV. v. 10, (b) Tom. IX. Libr. III. de Symbolo ad Catechumenos Cap.
VII. fol. 1126.

§. V. Hoc subjectum in Oraculo Nostro Petrino limitatur
duabus oculis, quod videlicet Christus sit mortificatus carne & vivi-
ficatus Spiritu. Notandum tamen, quod Antiqua Latina Biblia le-
gant:

gant: mortificatos & vivificatos, quam lectionem etiam probat Svarez.
(a) Ast Erasmus notat istam lectionem, & fatetur, ex imperitia Græcæ
Lingvæ fuisse ortam, additque: *quodsi legas mortificatos, quod se-*
quitur versu 19. in quo? (b)

(a) Tom. II. in 3. Part. Thomæ. p. 457. fretus autoritate Petri Alex. in Libro de Del-
tate Concilii Ephesini Tom. II. Cap. 7. Cyrilli Lib. 1. de fide ad Reginas, quæ
eandem amplectuntur. (b) Confer. Annotationes Ejus ad hunc locum p. 752.
B. D. Gerhardi Commentar. in h. locum p. m. 429. & 430.

§. VI. Vocolam μέν Biblia Finnica (a) ita interpretata sunt:
Sillâ Christus myös ferran kårsen meidån syndeimme tåhden /
hursas wårain edestå: ettå hån meitå Jumalalle uhrais / lihan
cautta tosin couletettu / mutta Hengen cautta elåwåxi tehty. i. e.
Nam Christus etiam semel patiebatur pro peccatis nostris, justus pro in-
justis, ut nos DEO immolaret, profectò mortificatus carne, sed spi-
ritu vivificatus.

(a) Ex editione Magnifici D. Joh. Gezelii, Academiae Abœensis Procancellarii,
Aboæ 1685.

§. VII. Sic quoque Biblia Lettica: (a) **Jo aridsan Kristus**
ir weenfahrt par teem Grehkeem zeetis / Taisnis par Metaisneem /
ka winsch muhs Deewam peewestu / kas gann ir nonahweths Mesa /
bet dsihws darrihts Barra: ad exprimendam majorem emphasin
Dicti hujus Petrini.

(a) Ex editione D. Joh. Fischeri, totius Livoniæ quondam Superintendentis Ge-
neralis, postea verò Capituli Magdeburgensis Præpositi, Rigæ 1689.

§. VIII. Biblia Anglicana (a) hanc vocolam planè omise-
runt: For Christ also hat once suffered for sins the just for the unjust,
that he might bring us to God; being put to death in te flesh, quvickned
by the Spirit. Id est: Nam Christus etiam est semel passus pro peccatis,
justus pro injustis, ut duceret nos ad DEum; constitutus ad mortem in
carne, sed vivificatus per Spiritum. Similiter etiam Versio Æthio-
pica. (b)

(a) Ex editione Matthæi Poli, Londinensis, Londini 1690. (b) quæ legitur in
Bibliis Polyglottis Eruditissimi D. Briani Waltoni, Londini 1657. editis,
Tom. VI. p. m. 901.

§. IX. Hic disputandum est contra Pontificios, quorum com-
munis error & commune figmentum est, Christum solâ animâ ad in-

feros descendisse. E Veteribus nominamus P. Lombardum, (a) Thomam, (b) Durandum, (c) E Recentioribus Bellarminum, (d) Tannerum, (e) Becanum, (f) Cornelium à Lapide Soc. Jesu, (g) ut & Barradium. (h) Simulque insuper notandum, in eò à se invicem ipsos dissentire, quod alii animam Christi secundum substantiam, alii secundum effectum tantum ad inferos descendisse doceant. Disertè Catechismus Romanus: (i) *Christo mortuo ejus anima ad inferos descendit, ibique tamdiu mansit, quamdiu corpus ejus in sepulchro.*

(a) Libr. III. Sentent. Dist. 22. p. m. 286. (b) Part. III. Quæst. 52. Artic. 2. p. m. 118. (c) in III. Sentent. Distinct. 2. Quæst. 3. (d) Tom. I. Controv. Libr. IV. de Anima Christi, Cap. IX. p. m. 173. (e) Tom. IV. Disp. 2. Dub. 3. n. 69. Quæst. 3. (f) Libr. III. Manual. Controv. Cap. 2. Quæst. 3. p. m. 526. & seqq. (g) Commentar. in Cap. IV. Ephes. v. 9. p. m. 504. & in 1. Petr. III. v. 18. & seqq. p. m. 278 (h) Tom. IV. Harmon. Evangel. Libr. VII. Cap. XXV. p. m. 328. & seqq. (i) p. 48.

§. X. Cum quibus faciunt Reformati, Anhaltini. (a) Benedict. Aretius præ omnibus aliis Calvinianis constanter realem Christi ad inferos descensum asserens, ita tamen inquit: (b) *Quomodo Christus descenderit, corporene an Spiritu? difficile quidem est hæc arcana DEI perscrutari; tamen ex Petro (1. Epist. Cap. III. v. 18.) constat, Spiritu Christum descendisse.* Petrus Martyr, æque Calvinianus, inquit: (c) *Anima Christi statim ac è corpore excessit, non mansit otiosa, sed ad inferos descendit.* (d).

(a) in Confessione Neustadii apud. Matt. Harnisch edit. Anno 158. (b) in Problem. Theol. Artic. IX. p. 33. (c) Tom. I. Locor. Commun. (d) Confer. L. Joh. Gottlieb, Lucii Vindic. Dissertat. Carpzovianæ de Descensu Christi ad inferos. §. VII. p. m. 5.

§. XI. Ejusdem sententiæ non ita pridem fuit D. Melchior Zeidlerus, Theologiæ quondam in Academ. Regiomont. Professor Publ. (a) ubi hypothesein eorum, qui Christum secundum corpus & animam ad inferos descendisse asserunt, refutat à contrario Scripturæ & Ecclesiæ testimonio: *Nuspiam, inquit, in Scripturis dicitur, quod Christus etiam secundum corpus descenderit ad inferos, sed ad animam, &c.* (b) Eandem quoque sententiam fovit Dreierus. (c) Ubi operose in eo occupatus est, ut doceat, Patrum Veterum, imò Antiquæ Ecclesiæ totius, ut & Veterum Theologorum Nostratium communem illam sententiam fuisse: Christum tantum animam descendisse ad inferos.

(a) in

(a) in Rhetorica Ecclesiastica, p. m. 449. & 450. in explicatione Oraculi Hoseæ VI. v. 2. (*Vivificabit nos post biduum, & in die tertio eriget nos, & vivemus coram ipso.*) (b) Confer. Ejusdem Collegium Controversiarum MSC. in universam Theologiam, Thes. II. prolixè. (c) in der Erörterung. p. m. 445. & seqq.

§. XII. Videamus autem rationes *Dreieri*, quibus sententiam suam confirmat. Multus quidem est in allegatione Patrum, præprimis hōc prætextu, quod sensus Patrum in Ecclesia semper asservatus genuinus meritò habeatur, ex quibus allegat primò Irenæum. (a) Verum hujus sententiæ rationes nec uspiam in Jeremia ab Irenæo allegato legi, nec cum eo convenire omninò cum B. D. *Calovio* statui-
mus. Videatur ipse *Calovius*. (b) Quod judicium Theologi Consummatissimi in præsentī meritò nostrum facere, eiqve album adjicere calculum nullatenus recusamus.

(a) Libr. V. sub finem Cap. 31. & multa alia loca in *Programmate Paschali* ex 1. Petr. III. v. 18. nomine Rectoris & Senatus Acad. Regiomont. Anno 1682. publicatō. (b) in Disputat. Inaugural. de Descensu Christi ad inferos. Wittebergæ. 1692. habit. §. XXV.

§. XIII. Præterea citat *Dreierus* Tertullianum. (a) At respondemus cum B. D. *Calovio*: (b) *In his locis Tertullianus nihil de subjecto Descensus ad inferos tradit, nec an quoad animam solam Christus descenderit, an verò etiam quoad corpus? Sed sine dubio mansit in expressa verborum Petri sententia, quod profectus sit Christus, postquam è morte in vitam rediit. Quod de fine descensus habet, ut Patriarchas & Prophetas sui compotes faceret, ἀπερ γενέσθης dicitur, ideoque ab Orthodoxis Ecclesiæ nostræ Luminibus atqve Columinibus nullatenus admissum nec admittendum erit.*

(a) Libr. de Anim. Cap. 31. 32. & in *Programmate*, Cap. 35. (b) in Disputat. citat. §. XXVII.

§. XIV. Pergit *Dreierus* in recensendis Patribus, & producit Cyprianum, Lactantium, Eusebium, Athanasium, Hilarium, Epiphanium, Gaudentium Brizientem, Hieronymum, Augustinum, Cyrillum Alexandrinum & Virgilium, quorum sententias hīc recensere atqve examinare possemus, nisi Magnificus atqve Summè Reverendus Dn. D. *Calovius*, Theologus de Ecclesia Lutherana meritissimus, eruditā de Descensu Christi ad inferos Disputatione Inaugurali isthanc operam præoccupasset, adeòqve nobis hac in parte fecisset ferias.

§. XV. Postquam igitur sententias Patrum adduxit Dreierus, arguet consensum totius Ecclesiæ: Audiamus verba ipsa: (a) Derohalben haben unsere Theologi nicht verworffen die Lehre von der Höllenfahrt Christi der Seelen nach; sondern dieselbe ist der meisten unserer alten Theologorum gewesen. Sie kan auch nicht verworffen werden / daß man nicht die Lehre der allgemeinen Christlichen Kirche verwerffe / welche wir mit vielmehr Sprüchen der alten Väter beweisen könten / wann wir uns nicht der Kürze zu befeßigen hätten. Daß ist gewiß / daß keiner unter den alten Lehrern gesaget hat / daß Christus dem Leibe nach wäre zur Hölle gefahren &c. Eandem sententiam idem denuò propugnabit in Programmate citato. Confer B. D. Calovii Disputat. allegat. (b) in qua ostendit, quod apud Patres nullum patrocinium inveniat Dreierus, quoniam minimè τὸ πρῶτον Symboli Apostolici, sed Patrum quorundam opinionem privatam sequitur. Nunquam enim probare poterit, communem Patrum opinionem τῷ πρῶτῳ Symboli Apostolici adversam esse. Est itaque tantum quorundam Patrum privata opinio.

(a) Aus der Erörterung / quoniam Exemplaria hujus libri rarissima sunt, Quællion. 2. von der Person Christi / p. m. 471. & seqq. (b) §. 39.

§. XVI. Non desunt tamen Patrum quorundam orthodoxa testimonia, quæ Descensum Christi verum & realem evincunt, quæ Dreiero opponimus, quorum primum est Albini Flacci Alcuini: (a) *Christi in infernum descensus nature utriusque, divine & humane, unum fuit opus.* Pariter quoque Ambrosius: (b) *Triumphatō Diabolō Dominus descendit in cor terræ, ut ostensio ejus esset prædicatio mortuorum.* Item Fulgentius Ruspensis in Africa Episcopus: (c) *Illuc usque homo à DEO sine peccato susceptus descendit, quousque homo separatus à DEO peccati meritō ceciderat, id est, ad infernum, ubi solebat peccatoris anima torqueri, sic tamen, ut inferni doloribus anima ejus non torqueretur.* Et Cyprianus: (d) *Bonitatem in hoc intellige Creatoris, qui eousque miserandō descendit, quousque tu peccando dejectus es.* Ut & Hieronymus Venantius: (e) *Christus descendens ad inferos injuriam non pertulit, quod fecit causa clementiæ, velut Rex intrans carcerem, non ut ipse teneretur, sed ut noxii (nos quæ reatum in inferno captivi) solverentur.* Sic etiam Cyrillus: *Exterrita mors est videns novum quendam descendentem in infernum vin-*
culis,

culis, quæ illic sunt, non ligatum. Quâ de causa ô portæ inferni quid exhorruistis! quis insuetus vos cepit timor? Et Bonaventura: Fuit Christus in loco pænæ, sed sine pænâ. Item Athanasius contra Apollinarium: Christi (in infernum) descensus, noster (in coelum) est ascensus.

(a) Libr. III, de Trinit. Cap. XVI, fol. 1287. (b) in Cap. VI, ad Ephes. Tom. III. Operum. p. m. 503. (c) Libr. III, ad Thrasymundum, Vandalorum Regem, de Passione Domini. p. m. 399. (d) in Explic. Symbol. Apostol. Hic notandum est de Tractatu, qui inscribitur: Explicatio Symboli Apostolici; eum vulgò adscribi Cypriano, & exstare in Operibus Cypriani ab Erasmo recognitis & editis Basileæ, 1558 hodiè autem extra controversiam poni, scriptum hoc non esse Cypriani, sed Ruffini. Confer. Cave Antiquitat. Patrum & Ecclesiast. in vita D. Cypriani. Tom. I. p. m. 506. Bremæ 1701. edit. Gottfried Arnolds wahre Abbildung der ersten Christen. Francofurti 1696. edit. Vorbericht. 16 p. m. 22. (e) in Symb.

§. XVII. Quod versum 10. Psalmi XVI. (a) attinet, (quem Dreierus (b) citat, & simpliciter secundum literam intelligi vult,) sunt verba Christi non quidem dolentis, supplicantis aut optantis, sed triumphantis, insultantis ac lætam passionis suæ Catastrophen indicantis & definientis, id quod indicant antecedentia atque Apostoli Petrus ac Paulus, testes sine exceptione verissimi. (c)

(a) Quem locum multi Celeberrimi Theologi de Descensu Christi ad inferos intelligunt. Confer. D. Dannhavver. Christosph. Sect. III. Artic. 5. §. 35. p. 286. & Lact. Catechet. Tom. V. p. m. 1049. D. König. Casus Conscientiæ. Cas. IV. p. m. 141. Clarissimus Hackspanius Not. Bibl. ad locum istum. Alii tamen, uti D. Hutterus in Form. Concord. p. 949. D. Thummus apud Hacksp. loc. cit. D. Galovius in Bibliis Illustratis, (cujus pretium nostras laudes quantascunq; excedit,) Tom. I. ad hunc locum. p. m. 965. b. & Tom. VIII. System. Theol. p. 688 de Descensu Methaphorico seu tentationibus & tormentis infernalibus intelligunt, quæ Christus maximè quoad animam sanctissimam sensit; quibus *συνάφεια* favere videtur. Illorum tamen sententia juvari potest, si dicamus, per *τὸ* esse in inferno, (quod phrasim integrā præsupponit) formaliter inferri infernalem statum seu passiones, aut per *τὸ* non relinqui in isto statu infernali non modò negativè inferri, Christum passionibus & tentationibus gravissimis in sese susceptis non succubuisse, sed etiam positivè (importatâ scilicet per phrasin negativam fortè simul affirmativâ) consequens illius status dolorosi pristini, quò spectat tùm ejus descensus triumphatorius in *τὸ* damnatorum, quò ipso se. potestatibus infernalibus & damnatis reipsâ ostendit se in *ἡνὶ* seu statu infernali non esse relictum) tùm gloriosa resurrectio, quam hinc inferunt Apostoli in N. T. Petrus Act. II, v. 31. & Paulus Cap. XIII, v. 34. Confer. B. D. Pfeifferi Dubia Vexata ad h. locum, p. m. 572, & Commentatores: D. Thom. Le Blan.

ce Tom. I. in h. l. p. m. 1336. & seqq. Genebrardus, Theologus Parisiensis, in h. loc. p. m. 40. Joh. Lorin. Tom. I. in h. loc. p. m. 205. & seqq. Rivetus Tom. II. Operum in hunc locum, p. m. 60. & seqq. Bellarminus in hunc loc. p. m. 56. Pro nostra autem sententia; Gesnerus in hunc loc. p. m. 154. M. Andr. Prückner. Commentar. in h. loc. Tom. II. p. m. 249. & seqq. D. Bakius in h. locum. p. m. 234. B. D. Friedlieb in Observat. Biblic. ad h. loc. p. 509. & 521. D. Affelmann. Disput. Academ. Part. I. p. m. 136. 370. & seqq. D. Sebastian. Schmidt. Psalm. de Christo, Appendice p. 49. & seqq. L. Reinsius Theolog. Exeget. Part. I. p. m. 119. & seqq. Caspar. Sibelius Oper. Theolog. Tom. I. p. m. 399. & seqq. D. Müllerus Judaismo, p. m. 909. & seqq. Clarissim. Dn. Frischmuth. Dissertat. ad hunc locum, Jenæ, 1660. habit. Cap. II. Huetius Demonstr. Evangel. Tom. I. p. m. 508. De hoc rigorosum est judicium Auctoris de la Politiqve de Clerge, quod in gratiam Atheorum libros suos Demonstrationum Evangelicarum conscripserit, referente Magnifico D. Mayero Programm. Invitator, quod legitur Tomo Ejus Dissertationum Selectarum, p. m. 420. D. Seb. Schmid. Psalmen vom Reiche Christi / Concion. IV. & Ultim. p. m. 454. & seqq. Martin Bräuer Biblisch. Lust-Haus / Tom. I. p. m. 332. quem tractatum D. Bernhard von Sanden, Episcopus quondam Regiomontanus, Anno 1703. cum Praefatione sua edidit, nec non Misanders Delic. Biblic. V. T. Tom. IX. Anno 1699. Mens. januar. Quæstion. 165. p. 74. & seqq. Ejusdem N. T. Tom. III. Anno 1694. Mens. Novembr. Quæstion. 124. p. m. 1426. & seqq. prolixius, (b) in der Erörterung / p. m. 470. Confer Ejusdem Theses Theolog. Miscellan. de variis materiis ad disputandum non ineptis, nec inutilibus. Regiomonti, 1657. ventilatæ Thes. XII. (c) Actor. II. v. 27 Actor. XIII. v. 35.

§. XVIII. Sunt ea in duo divisa membra. Prius de Descensu Christi ad inferos agit, posterius de ejus sepultura. In utroque est Synecdoche, in illo partis pro toto, in hoc totius pro parte. Anima enim hic sumitur pro animato seu tota natura humana personata, atque ita consequenter pro toto Christo, divina & humana natura constante. Nomen namque naturæ humanæ de tota persona composita intelligendum erit. Quippe cum illa, utpote per se *ἀνθρώπου*, per participationem & communionem *ὑποστάσεως τῆς λόγου* personata, divinæ naturæ, caractere hypostaticæ filiationis insignitæ, *ἀχωρίτως* ac *ἀδιάσπαστως* unita, imò ab eodem profundissimè permeata ac in consortium Sacro-Sanctæ Trinitatis evecta, nunquam seorsim existit, aut seorsim consistere concipi debet.

§. XIX. In altero membro est, ut fassi sumus, Synecdoche totius pro parte. Ponitur enim Sanctum pro Sancto Christi corpore. Id in sepulchro, (a) quod locus est corruptionis & putrefactionis, integrum illæsumque jacuit. Nec solum sanctum illud corpus in sepulchro depositum

depositum incorruptibile erat; sed etiam sanguis in cruenta illa circumcissione, in monte oliveti, sub flagellationibus & in cruce effusus eo privilegio gaudebat, qui incorruptus in sua vasa ac suas venas colligebatur. Nam cum substantia totius corporis Christi per miraculosam Spiritus Sancti *Ἐπίλευσιν* ex massa & sanguine virgineo, è quo omnis peccati labes absterfa erat, simul cum vera anima humana ab anima Mariæ Virginis traducta, formata sit, ac cum eadem in immensæ personæ Filii DEI unitatem recepta, & ita quidem recepta, ut personam ipsi tam propria sit, ac divinitas ipsi naturaliter propria est; sequitur necessariò, nec corpus in sepulchrum illatum, nec sanguinem, qui ei homogeneus erat, & ab eo vivo exprimebatur ac defluxit, corruptioni obnoxium fuisse. Quippe cum sanctum esset, aberat quoque *δύναμις* ad corruptionem disposita, quæ stipendium est peccati. Ne verò infirmitates naturales ac defectus, quos Christus liberè, & quantum officii mediatorii ratio exegit, assumpsit, huic privilegio obstare videantur, ea quæ homini in statu naturali constituto necessariò ac sine vitio insunt, & quæ meræ negationis sunt, igitur hæc accuratissimè expendenda duxit B. Joh. Frider. Königius, S. S. Theolog. Doctor. & Superintendens Districtus Meclenburgici, (b) ubi rem hanc nobis scitu admodum necessariam felicissimè expedivit, ad quem brevitatis gratiâ Lectorem Benevolum remittimus.

(a) De Christi sepulchro conf. M. Just. Godofred. Rabeneri *Amœnitates Histor. Philolog.* p. m. 92. & seqq. (b) in *Theologia Positiva*, §. 75. 76. p. m. 121.

§. XX. His ita expositis nihil deliriis Bezae, vertentis *שׁוּן* per cadaver, vanius esse apparet. Nam præter id quod cadaver de corpore Christi, etiam in sepulchro jacente, usurpari nequeat; (a) anima pro corpore accipi non debet, cum utriusque expressa & distincta sit mentio. Deinde, quod ad vocem *שׁוּן* attinet, satis constat, quod illa hîc non sepulchrum, sed damnatorum *שׁוּן* notet. Nam cum Christus non secundum animam, sed corpus animâ solutum in sepulchro fuerit, non potuit secundum animam exinde liberari. Ab eo enim loco, in quo respectu animæ nunquam fuerat, ab eodem, secundum animam eum educi statuere absurdum est. Porro vera & manifesta est oppositio inter infernum & sepulchrum, quæ docet *שׁוּן* per *אֵדֶן* in Novo Fœdere redditum infernum propriè dictum notare.

(a) Optimè B. Dn. D. Hutterus in Meditat. Theol. Append. §. 24. Corpus CHRISTI mortuum haud cadaver dicendum, sed honorificentiori appellatione dignum est, sicut & Maria mortuum Christum suum vocat Dominum, Joh. XX. v. 13. & §. 35. Nulla profusa Sangvinis Christi guttula vi unionis personalis computruit, Psalm. XVI. v. 11. & §. 36. Geminam Damascenā corruptionem, unam per separationem forinse viventis, quam & Christo adscribit, alteram per resolutionem in cineres, quam non admittit, utramvis destruit. Conferatur M. Michael. Berns Dreifache Welt / Hamburg, 1697. edit. p. m. 62. Libr. I. Cap. VII.

§. XXI. Singulis his ita excussis, concludimus cum Nostratibus Theologis Orthodoxis, totum Christum & profectò redivivum verè realiter ac victoriosè in inferno fuisse, ac ab eodem operà DEI Patris, Spiritus Sancti, pariter ac sua ipsius proprià eductum esse. Est enim hoc opus totius Sacro-Sanctæ Trinitatis.

§. XXII. Fundatur autem sententia hæc nostra in Oraculo Nostro Petrino v. 18. *Christus semel pro peccatis passus est, justus pro injustis, ut nos adduceret DEO; mortificatus quidem carne, vivificatus autem Spiritu.* Idem Christus, qui semel passus est pro peccatis nostris, qui mortuus est carne, & vivificatus Spiritu, idem, *το ορευθεῖς ἐκήρυξεν.*

§. XXIII. Confirmamus præterea sententiam nostram orthodoxam ab omnium Articulorum Fidei Apostolicæ unitate.

Qui enim fuit conceptus, passus, crucifixus, mortuus, eundem descendisse ad inferos cohærentia Symboli Apostolici ostendit.

Atqui totus Christus fuit conceptus, natus, passus, mortuus & sepultus.

Ergò totus descendit ad inferos.

Nam non sunt duo fingenda unius Symboli Apostolici subjecta, quorum unum attribuatur reliquis Articulis, alterum soli Descensui Christi ad inferos. Quemadmodum enim JESUS Christus DEI Filius Dominus noster reverà à Spiritu Sancto in utero Mariæ Virginis fuit conceptus, reverà & secundum literam ex virgine natus, reverà passus, crucifixus, mortuus & sepultus; ita etiam reverà & secundum literam, prout verba sonant, absque ullo *ῥεῶμα* & latente *Ἀγνοία*, descendit ad inferos, hoc est, persolutò redemptionis pretiò pro delictis totius mundi in infernum quoque seu *πῆ* illud horrendum Diabolorum, & omnium damnatorum se demisit, ibique mortis, Diaboli & omnis
infernalis

infernalis potestatis victorem ac debellatorem se declaravit, enter, præsenter, ac potenter.

§. XXIV. Quare calculum Theologorum non meretur, quando scribit *Albertus Grauerus*: (a) *Nullibi ad literam in sacris legitur, quod Christus vel corpore, vel animâ, vel totus descenderit ad inferos.*

(a) Artic. 3. in Augustanam Confessionem.

§. XXV. Tertiò confirmamus hypothesin nostram ex hoc, quod jam vivificatus aut vitæ restitutus descenderit. Jam autem vivificatio illa facta est reduntione corporis cum anima. Et ζωοποιεῖς est totus Christus, non sola anima. Unde sic argumentor:

ζωοποιεῖς ille tantum dicitur, qui animam suam recipit & resumptâ animâ vivificatus est.

Atqui Christus ζωοποιεῖς descendit ad inferos.

Ergò resumptâ animâ vivificatus descendit ad inferos, & per consequens non solò corpore, nec solâ animâ descendit.

Anima enim cum sit immortalis, & ipsa vita non potest dici ζωοποιεῖσα, vivificata: neque etiam corpus ullò modò ζωοποιεῖν, vivificatum dici potest, nisi per solam animam redditam. Restitutâ igitur & reassumptâ animâ Christus descendit; tota persona, DEus & Homo, integer Christus, constans utrâque naturâ ex corpore & animâ unitis. Quamdiù enim corpus & anima in morte naturaliter separata & distincta erant, tamdiù corpus placidè quiescebat in terra, anima verò in paradiso erat. (a)

(a) Luc. XXIII. v. 43. Matth. XII. v. 40.

§. XXVI. Quartò confirmamus sententiam nostram ex loco parallelo Ephes. IV. v. 10.

Idem qui descendit, etiam ascendit, & vice versâ, idem qui ascendit, etiam descendit.

Atqui totus Christus θεάνθρωπος non solâ animâ ascendit,

Ergò totus etiam θεάνθρωπος descendit.

§. XXVII. Eò tendunt testimonia Doctorum Ecclesiæ, quæ sententiam nostram consolidant; quorum primum est Theophylacti:

(a) *Quò Christus descendit? ad inferos. Hos enim infimas terræ partes appellant, juxta communem sententiam & intellectum: De-*

scendit igitur ad infimas partes, post quas non est aliud quid. Sic quoque Ambrosius: (b) *Christus descendens è cœlis in terram homo natus est, post mortuus descendit ad inferos &c.* Huc quoque pertinet aurea illa Regula D. Augustini: (c) *Quando sermonis divini proprietas, si servata fuerit, nullum habet incommodum aut absurdum, ea sine ulla dubitatione amplectenda est.*

(a) in Explicatione Epist. ad Ephes. IV. v. 9. 10. fol. m. 178. (b) in Cap. IV. Ephes. Tom. III. Operum p. m. 504. (c) quæ legitur Libr. III. de Doctrina Christiana Cap. X. & XVII.

§. XXIX. Inprimis autem sententiæ nostræ fundamentum depromimus ex Symboli Apostolici Confessione, quam concinnè deducit B. Lutherus: (a) *Wie ich gläube an den HErrn Christum/ das ist/ an die ganze Persohn/ GOTT und Mensch mit Leib und Seele ungetheilet/ daß er von der Jungfrauen geböhren/ gelitten/ gestorben/ begraben; also soll ichs hie auch nicht theilen/ sondern gläuben und sagen/ daß derselbe Christus/ GOTT und Mensch/ in einer Persohn zur Höllen gefahren.* Confer Articul. III. Augustan. Confession. Artic. IX. Form. Concord. ubi in Declaratione, dum ad hanc ipsam B. Lutheri concionem provocant, ita pergunt: (b) *Simpliciter igitur credimus, quod tota persona DEUS & Homo ad inferos descenderit.*

(a) in celebri concione illa Torgav. Anno 1533. habitâ & insertâ Tome. VI. Jenensi Germanicô, (b) p. m. 789.

§. XXIX. Extat quoque Declaratio totius *FACULTATIS THEOLOGICÆ WITTEBERGENSIS* de hoc Articulo de Descensu Christi ad inferos, partim ante Formulam Concordiæ latinâ lingvâ facta ad Senatum Hamburgensem Anno 1550. partim germanica lingvâ adornata post Formulam Concordiæ Anno 1595. Quæ utraqve in Consiliis & Judiciis Wittebergenfibus Tom. I. habetur. Illius verba p. 881. ita fluunt: *Quod flagitatur nostra sententia, etsi sæpè hac de re & Reverendum D. Lutherum loqui audivimus, & legimus aliorum scripta, & in qua sententia acquiescendum sit, cogitavimus: Tamen nunc motâ controversiâ scripsimus ad alios quoque, quorum expectamus sententias, ut collatis judiciis inter plures unam consentientem sententiam mitteremus, ne postea diversitas hæc dissidium inflammaret, & spargeret in alia loca:*
Et

Et non solum, quid sentiamus, ostendendum est, sed etiam addenda testimonia & argumenta: Quod nunc subito fieri non potuit. Quam constanter autem accedat ad hunc articulum Reverendus D. Lutherus in Enarratione Geneseos p. 1. & in Concione Torgensi, considerasse vos existimamus. Tantum ad victoriam Filii DEI accommodat: Cætera dicit non inquirenda esse. Vicit omnino Filius DEI dolores inferorum: sed Psalmi ostendunt, dolores inferorum non restringendos esse tantum ad tempus, post animæ separationem. Horrendam illam consternationem & sensum iræ DEI etiam in hac vita multi experiuntur, ut scitis: In qua luctu Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Retineri autem debere hunc articulum de Descensu judicat Reverendus D. Lutherus, etiamsi ad victoriam tantum referatur. Quia confitemur, destructam esse tyrannidem Diaboli & inferorum, hoc est, liberatos omnes, qui credunt in Christum, à potentia Diaboli & ab inferis, juxta hoc dictum: Nemo rapiet oves meas ex manibus meis. Et hanc victoriam Filius DEI certo modo Diabolis ostendit: Et non dubium est, Diabolos sensisse, suam potentiam ab hoc victore fractam esse, & verè caput serpentis à semine Mulieris contritum esse, & quidem à Christo DEO & Homine: Et inter signa victoriæ fuit resuscitatio multorum mortuorum. Hanc interpretationem ipse contentus fuit, sed alias de ipsa controversia scribemus copiosius. Nunc de tertio membro. Cum constet, tantum esse controversiam de cruciatibus animæ Christi post separationem, oramus deinceps, non urgeri inquisitionem particularem ad articulos illos, nec quæri inde occasionem alterutros ejiciendi. Sed hoc damus consilium: Cum ipse Reverendus D. Lutherus hanc quæstionem de pœnis animæ Christi post separationem non dixerit movendam esse, mandetur utrique parti, ut expectent aliorum judicia: Ac interea in scholis, in concionibus, aut aliis publicis congressibus mittant mentionem hujus quæstionis. Non interea aboletur articulus, sed retinetur, ut supra dictum est. Tantum inquisitio ejus particule omittitur, de tempore cruciatuum, cujus partis inquisitionem nec D. Lutherus necessariam esse judicavit.

§. XXX. Hæc legitur Tomo eodem p. 883. atque in hunc modum sonat: Was den Artikel Christliches Glaubens von des HErrn Christi Niederkahrt zu der Hölle betrifft / bedarff derselbige so wohl als die andern alle bey uns keines neuen Verstan-

des / vielweniger eines neuen Irrthums oder Gezänds / sintemahl wir in der Formula des Christlichen Concordi Buches denselbigen kurz und einfältig erkläret haben / dabey wir nachmahlen alle mit einander bleiben. Inmassen wir auch alle unsere Predigten und Schrifften nach desselbigen Christlichen und einfältigen Erklären wollen verstanden haben. Und daß wir neben dieser gemeinen Declaration die Sache an ihr selbst auch etwas erklären / so pflegen die reinen Kirchen-Lehrer / wenn sie reden von der Niederkahrt Christi zur Höllen auff gewisse Massen (sonderlich in Erklärung des heilsamen Nutzens seiner Höllenfahrt) auch vielfältig zu gedenden der höllischen Pein und allerhöchsten Anfechtung / welche er vor seinem Tode mit unaussprechlicher Angst und Schmerzen an seiner heiligen Seelen erlitten und ausgestanden hat. Da Gott umb unser Sünde willen die ganze völlige Last seines gerechten unerträglichen Borns über seinen Sohn aufgegossen hat / darüber der Sohn Gottes klaget im 18. Psalm: Stricke des Todes hatten mich getroffen / ich kam in Jammer und Noth / und im 69. Psalm: Errette mich aus dem Noth / daß ich nicht versinke / daß ich errettet werde von meinen Hassern / und aus dem tieffen Wasser / daß mich die Wasserfluth nicht ersäuffe / und die Tieffe nicht verschlinge / und das Loch der Gruben nicht über mich zusammen gehe. Sonderlich aber wird diese Höllen-Angst unsers Herrn Christi deutlich erkläret im 16. Psalm / wie es S. Petrus Actor. II. ausleget / in welchem David in der Person des Herrn Christi spricht: Du wirst meine Seele nicht in der Hölle lassen / noch zugeben / daß dein Heiliger die Verwesung sehe. Denn mit diesen Worten / als einem inbrünstigen Gebeth / der Sohn Gottes bey seinem himmlischen Vater anhält / daß er aus dieser Angst / welche S. Petrus Actor. II. nennet Schmerzen des Todes / möge errettet werden. Diese höllische Angst / welche wir mit unsern Sünden hatten verdienet / haben den grossen und theuren Helden / unsern Herrn Christum / dermassen gedruet und gemartert / daß er darüber im Garten Blut geschwitzet / und hernach am Creuz gesprochen: Mein Gott / mein Gott / warum hastu mich verlassen. Denn dies ist eigentlich der Höllen Pein und Ovaal / von Gott verlassen seyn / keine Hülffe / keinen Trost mehr bey

ben Gott haben. Wir bekennen aber darneben / daß diese Höllen-
 Angst und Schmerzen mit dem herrlichen Consummation est, und
 dem Abscheiden des Herrn Christi aus seinem Leben / ein Ende
 genommen. Hierneben aber / weil der Artikel solcher Niederkahrt
 zur Höllen im Symbolo nach dem Tod und Begräbniß Christi / und
 doch vor seiner Auferstehung gesetzt wird / so glauben / lehren und be-
 kennen wir / daß vermöge dieser unverneinlichen Ordnung der Artikel
 unsers Christlichen Glaubens / Christus / nachdem er jetzt gestor-
 ben und begraben worden / wahrhaftig zur Höllen gefahren sey / al-
 lermassen wie der Buchstabe desselbigen Artikels mit sich bringet /
 und derwegen ermeldte Niederkahrt in die Hölle gewißlich ein Ar-
 tikel des Glaubens sey / inmassen hievon redet der Prophet Oseas
 am 13. und S. Paulus Ephes. 4. auch solches aus dem Apostolischen
 Symbolo in der Formula Concordiae ausdrücklich gesetzt ist / un-
 angesehen was in etlichen Scribenten davon anders gefunden wird.
 Was aber fürs andere die Erklärung dieses Artikels anlanget /
 so befinden wir / daß seiner ungleichen Deutung / die sich findet
 bey den alten und neuen Christlichen Kirchen-Lehrern / im Con-
 cordien-Buch gedacht wird / daneben auch viele Fragen eingefüh-
 ret / so in diesem Artikel möchten fürfallen / als wann / und auff
 was Weise der Herr Christus zur Höllen gefahren? Ob es gesche-
 hen sey vor / oder nach seinem Tode. Item: Ob es nach der Seele
 allein / oder mit Leib und Seele / geistlich oder leiblich zugehen?
 Item: Ob dieser Artikel gehöre zum Leyden / oder zum herrlichen
 Sieg und Triumph Christi? Von welchen vorgesezten Fragen
 doch keine mehr im selbigen Werck erläutert werden / als diese
 nachfolgende. Zum Ersten / daß nicht der Leib / oder die Seele /
 oder die Gottheit Christi allein und für sich selbst sey zur Höllen
 gefahren / sondern / wie die Worte einträchtig im Apostolischen
 Symbolo und Concordien-Buch lauten / Unser Herr und Heyland
 Jesus Christus / die ganze Person / Gott und Mensch / wie
 auch Augustinus hiervon redet: Totus Filius apud Patrem, totus in
 utero Virginis, totus in coelo, totus in terra, totus in cruce, & totus
 in inferno. Das ist: der ganze Sohn (Christus) ist bey dem Va-
 ter / ganz in der Jungfrauen Leibe / ganz im Himmel / ganz auff
 Erden / ganz am Creutz / und ganz in der Höllen. Zum andern
 von

von der Zeit / wenn es geschehen sey / nemlich / daß Christus nach seiner Begräbnis sey zur Höllen gefahren / wie denn solches obangezeigter massen die coherencia oder series im Symbolo nothwendig erfordert. Zum dritten wird auch in viel geredetem Buch erkläret die Frage / was Christus in der Hölle ausgerichtet? Darauff diese Antwort gegeben wird / daß er den Teuffel überwunden / und ihm alle seine Gewalt genommen / die Hölle allen Gläubigen zerstöret / und sie aus der Gewalt des Todes / Teuffels und ewigen Verdammniß des Höllischen Rachens erlöset. Hierbey wird auch ferner angemeldet / wie dieß sey der Kern und Trost dieses Artikels / daß uns / und alle / die an Christum glauben / weder Hölle noch Teuffel gefangen nehmen / noch schaden können. Zum vierten / so berichtet das Concordien - Buch / daß man sich in diesem Artikel durchaus der Einfalt befleißige / und alle unnützliche / unnöthwendige Fragen abschneiden solle / und weiset damit auff die treuherzige Vermahnung Doctoris Lutheri , und sein Exempel / wie er diesen Artikel in seiner Predigt über das Symbolum Apostolicum gehalten im Schloß zu Torgau Anno 33. ganz Christlich erkläret. Bey diesen Stücken / welche wir guter Meinung mit des Concordien-Buchs eigenen Worten haben hieher setzen und wiederholen wollen / lassen wir es auch nochmahlen bleiben / und bekennen gerne sämptlich mit allen alten Lehrern / wie auch vielen fürtrefflichen Männern / welche dem Concordien-Werck zum theil bengetwohnet / zum theil unterschrieben haben / daß wir in diesem wichtigen Articulo unsere Vernunft nicht lassen Meister seyn / sondern einfältig glauben den klaren Buchstaben / daß Christus sey zur Höllen gefahren. Und weil der Geist Gottes diese Historie von des Herrn Christi Niederkahrt zur Höllen / mit was Umständen und Gelegenheit / auch Weise und Masse dieselbige sich begeben / nicht hat in Göttlicher Schrift ausführlich handeln wollen / auch die Theologen , welche das Concordien-Buch gemacht / beliebet / und unterschrieben / nicht weiter von diesem Artikel berichtet / so bleiben wir auch billig bey solcher Einfalt / wir wollen auch / was wir zuvor von diesem Articulo geschrieben / nach solcher Form und Richtschnur der Christlichen Formulæ Concordiæ verstanden haben. Bestelt / und mit eigenen Händen unterschrieben
von

von den Professoribus Theologiae zu Wittenberg/ den 5. Decembris Anno 1595.

ÆGIDIUS HVNNIVS, D. & Superintendens.

SALOMON GESNERVS, D. Præpositus Templi Arcis.

DAVID RVNGIUS, D. pro tempore Facultatis Decanus.

JOHANNES GEORGIUS VOLKMARVS, D.

§. XXXI. Sed & plenior consensus de hoc articulo habetur à Theologis Dresdensibus, Lipsiensibus & Wittebergensibus in Consensu Repetito sancitus, Tom. I. Consil. Witteberg. p. 956. qui latinâ lingvâ cum antithesi contra D. Dreierum ita se habet: *Profitemur & docemus, totam personam Christi, DEum & hominem, eamque quoad corpus & animam, ad inferos descendisse, Satanam devicisse, potestatem inferorum evertisse, & Diabolo omnem vim & potestatem erupisse, nosque per ipsum è potestate mortis & Satanae ab æterna damnatione, atque adeò è faucibus inferni ereptos esse, 1. Petr. III. v. 18. Rejicimus eos, qui docent, posse quidem dici, totam personam, DEum & hominem ad inferos descendisse, minimè autem eundem quoad corpus etiam descendisse. Ita docet D. Christian. Dreier in der gründlichen Erörterung p. 471. & 472. &c.*

§. XXXII. Pontificiorum errorem ex Nostratibus refutant B. D. Gerhardus, (a) B. Hutterius, (b) B. Dannhawerus, (c) qui putat, totum hunc errorem natum esse ex ignorantia Hebraismi τὸ ψεῦδος pro seipsò positi; in quem finem citat Pföchenium, (d) B. Scherzerus. (e) Ex Calvinianis contra Pontificios disputant Bucanus, Rivetus, (f) ut & Maresius. Ipsi ergò Calviniani hætenus citati respondeant Calvinianis, sed conferendus interim è Nostratibus B. Dannhawerus. (g)

(a) in Confessione Cathol. Libr. II. Artic. II. Cap. 3. prolixè. (b) in Form. Concord. ad Artic. IX. p. 992. seqq. (c) in Hodom. Pap. Phant. VIII. f. 44. (d) Diatrib. de Lingvæ Græcæ puritate. p. m. II. & 72. (e) in Anti-Bellarmin. Thes. V. p. m. 204. seqq. (f) Cathol. Orthodox. Tr. III. 9. Tom. III. Operum. p. m. 293. & seqq. (g) in Hodom. Calv. Phant. VIII. fol. 1683.

Ἀνακεφαλαίωσις.

Cum itaque non satis firmâ nitatur hypothesis sententia illa quorundam Patrum, quod Christus secundum animam solùm descenderit ad inferos, & τὸ ῥητὸν verbi divini sit contraria, dum hoc per

adducta in §. XXII. & seqq. asserat, quod totus Christus animâ & corpore vivificatus descenderit, firma stabit Thesis nostra: totum Christum, DEUM & Hominem, seu totum suppositum λόγος incarnati descendisse ad inferos; id quod erat demonstrandum.

THESIS II^{da}.

Ἐν ᾧ.

Subjectum Quo est Natura non divina, sed humana, atque ea quidem tota, non anima solum.

SCHOLION.

§. I.

Dixerat Apostolus v. 18. Oraculi nostri Petrini de Subjecto Quod, nimirum Christo Θεανδρώπῳ, DEO & Homine, quod sit passus pro peccatis nostris, & mortificatus carne, vivificatus autem spiritu: Jam verò pergit, ostensurus Subjectum Quo, secundum quam naturam CHRISTUS ad inferos descenderit? anñe secundum divinam, aut humanam, aut utramque?

§. II. Subjectum Quo continetur in his verbis, cum Apostolus dicit: Ἐν ᾧ. Ubi Versiones variant: Vulgata Latina reddidit: *in quo*. Similiter Versio Arabica & Svecica. (a) Anglus transtulit in hunc modum: *Per quem*. Sic etiam Gallica Versio. (b) Oecumenius exponit causaliter: propter quod, idcirco, quamobrem. Sed apud Græcos hoc minùs usitatum, qui frequentius in hâc significatione utuntur formulâ ἐφ' ᾧ. (c) Interim non ignoramus nec negamus, Ἐν ᾧ in significatione causali usurpari Rom. VIII. v. 3.

(a) Holmiæ, 1674. impressa. (b) à Mons, 1694. edit. (c) Confer. Rom. V. v. 12, II. Cor. V. v. 4.

§. III. Beda refert ad illa verba versus proximè præcedentis, ut nos adduceret DEO. Quod autem, inquit, Apostolus dicit, *in quo*, significat in eo, quod præmiserat, ut nos offerret DEO. Quia & tunc si qui ad prædicationem Domini, quam per vitam fidelium prætendebat, credere voluissent, & ipsos offerre DEO Patri gaudebat. Si qui autem detrahebant de bonis, tanquam de malefactoribus, hi veniente diluviò confundebantur. Nam & de utroque potest intelligi, quod ait, *in quo*, id est, & eis, qui in carne conclusi erant, Spiritu

Spiritu veniens predicavit, ut per eandem suam predicationem, & credentibus corona laudis, & iis, qui in incredulitate perstitissent, confusio nasceretur.

§. IV. Verum Relativum ϕ simplicissime refertur ad proxime præcedens τὸ πνεῦμα, in quo scilicet spiritu, sive secundum quem Spiritum, sive cuius respectu. B. Lutherus vertit: *In demselbigen.* Syrus & Æthiops reddiderunt per particulam copulativam καὶ.

§. V. Per τὸ πνεῦμα, in quo abiisse & prædicasse dicitur Christus, metonymicè verbi ministerium quibusdam significatur, per quod prædicatio tempore Nöe facta est. Verum hi videntur vix sufficienter quid dicere.

§. VI. Dreierus (a) & alii hinc per τὸ πνεῦμα, animam ac per carnem corpus Christi intelligunt; cui sententiæ ut fidem concilient, loca similia vel analogia adferunt. (b) Verum collectio hæc est à particulari. Tota phrasis respici debet, non una vox, nimirum mortificatio carnis & vivificatio spiritus. Sensus itaque est: quod idem corpus, quod mortificatum fuit in cruce secundum carnem seu naturam humanam, iterum vivificatum sit in resurrectione secundum naturam divinam, ejusque virtute vicissim vitam receperit.

(a) in der Erörterung p. m. 471, & seqq. (b) utpote Ecclesiast. XII. v. 7. Zach. XII. v. 1. Pl. XXXI. v. 6. Luc. XXIII. v. 46. Joh. XIX. v. 39. Actor. VII. v. 59.

§. VII. Quod Cornelius à Lapide (a) per spiritum animam, & per carnem corpus Christi intelligit, alienum est à modo loquendi Scripturæ, quæ in oppositione carnis & spiritus, cum de Christi persona sermo est, ita non solet loqui, nec convenit materiæ præsentī, quia non solā animā profectus est Christus, utpote, qui post ζωοποίησιν vel ζωοποίησις profectus est. Nec omninò improbat sensum nostrum Estius: *Christus, dum pateretur, carne quidem, quam mortalem & infirmam gerebat, occisus est & mortuus: sed virtute Divinitatis, quæ per mortem ab eo non fuit separata, vel (quod idem est,) virtute Spiritus Sancti vivificatus est, id est, ad vitam resuscitatus.* Sic Oecumenius & Augustinus, item Athanasius & Venerabilis Beda. Convenit hic sensus cum eo, quod Paulus scribit de Christo: (b) *Etsi enim crucifixus est ex infirmitate, vivit tamen ex virtute DEI.*

(a) in Commentar. ad hunc locum. p. m. 277. a. (b) 2. Cor. XIII. v. 4.

§. VIII. Calviniani Christum secundum utramque naturam

ad inferos descendisse volunt, ex hoc principio, Christum secundum utramque naturam exinanitum esse. Quod quia falsum, ut alibi declaratur, etiam hæc illorum assertio falsa erit. Præterea hi ipsi Calviniani pro diversis suis opinionibus affirmare non audent, Christum quoad totam humanam naturam ad inferos descendisse: Sed illi, qui per descensum Christi intelligunt vel dolorum animi perpeffionem, vel etiam ad sedem beataram animarum emigrationem, statuere coguntur, Christum solâ animâ ad inferos descendisse: alii verò, qui descensum Christi ad inferos vel de ipsius morte, vel sepultura explicant, Christum secundum corpus tantum, cum corporis propriè sit mori ac sepeliri, ad inferos se contulisse fateri debent.

§. IX. Opponit itaque Apostolus hõc locõ carnem spiritui more Spiritui Sancto usitato, hoc est, naturam humanam Christi ejusdem naturæ divinæ, quod ex locis parallelis luculentissimè videre est. (a) Nam Christus quoad humanam naturam morti traditus seu mortificatus est; vivificatus autem iterum quoad naturam divinam, ejusque virtute, quâ est Filius DEI. (b) Huc pertinet Canon Theologicus: In Scriptura, cum de Christo est sermo, quoties caro & spiritus opponuntur, spiritus notat divinitatem, caro humanitatem.

(a) Joh. I. v. 14. Rom. IX. v. 5. II. Cor. XIII. v. 4. I. Tim. III. v. 15. Hebr. II. v. 14. Cap. IX. v. 14. (b) Rom. I. v. 4.

§. X. Hic autem humana Christi natura non penitus excludenda est, sed Christus, tota divina persona, seipsum resuscitavit à mortuis & vivificavit: & hæc vivificatio facta est primariò per divinam naturam ejusque virtute divina. Et sicut ipse Filius DEI etiam in statu Exinanitionis jure justò dicere poterat: *Quemadmodum Pater suscitavit mortuos & vivificavit: ita etiam Filius & θέλει ζωοποιῆναι, quos vult vivificat.* (a) Siquidem ejusmodi miraculosam & divinam vivificationem reipsâ quoque præstitit in viduæ filio, in Jairi filia, in Lazaro & aliis compluribus: Ita etiam semetipsum postea in morte & à morte resuscitavit & vivificavit per spiritum suum & divinam virtutem, quemadmodum hoc ipsum clarè fatetur & prædixit: *Nemo tollit vitam à me, sed ego pono à meipso: Potestatem ego habeo ponendi eam, & potestatem habeo rursus accipiendi eam. Solvite templum hoc corporis mei, in tribus tamen diebus exsuscitabo illud.* (b)

(a) Joh. V. v. 21. (b) Joh. II. v. 19. X. v. 18.

§. XI.

§. XI. Tota enim persona divina, Christus, verè mortuus & occisus est: Dux vitæ interfectus. (a) Dominus gloriæ crucifixus. (b) Et hic in morte Jesu profusus & è vulneribus ejus effluxus sanguis est DEI Filii & proprius DEI sanguis, ut Scriptura Sacra loquitur. (c) Ut proinde firmò veritatis fundamentò & propriè absque ulla mutatione dicere possimus: Filium DEI mortuum, & DEum ipsum occisum esse; quemadmodum die Parasceves cum Ecclesia canimus:

O grosse Noht!
GOTT selbst liegt todt/
Am Creuz ist Er gestorben!

(a) Act. III. v. 15. (b) I. Cor. II. v. 8. (c) I. Joh. II. v. 7. Act. XX. v. 28.

§. XII. Licet intellectus noster humanus minimè hoc comprehendat, veluti notissimus quidam Socinianorum, Baro à Wolzogen, (a) scrutatus est: *Quomodo de vivo & immortalì DEO absque horrore dici possit, eum mortalem assumpsisse naturam, & reverà occisum sepultumque fuisse?* Sole tamen clarius apparet ex citatis Scripturæ Sacræ testimoniis, & omninò absque horrore, etsi non absque sancto timore & reverentiâ decenti dicere possumus, immortalem DEum esse mortuum, attamen non secundum divinam, sed secundum humanam naturam. Hoc enim vult Apostolus, quando dicit: Illum mortificatum esse carne. Est itaque hæc particula tantum *ἀνακεφαλῇ καὶ διορισμῇ*, determinatīva & distinctīva naturæ. Cujusmodi loquendi formulæ quàmplurimæ in Sacro Scripturarum Codice occurrunt, utpote: Christus ex Patribus, quantum ad carnem, aliàs autem super omnia DEus benedictus in secula. (b) Christus passus est pro nobis carne. (c) Cum itaque Salvator noster dilectissimus Christus Jesus carne mortificatus, & secundum humanitatem suam occisus est, non tamen in morte permansit, sed egregiè in vitam resuscitatus est, quod verba sequentia volunt: *ζωοποιήθεις δὲ τῷ πνεύματι*, vivificatus autem spiritu, ubi vocabulum *ζωοποιήθεις* reduntionem utriusque partis hominis essentialis, animæ & corporis, significat.

(a) in XXIV. Cap. Matthæi. (b) Rom. IX. v. 5. (c) I. Petr. IV. v. 1.

§. XIII. Et in hoc Spiritu *πνεύματι* ἐκλήρυξεν, hoc est, non solum quoad animam, sed totus Christus, qui hūc subjectum de-

nominationis est, animâ & corpore, imò divinâ & humanâ naturâ constans, persona $\sigma\upsilon\nu\theta\epsilon\tau$. Confer Megalandrum nostrum Lutherum. (a) Ich glaube / daß Christus selbst persöhnlich die Hölle zerstöhret / und den Teuffel gebunden hat. item: Ich sol glauben und sagen / daß derselbe Christus / Gott und Mensch / in einer Persohn zur Hölle gefahren / aber nicht darinnen geblieben ist / wie der 16. Psalm von ihm saget: Du wirst meine Seele nicht in der Hölle lassen / noch zugeben / daß dein Heiliger die Verwesung sehe. Seele aber heisset Er nach der Schrift-Sprache nicht / wie wir / ein abgesondert Wesen vom Leibe / sondern den ganzen Menschen / wie er sich nennet / den Heiligen Gottes.

(a) Tom. VI. Jenensi Germanico. fol. 78.

§. XIV. Hoc tamen ita intelligendum est, ut cum de divina natura, quæ ubique præsens est, propriè dici non possit, quod vel ascendat vel descendat, hic descensus Christo tribuatur secundum humanam naturam. Quamquam enim juxta locum Petrinum persona descendat, ascendit tamen virtute spiritus seu divinitatis. Ipsa autem divina natura virtute divinæ naturæ descendere non poterat, quia divinæ naturæ nulla virtus dari potest. Descendit ergò juxta humanam naturam, quippe quæ sola virtutem illam accipere poterat.

§. XV. Ex his itaque sequens fuit argumentum: Secundum quam naturam Christus infirmitatibus, passionibus & morti fuit obnoxius, secundum eam quoque exaltationis & victoriæ trophæa statuere debuit.

Jam verò Christus secundum humanam naturam, & quidem singulas ejus partes, tam quoad animam, quam quoad corpus infirmitatibus & passionibus fuit obnoxius. Nam licet anima Christi morti eatenus non fuerit subjecta, quatenus ut spiritus mori non potuit; tamen ratione dissolutionis illius, sive separationis à corpore, mortis vim etiam experiri necessum habuit.

Ergò Christus secundum humanam etiam naturam, & quidem singulas ejus partes, hoc est, tam quoad corpus, quam quoad animam, exaltationis & victoriæ trophæa adversus hostes suos, tum in inferno, tum in terris, tum in coelis statuere debuit secundum vulgatum illud: Cujus fuit humiliari, ejusdem etiam est vincere & exaltari.

§. XVI. Et sic intelligenda sunt Symbol. Apostol. Augustan. Confess.

Confess. Artic. III. Formul. Concord. Artic. IX. (a) In eo tamen videtur dissensus esse inter Orthodoxos, quod aliqui totum Christum secundum divinam & humanam naturam, aliqui secundum humanam naturam tantum descendisse ad inferos doceant: Prius dicit cum aliis B. D. Affelmannus. (b) *Thesis nostra*, inquit, *est: Christus secundum utramque naturam, divinam & humanam, hancque integram, atque adeo non tantum ratione animæ, sed etiam corporis, inferos visitavit*; posteriori modo procedunt B. Königius. (c) B. D. Dannhawerus. (d) B. D. Qvenstedt. (e) & ex Orthodoxis plurimi. (f)

(a) Confer, Dn. D. Schelvvigii *Erklärung der Augspurgischen Confession*. Gedani, 1703. edit. p. m. 92. (b) in *Disput. Academ.* p. m. 385. (c) in *Theol. Positiva*, p. m. 173. (d) in *Hodosoph.* p. m. 512. in *Christosoph.* p. 303 (e) in *System. Theol.* Tom. III. ad hunc locum, p. m. 372. (f) Confer Francisci Wörgeri *Scholion super hunc locum Petrinum*, quod legitur in *Nov. Liber. Maris Balthici & Septentrionis*, collect. Lubecæ, Tom. V. Anni 1702. Mens. Septembr. p. m. 279. & seqq.

§. XVII. Verum videntur hi saltem dissentire, revera autem non dissentiunt. Putat enim B. Dn. D. *Carpzovius*, Jun. (a) hic applicandam esse distinctionem inter descensum Christi ad inferos præcisè & complexè consideratum. Præcisè consideratus est gradus exaltationis, seu affectio humanitatis ex exaltatione resultans; complexè sumptus est actus officialis, triumphalis & meritorius seu ἀποτέλεσμα officii regii. Priori respectu descensus Christi ad inferos de humana natura tantum dici potest & debet, posteriori verò respectu de utraque natura divina & humana rectè prædicatur. Ratio hæc est: quoniam tum est actus officialis, & adeo utraque natura in ἀποτέλεσμα illo concurrat & agit quod cuiusque proprium est, sed cum communicatione alterius. Hinc quando utramque naturam ad inferos descendisse docent Orthodoxi Theologi, complexè sumunt descensum.

(a) in *Disput. citat.* §. XXVII.

§. XIX. Hoc tamen obiter monendum, descensum Christi ad inferos communissimè spectari ut gradum exaltationis præcisè, ac proinde tutius distingvi inter Subjectum Quod & Quo.

Ἀνακεφαλαίωσις.

Cum itaque nulla hic admittenda sit Metonymia, nec illa Dreieri aliorumque opinio, quod per spiritum hic sola Christi anima intelligatur;

telligatur; sed potiùs divina Christi natura, cujus virtute corpus mortuum resuscitatum est, sequitur, non tantùm totum Christum descendisse, sed etiam, si præcisè hic sumatur descensus Christi ad inferos, eum secundum humanam naturam descendisse; id quod erat demonstrandum.

THESES III^{ia}.

ζωοποιηθεὶς.

Descendit autem Christus ad inferos post vivificationem suam & ante resurrectionem ex mortuis, adeoque in momento illo gloriose resurrectionis.

SCHOLION.

§. I.

HAnc thesin D. Apostolus Petrus proponit in Oraculo Nostro unicâ voculâ, cum testatur, Christum ζωοποιηθέντα, vivificatum & vitæ restitutum descendisse; ubi nobis certam ordinis rationem definit, & eandem designat, quæ est in ἀκολουθείᾳ seu serie articulorum fidei in Symbolo nostro Apostolico. In quo credimus & profiteamur, Christum mortuum & sepultum esse, descendisse ad inferos atque resurrexisse: ubi inter sepulturam & resurrectionem Christi hic articulus intercalatur, cujus Symboli ordinem repetit Augustana Confessio, (a) præterquam quod finem actionis omnis redemptoriæ reconciliationem cum DEO & satisfactionem interserat.

(a) Articulo III.

§. II. Certum enim est, Christum post sepulturam ζωοποιηθέντα, vivificatum resurrexisse. Vivificatio enim seu vitæ animæque restitutio & reassumptio sequitur sepulturam, & antevertit resurrectionem, sicuti evigilantia sequitur somnum, & præcedit resurrectionem è strato.

§. III. Est autem ζωοποίησις vel ζωοποιηθῆσις vivificatio Christi, prout illa à resurrectione distinctè consideratur, nihil aliud quam actio, qua Christus sibi metipsi in sepulchro animam à corpore separatam cum corpore iterum univit & sibi vitam sumpsit.

§. IV. Per mortem Christus non deposuit humanam naturam,

ram, sed separatarum partium suppositum mansit, licet partes humanæ naturæ separatae fuerint: Postquam verò mortem pro nobis sustinuerat in ista assumpta natura per earum separationem factam, iterum eas redunivit & sibi vitam sumpsit. (a) Atque ita in hoc actu etiam exercere coepit potentiam vivificandi, quam in unione personali secundum carnem suam acceperat, & nonnisi potentiae hujus exercitiò perpetuò se evacuaverat.

(a) Joh. X. v. 18

§. V. Cum resurrectione à quibusdam vivificatio hæc conjungi solet & ejus distinctioni etiam involvi; sed rectius ab ea distingvitur, partim quia ipsa Scriptura ita distingvit, (a) partim quia reverà etiam distincta sunt, & non nomine tantum, sed etiam tempore distingvuntur. Post reviviscentiam enim sequutus est descensus ad inferos, (b) priusquam è sepulchro prodierit.

(a) Rom. XIV. v. 9. (b) I. Petri IV. v. 19.

§. VI. Verùm in definiendo tempore descensus Christi ad inferos Theologi variant. Quidam Patrum, sentiunt, descensum hunc factum fuisse intra illud triduum mortis, quibus Pontificii (a) adstipulantur, asserentes, CHRISTUM solà animà ad inferos descendisse, ibidemque per triduum commoratum fuisse, atque ideò descensum hunc factum esse perhibent statim post mortem & sepulturam. Huc accommodant typum Jonæ: (b) *Quemadmodum Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus; Sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.*

(a) Apud Bellarminum Tom. I. Controv. Libr. IV. de Christi Anima. Cap. XII Loc. 3. p. m. 175. (b) Matth. XII. v. 40.

§. VII. Sed eorum opinio falsà nititur hypothesi, quasi solà animà Christus descendisset ad inferos, & nullus typus latius est extendendus, quàm permittit subjecta materia. Non enim in his verbis descensus Christi ad inferos describitur, quoniam Christus non fuit per integrum triduum in inferno, sed commoratio Christi in sepulchro per triduum. *Tantò enim temporis spaciò in sepulchro ipse commoratus est, quantò Jonas in ventre ceti,* ait Isidorus Pelusiota, (a) quem sequuntur Rabanus, Thom. de Aquin. (b) Jansenius. (c) Per cor terræ igitur in verbis Christi nonnisi sepulchrum metaphoricè intelligitur, minimè verò infernus. Si vel maximè per cor terræ intelli-

geretur infernus, nondum tamen evictum foret, intelligi limbum, (prout illi somniant,) quia à toto indeterminate posito ad certam ac determinatam partem non valet consequentia. (d)

(a) Libr. I. Epistol. 114. (b) in Caten. aur. (c) in hunc locum. (d) Confer. B. D. Gerhardi Commentar. in Matthæum. p. m. 651. & seqq. M. Andreæ Prückneri Vindic. Biblic. Part. IV. in hunc locum. p. m. 133. nec non B. D. Georgii Moebii Disput. Jonas Typicus. Lipsiæ. 1678. habitam & insertam Tomo Disputationum Selectarum p. m. 1102. seqq. & B. Sauberti Palæstr. Theol. Phil. p. m. 209. seqq.

§. VIII. Tempus præcisum à Spiritu Sancto in Sacris non determinatum præ ignoratur, nec illius ignorantia cum dispendio nostræ salutis conjuncta est. Prudentius, Poëta Christianus, (a) conjicit his versibus:

*Illô quietis tempore,
Quô gallus exultans canit,
Christum rediisse ex inferis.*

scilicet credimus.

In Oraculo Nostro D. Apostolus, dum actus omnes enumerat, simpliciter asserit versu 18. Christum ζωωνθέντα abiisse ad spiritus in carcerem.

(a) Libr. I. Hymnor. 1. in Gallicinium versu 66. & seqq. p. m. 37.

§. IX. Alii & recentiorum quidam hunc Christi descensum referunt ad exinanitionis statum. Quod etiam falsum. Nam status exinanitionis Christi cum sepultura desit. (a)

(a) Conferatur Vir Plurimum Reverendus atque Præcellentissimus Dn. M. Jacobus Concius, Dioeceseos Memelensis in Prussia Archi-Presbyter in Disput. cui Titulus: Spicileg. ex Theologia, sub Præsidio D. Olai Mobergii Prof. Theol. in Acad. Dorpatensi 1693. habit. Thes. XII.

§. X. Verum nos cum Nostratibus Theologis Orthodoxis distinguimus inter tempus hujus descensus ratione initii & ratione tractus consideratum. Initium descensus Christi ad inferos collocamus in ipsô resurrectionis momento, hoc ipsô non contradicentes iis, qui initium ponunt in momentô, quod antecessit actum resurrectionis. Semper enim hic urgenda distinctio inter resurrectionem externam & internam juxta B. Scherzerum, Theologum Acutissimum, (a) seu quod idem est, inter manifestationem & vivificationem.

(a) in System. Theol. Log. VIII. de Christo p. m. 245.

§. XI. Ini-

§. XI. Initium descensus ponitur in ipsò momento resurrectionis internæ seu vivificationis, nihil tamen obstat, quò minùs & in momento, quod antecessit resurrectionem scilicet externam seu manifestationem collocari possit. Fundamentum hujus distinctionis quæ-
runt in Actis Apostol. Cap. X. v. 40. Ubi Petrus : Τῷ ἡμέρῃ, inquit, ὁ Θεὸς ἤγειρε τὴν τρίτην ἡμέραν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῶς γενέσθαι; accuratè adeò distingvens inter ἐγείρεσθαι, suscitari, & ἐμφανῶς γινέσθαι, manifestum fieri. (a)

(a) Confer. Joh. II. v. 19. Cap. XVI. v. 19.

§. XII. Dicendum ergò breviter: Christum descendisse ad inferos statim ab initio ζωοποιήσεως, & non in ipso mortis triduo. Nec absurdè simul statui cum B. Huttero, (a) & B. D. Caspar. Erasmo Brochmundo, (b) Christum descensu hòc perfunctum in ipso illo magno terræ motu, qui summò manè in ipso die resurrectionis evenit, cuius meminit Matthæus Evangelista (c) contigisse, ubi se Diabolis & omnibus damnatis conspiciendum ostendit, & mox triumphò apud inferos peractò cum oriente sole Christum & ipsum redivivum toti orbì illuxisse, piè etiam sic sentientibus Patribus quibusdam, & cum his B. D. Affelmanno, (d) B. D. Oleario, (e) & B. D. Dannhawero. (f)

(a) In Form. Concord. Artic. IX. p. 961. (b) in System. Theol. Tom. I. Articulo de Servatore Nostro Jesu Christo, Sectione XIV. p. m. 361. (c) Cap. XXVIII. v. 2. (d) Disputat. Acad. p. m. 387. (e) in Continuat. Isagog. Carpzov. p. m. 1582. (f) in Christosoph. p. 306.

§. XIII. Formula Concordiæ primà quidem facie omnem temporis investigationem ex hoc articulo exesse jubet, dum inquit: *Disceptatum fuit super hoc Articulo inter quosdam Theologos, qui Augustanam Confessionem profitentur: quando & quomodo Dominus noster Jesus Christus, ut testatur fides nostra Catholica, ad inferos descenderit? an id ante vel post mortem ejus factum sit. Cum autem hic fidei nostræ Articulus, sicut & præcedens neque sensibus, neque ratione nostrâ comprehendendi queat, solâ autem fide acceptandus sit: unanimi consensu consulimus, de hac re non esse disputandum, sed quàm simplicissimè hunc Articulum credendum.* (a)

(a) Epitome Articulorum Fidei Articul. IX. p. m. 613.

§. XIV. Sed, si penitiùs mentem Theologorum perspicias, videbis, eosdem unicè hinc præscidisse nudas illas atque crudas theo-

rias, quæ otiosis quæstionibus in hoc articulo locant operam. Tantum de initio.

§. XV. De tractu quidem seu morâ in inferno tracta, quamdiu Christus apud inferos manserit, etiam non eadem omnium est sententia. Alii enim volunt, eum per tres dies & totidem noctes ibi mansisse. Ita sensit Andreas Cretensis. (a) *Εἰ ἐν καὶ αὐτὸς εἰλεῖτο Κύριος ὢν τῶ παντός, τὴν εἰς ἅδου κατὰβασιν ὑποδείξασθαι, καὶ τὸν ἀμειδῶν τῶ ἅδου χώρον, τὸν ἀφεγγῆ λέγω καὶ σκοτεινὸν νυκτοτριήμερον διελήλυθε, πὶ ξένον: Si itaque etiam ipse elegit, licet Dominus esset universi, ad inferos descensum palam in se recipere, & lucuosa inferorum loca, obscura, inquam, & tenebrosa, tribus diebus & tribus noctibus pertransiit, quid mirum? Alii verò, inter quos etiam Nicephorus, (b) statuunt, Christum apud inferos tantum apparuisse, & instar fulguris, patratu omnibus, quæ de eo narrantur, eodem horæ momento rediisse. (c)*

(a) in Oratione de vita humana & de dormientibus. (b) Histor. Ecclesiast. Lib. I. Cap. XXXI. p. m. 74. (c) Videatur Autor, qui eandem Chrysostomo quoque tribuit sententiam.

§. XVI. Cornelius à Lapide (a) existimat, tanto tempore Christum quoad animam fuisse in limbo, quanto quoad corpus fuit in sepulchro, scilicet triduò non plenò. Ast verò anima statim fuit in Paradiso juxta illud: Amen, dico tibi, hodiè mecum eris in Paradiso. (b)

(a) in l. Petr. III. v. 19. p. m. 280. (b) Luc. XXIII. v. 43.

§. XVII. D. Athanasius de aliquot horarum spacio cogitavit. Sic enim scribit: (a) Christum mediâ nocte excitatum hymnis celebrasse DEum juxta versum: Mediâ nocte exitabar ad confitendum tibi super judiciis justitiæ tuæ, (b) quod quidam ita interpretantur, Christum mediâ nocte hunc descensum fecisse, & mox per subsecutam resurrectionem cum sole oriente redivivum orbi illuxisse. Cum autem resurrectio Christi in quintum Aprilis inciderit, (ut rationibus Astronomicis demonstravit Bartholomæus Schultetus, & post eum Sethus Calvisius,) (c) & tempus ortus solaris secundum elevationem Hierosolymitanam tunc fuerit hora quinta, triginta tribus minutis primis, quinquaginta quatuor secundis, & longitudo istius diei duodecim horarum, quinquaginta duorum minutorum primorum, & duodecim secundorum; noctis autem undecim

cim horarum, septem primorum, quadraginta octo secundorum; apparet, tempus à media nocte ad ortum solis fuisse quinque horarum & dimidiæ.

(a) in Libr. de Trinitate. (b) Psalm. CXIX. v. 62. (c) in suo Opere Chronologico.

§. XVIII. Sed annè hoc temporis spatium satis proportionatum & conveniens erit tanto itineri? hîc illi speculatores, qui omnes Christi actiones Geometricè volunt metiri, & qui nullam inter actiones Christi differentiam faciunt, pro se respondeant, si possunt.

§. XIX. Nobis placet B. Affelmanni, Academiae Rostochiensis Theologi quondam Celeberrimi, responsio (a) rotundè satis concepta: *De tractu si quis porro quæsierit, expedita & brevis est in promptu responsio, fuisse eam aut nullam, aut perexiguam, quod omnia in instanti momento & ictu oculi peracta pie credantur.*

(a) Locô citatô p. m. 388.

§. XX. Confirmant id communiter (1) ex Oraculo Nostro Petrino, quod Christus ζωοποιηθεὶς descendisse dicatur, jam verò in vivificatione utique acquisivit corpus, quale nos quoque impetraturi aliquando sumus, τῆς δόξης gloriæ seu glorificatum. (b) Quidni ergò illò corpore πνευματικῶ seu spiritualibus qualitatibus præditò, subtili & agili in instanti potuisset peragere omnia, cum prætereà ἐν πνεύματι in spiritu seu virtute divina Christum descendisse sciamus. (2) Ex eo, quod ibi descensu suo perfunctus fuerit Christus, ubi nec locus, nec tempus est secundum naturæ cursum.

(a) 1. Cor. XV. v. 46.

§. XXI. Illustrant quoque rem ex Matth. IV. v. 8. Luc. IV. v. 5. ita quidem: si Diabolus omnia mundi regna in puncto temporis Christo repræsentare potuit; quidni Christus Diaboli Dominus omnem regni plenitudinem vitæque ac victoriæ partæ majestatem Diabolo ac spiritibus damnatis in puncto temporis in eorundem confusionem præsentem exhibere valuit? (a)

(a) Confer B. Affelmann, loc. citato p. m. 388. & seqq.

Ἀνακεφαλáωσις.

Cum itaque nec prior, nec posterior sententia locum habere possit, sed luculenter appareat, tempus hujus descensus Christi ad inferos

per §. X. & seqq. medium statui inter ζωοποίησις & ἀνάστασις, confirmata erit Thesis Nostra: Christum descendisse ad inferos post vivificationem suam & ante resurrectionem ex mortuis: id quod erat demonstrandum.

COROLLARIUM.

Rectè itaque hic Christi descensus ad inferos non ad statum Exinanitionis, nec ad statum quendam intermedium, sed ad statum Exaltationis refertur, ejusdemque primus gradus constituitur.

SCHOLION.

§. I.

CAlviniani descensum ad inferos ad statum exinanitionis referunt, & cum Leydensibus ad humilitationem pertinere pronunciant, quod in Symbolo Fidei addatur, Christum ad inferos descendisse. Ex Pontificiis autem descensum Christi ad inferos ad statum exinanitionis refert Nicolaus Cusanus, Cardinalis & Episcopus Brixienfis, qui poenam poenae sensus conformem sustinuisse Christum in inferno asserere non dubitavit, quem refutavit Jacobus Faber Stapulensis. (a)

(a) In Disputatione Theologica de Descensu Christi ad inferos, quae annexa est Tractatui doctissimo B. Dn. D. Crameri de hac materia, Confer. B. D. Calovii System. Theol. Tom. VII. p. 693.

§. II. Ad statum quendam intermedium referri hodiernum à Theologis confirmat D. Friedlibius, (a) scilicet inter exinanitionem & exaltationem, eò, quod Christus nondum resuscitatus se vivum inter homines ostendit.

(a) In Medulla Theolog. Loc. de Persona Christi, Theorem. 56. p. 688.

§. III. Hujus sententiae fuit B. D. Johannes Himmeliuss. (a) Nonnulli, inquit, descensum Christi ad inferos realem referunt ad statum exinanitionis, nonnulli ad statum exaltationis: nonnulli verò (quorum sententia videtur favorabilior) ad statum intermedium, sive utrumque, ita, ut inchoativè seu ratione initii ad exinanitionis, terminativè verò scilicet ratione termini & reportatae victoriae ad statum exaltationis referatur. Et in hac sententia est Dn. Winckelmannus

mannus (b) & *Dn. Schroederus*. (c) *Haftenus Himmelius*. Cui prorsus quoque consonat *B. Conradus Dietericus*. (d) Nec aliter *B. Menzerus*. (e) Quibus etiam *Fewerbornium* addimus.

(a) In Syntagm. Theol. Disputat. XIV. §. 52. (b) Disput. III. Fasc. Thes. 17. (c) In Eplicatione Symboli suæ Catecheseos. (d) in Institut. Catechet. quas censuræ Facultatis Theologicæ Giesiæ Anno 1613. pro Legum Academicarum tenore subiecit. p. m. 452. (e) in Exegesi Augustinæ Confessionis ad Artic. III. sensisse videtur.

§. IV. Liber Concordiæ hîc iudicium suum suspendit. (a)

(a) Conferatur *Jacobus Raupius* in Bibliothec. Portat. Loc. de Christo p. 243. Hic Theologus Epitomator est cûm aliorum Nostratum, tûm imprimis *Joh. Gerhardsi*, & ob laborem improbum exantlatum, quem in evolvendis Auctoribus probatissimis impendit, & nucleum à cortice sejunxit, Venerabili Collegio Theologico Jenensi maximè commendatus est, iisque, qui vastum opus Locorum Theologorum Magni illius Viri non possident, apprimè utilis est.

§. V. Verùm nos descensum Christi ad inferos ad statum exaltationis pertinere contra omnes in genere confirmamus ex Oraculo Nostro Petrino, quoniam Christus descendit *ζωοποιήσας*, hoc est, vitæ restitutus, quæ vitæ restitutio initium fuit exaltationis, clausula verò exinanitionis, quod indicat Apostolus Paulus, (a) item ex loco parallelo: (b) *Idem qui ascendit, etiam descendit*. Atqui Christus Triumphator & Victor gloriosus ascendit. Ergò. Directa hinc per se patet conclusio: Ergò descensus Christi ad inferos pertinet ad statum exaltationis. Quod intermedium statum attinet, agnoscimus nullum.

(a) Philipp. II. v. 8. (b) Ephes. IV. v. 9. 10.

§. VI. Rectè itaque descensus Christi ad inferos non ad statum exinanitionis, nec ad statum quendam intermedium, sed ad statum exaltationis refertur, ejusdemque primus gradus constituitur. Antecessit quidem *ζωοποίησις*, sed hæc propriè non est quidam gradus exaltationis, sed liberatio à morte; ideoque ad subjectum exaltationis propriè refertur, quod est non homo mortuus, sed redivivus.

§. VII. Et quamvis nonnulli Theologorum vivificationem primum exaltationis gradum statuunt; nos tamen cum plurimis descensum Christi ad inferos primum exaltationis gradum appellamus. Namque descendens superavit dolores, & vectes inferni fregit Triumphator cœlestis. E quibus nominamus Summè Venerabilem Dominum D. Joannem Fechtium, incomparabilem hujus Academiae Theologum &

de universa Christi Ecclesia meritissimum, Patronum, Præceptorem atque Parentem in Christo omni filiali obsequio ad cineres usque sanctè prosequendum, (quem DEUS T. O. M. in totius Ecclesiæ emolumentum diù adhuc servare velit, est, quod ex intimis cordis penetralibus ab ipso DEO per vulnera Salvatoris mei submisit rogo) (a) & Cramerum. (b)

(a) in Noctibus Christianis Tom. I. Exercitat. VII. de Christo, Thes. 49. p. m. 310.

(b) Tractat. de Descensu Christi ad inferos, Cap. IV. p. m. 119. Confer. Orthodoxos Theologos plerosque nobiscum militantes, utpote D. Calov. in Arcu Triumphali in Disputat. Theolog. representato, Wittebergæ 1651. Section. II. Postulat. III. Dn. D. Hutter. in F. Concordiæ, Quæst. IV. pag. 995. D. Gesner. in eadem, p. 502. Eckard. de Descensu Christi ad inferos, Cap. VIII. Coron. p. m. 104. B. D. Franzium in aureo Tractatu de Interpretatione Scripturæ, p. m. 1078. & seqq. D. Caspar. Finckium, Loc. Comm. Theolog. Loc. XIX. Thes. 6. p. m. 40. D. Joh. Adam. Osiandr. Theol. Positiv. Acroamat. Artic. 73. de Descensu Christi ad inferos, Thes. I. p. m. 397. & seqq. B. D. Seb. Schmidt. Disput. Theol. in Form. Concordiæ, Disput. XVI. § 25. p. m. 452. & Misander Delic. Biblic. N. T. Tom. III. Anno 1694. Mens. Jul. Quæst. 88. p. m. 914. & seqq. B. Affelmannum Disput. Acad. Part. I. p. m. 392. seqq.

§. VIII. Observandum tamen hîc est: Exaltationem Christi suos habere diversos gradus & actus, quorum primus Christi vivificati ad inferos descensus; alter è sepulchro resurrectio ad manifestandum se vivum & gloriosum hominibus; tertius ascensio supra omnes cœlos & ad dextram DEI Patris sessio, quam meritò exaltationis vocamus complementum.

THESIS IV^a.

Εν Φυλακῇ.

Descendit autem Christus ad inferos, seu in carcerem infernalem & receptaculum damnatorum spirituum.

SCHOLION.

§. I.

EN Φυλακῇ Versiones Vulgata, Latina, Arabica, Svecica, Finnica, Lettica, Gallica & Anglica vertunt: *in carcere*. Æthiopica verò: *in carceribus*: Syriaca: *in inferis*. Arias Montanus & Santes Pagninus (a) vertunt: *in custodia*. Quibus assentiuntur Beza & Piscator in hunc locum.

(a) in Bibliis Latinis, Lipsiæ, 1657. impressis.

§. II.

§. II. Calvinus in hunc locum (a) voculam *φυλακὴν* interpretatur per *speluncam*, in qua aguntur vigiliæ. Addit simil rationem: *Nam sæpè ita capitur apud Græcos.* Quidam per *φυλακὴν* speluncam & ipsum coelum intellexerunt. Alii de carcere mundi. Hugo Grotius, Vir re & nomine magnus & de re literaria aliàs præclarè meritis, qvi Rabbinicis commentis ac Sociniano-Remonstranticis corruptelis in plerisque S. Scripturæ testimoniis classicis inhaesit potius, quàm vero à Spiritu Sancto intento sensui literali, quinimò ne quidem ipsius Christi Ejusque Apostolorum explicationi & *θεοπνεύτω* allegationi locum reliquit, cum in hunc locum nostrum Petrinum commentatur, vocem *φυλακὴν* accipit de carcere corporis. (b) Urbanus Regius peculiarem fovet sententiam: per inferos intelligit sinum Abrahæ. (c)

(a) p. m. 39. (b) ad Gen. VI. v. 4. (c) Confer. B. Calovii Disputat. de descensu Christi ad inferos. §. XI. Pleræque sententiæ eò tendunt, ut ex *φυλακὴν* communem locum faciant, in quo de mortuorum animæ, piæ impiæque asservarentur. Unde & putant Græcum: *φυλακὴν* Hebræum *הינש* exprimere. Quam vocem pro receptaculo suo communi vehementer urget Auctor ser. Disquisit. de Loco & Statu animarum separatarum. Sed jam A. 1672, D. Jo. Cyprinus, tùm Fac. Phil. Ass. nunc Th. Prof. Ordinar. peculiari Disputatione de significatione vocum *הינש* & *אֵדֶנְס* Anonymum istum ad silentium redegit & sequentes propositiones firmis argumentis corroboravit: I. Vox *הינש* aliquid plus plusque appetens, *אֵדֶנְס* inadspicuum quid designat. II. Formalis acceptio patitur se restringi ad statum & conditionem mortuorum quorumcunque, non connotato receptaculò. III. Specialiùs locum, in quo impiorum animæ torquentur, h. e. infernum denotant. IV. Easdem voces etiam pro sepulchro sumi, neque formalis significatus neque usus repugnat. Quas tùm quidem stylò cordatò atque severò contra Syncretistas, ut ait, fuscè & eruditè deduxit.

§. III. Quidam per *τὴν φυλακὴν* intelligunt corpus humanum, quasi hoc dicatur carcer *τὸ πνεύμα*, hoc est, animæ. Sic Augustinus (a) asserit. Christum, dicens, qvi nunc sit mortificatus carne & vivificatus spiritu, quondam spiritualiter adventasse etiam ad ipsos homines carnales, qvi tempore diluvii vixerint, & per internam inspirationem, mediante organò suò præcone justitiæ Noacho, se iis stitisse, & concionatum esse inobedientibus istius seculi filiis, quorum animæ in corpore mortali fuerint non aliter ac in carcere inclusæ,

liberæ tantum ad malefaciendum, benefacere autem nescientes. Quam interpretationem etiam sequuntur Beda, Thomas, Hugo, Glossa ordinaria, Carthusianus, Joh. Benedictus & alii, adeo ut Lyranus moneat, doctores communiter passim istum locum sic exponere.

(a) Epistol. 99. ad Evodium.

§. IV. Verum nimis alienum est à phrasi Scripturæ, ut φυλακήν five carcer explicetur de corpore humano. Nusquam in Scriptura universa vox φυλακή de corpore humano tali sensu usurpatur. Quod enim Pererius adducit locum Psalmi CXLII. v. 8. *Educ de carcere animam meam*; in eo frustra est. Siquidem vel inscriptio Psalmi docet, quod per carcerem ibi intelligi debeat spelunca, in qua David fuerat tunc inclusus, neutiquam autem per רצון five carcerem, à quo educi cupit, innuit corpus suum organicum. Conferatur B. Dn. D. Geierus (a) & præcipue B. Jacob. Martini, (b) ubi eruditè ostenditur, quàm incongruum sit corpus organicum nuncupare carcerem animæ.

(a) in hunc locum. (b) Centur. V. Illustrium Quæstionum Philosophicarum, Disput. II. Quæst. IV.

§. V. Alii φυλακήν exponunt de Paradiso & πῦρ quodam cœlesti, in quo tanquam in custodia quadam τὰ πνεύματα, id est, ut hi ἀσφαλισμένοι, animæ in ipso vitæ exitu conversorum fuerint asservatæ & custoditæ. Existimant enim, quosdam ex hominibus illis immorigeris, qui diù riserant adhortationes Noachi, tandem ingruentibus aquis diluvii seram quidem, attamen seriam poenitentiam egisse, & sic non fuisse adjudicatos æternæ morti, tanquam qui adhuc egerint poenitentiam, & in hac etiam obierint suum diem; interim tamen non fuisse statim admissas ad visionem beatificam, sed in πῦρ quodam cœlesti, quod hic loci φυλακή nuncupetur, tandiù detentos, donec CHRISTUS persolutò pretiò illis gratiam DEI annuntiaret, & de liberatione eorum in novissimo die futura consolaretur. Hanc explicationem singularem quidem, sed innocuam & à Pontificiorum deliriis longè remotam sequuti sunt, quamquam cum differentiâ quâdam, inter Nostrates B. Lucas Osander, (a) Leonhardus Hutterus, (b) D. Salomon Gesnerus, (c) & ex parte B. D. Quistorpius Senior, (d) aliiqve.

(a) ad hunc locum. (b) in Formulam Concordiæ, Artic. IX. de Descensu Christi

ad inferos, (c) in Formulam Concordiæ, (d) in Annotationibus Bibliis ad hunc locum, p. 408.

§. VI. Sed quod pace tantorum Virorum dixerimus, neque hic possumus tutò figere pedem. Nam (1) vox *φυλακή* in Novo Testamento non reperitur usquam in bonam partem, nedum pro cœlesti *παρ* usurpata, sed semper pro tartaro & inferno. (2) Si maximè ponatur, quod nos suò locò relinquimus, ex illis immorigeris, quos tempore Noë diluvium oppresserat, aliquos seram quidem, sed tamen seriam poenitentiam egisse: hic tamen dicuntur illa *πνεύματα ἀπειθήσαντα ποτε*, hoc est, spiritus olim increduli seu imperfasibiles, & ut B. noster Lutherus vertit: so *wenland nicht gläubeten*. Accedit & hoc, quod si immorigeri isti veram egerint poenitentiam, cur hic loci vocantur increduli; & cur detinentur in certo *παρ* cœlesti, ubi expectanda ipsis fuerit prædicatio & *λύτρον* Christi? nullò modò. Ergò hic sermonem non esse de Paradiso liquidò patet.

§. VII. *Nicolaus Görtlerus*, S. S. Theologiæ Doctor & in *Athenæo* Hanovienfi Professor, (a) carcerem in Oraculo Nostro Petrino memoratum docet esse locum supplicii æterni, spiritus in eo conclusos esse animas hominum primi mundi damnatorum ob pertinaciam peccandi. Ad eos adhuc viventes, diluviò nondum immissò, è cœlo in terram profectum esse Filium DEI secundum divinitatem suam humanâ carne nondum vestitum, & attulisse secum sermonem gratiæ ac resipiscentiæ, sed à profana gente contemptum. (b)

(a) In suis Institutionibus Theologicis, quas anno 1694. Amstelodami inprimi curavit, Cap. XIX. §. 113. fol. 474. cujus excerpta legere licet in Actis Eruditorum Lipsiensibus Anni 1694. Mensis Augusti p. m. 346. & seqq. (b) Confer, Cap. XXI. §. 26. fol. 493.

§. VIII. Meritò etiam rejecta est à B. D. *Gerhardo* sententia Ariæ Montani per *φυλακήν* arcam Noë intelligentis. Ipse enim si inspiciatur textus, apparet satis oppositio inter eos, quibus Christus prædicavit, nempe *τοῖς ἐν φυλακῇ ἀπειθήσασί ποτε*, incredulis quondam, cum arca appareretur, & eos, qui in arca Noë detinebantur & servabantur. Itaque *φυλακή* non arca illa est, sed alibi quærenda. Quidam *φυλακήν* de cœcitate mentis accipiunt, juxta quos textus Petrinus ita se habet: Christus prædicavit spiritibus, qui in carcere carnis vel peccati, vel erroris, vel hujus exilii erant, non

valentes per se egredi de carcere tenebrarum & infidelitatis ac de carnalibus desideriis; quæ tamen sponte suâ ex antecedentibus destruantur.

§. IX. Pontificii putant, se hoc in textu invenisse, unde Limbum Patrum sive Purgatorium suum stabilire possint, quæ planè loca sunt fictitia & utopica, uti B. Scherzerus (a) loqui amat. Hæc dum scribo, in manus incidit libellus recentissimus Anonymi cujusdam, cui titulum præfixit: *Betrachtung von dem mittleren Zustande der Seelen nach ihrem Abschied aus dem Leibe / mit Consens und Approbation der heiligen Schrift und des gesammten gottseeligen Alterthums / zu einem Unterricht der Unwissenden / zur Warnung vor die Sicherer / zur Überzeugung aller Zweiflenden / und Prüfung der Weisen ans Licht gestellet durch etliche Wahrheit- und Gerechtigkeit-suchende Evangelische Christen.* (b) Autor hujus scripti putatur esse Godofredus Arnoldus. Nec ejus rei desunt argumenta. Non quidem expressè statuit purgatorium, verum (utor ipsius verbis) nach der heiligen Schrift / und nach dem Grund dieses Glaubens-Articels eine Reinigung der Seelen / welche nicht ihre Heiligung in dieser Zeit vollkommen vollendet haben. (c)

(a) in System. Theol. p. m. 245. (b) Amsterdam. 1703. edit. (c) Confer. p. 25. Cap. II. & seqq. ut & pag. 425. Appendic. Dialog. de descensu Christi ad inferos. p. m. 428. Excerpta hujus scripti exhibent Celeberrimi Collectores (quorum inter præcipuus est Dn. D. Valent. Ernest. Læscherus, Superintendens hodiè Deliciensis, vid. Nov. Liter. German. Anno 1703. Mens. Januar. p. 25.) der Unschuldigen Nachrichten von alten und neuen Theologischen Sachen / Anno 1703. p. m. 833. seqq. (c) Cutem detraxit huic Fanatico Celeberrimus & indefessus in bellis Domini pro veritate Miles, D. Ittigius Disputatione de novis Fanaticorum quorundam nostræ ætatis Purgatoriis Lipsiæ, 1703. habit. Confutatur in hac eruditissima Dissertatione Tractatus Arnoldi modò allegatus. Πρωτον Πεύδω horum Pseudevangelicorum eò redit: *Infernum huc usque adhuc vacuum, in extremo demùm die peccatoribus in Spiritum Sanctum & diabolis implendum, tandem verò prorsus esse extinguendum.* §. 1. Inde dum infernum jam extinctum planè statuunt nova animarum purgatoria succendunt, in iisque diversa conclavia, alia pro piis, alia pro impiis constituunt, ac neminem ab ignibus suis purgatoriis, nisi Christum & hodiè sanctulos quosdam excipiunt §. 2. 3. 4. 5. Ignem autem in his purgatoriis non crassum quidem, verum tamen ignem esse statuunt §. 6. Quæ purgatoria ne primo statim quodam flatu coincident, fulcra quædam iisdem Fanatici supponunt;

ponunt, quorum pleraque ex Papillarum purgatorio eos mutuari fusiùs in hac Exercitatione demonstratur. Et *primum* quidem eorum fulcrum est *perversa lecorum quorundam Scriptura interpretatio*. Ubi (1) ad locum Apoc. XIV. v. 13. excipiunt, cum de spiritali morte agere. Quæ exceptio illicò tùm ex ipso textu atque S. Patribus §. 8. tùm ex latronis, aliorumque in scriptura exemplis ac testimoniis §. 9. tùm ex eo, quod non triplex, sed duplex tantùm hominum classis, piorum & impiorum in S. literis occurrat, §. 10. tùm quoque ex articulo de satisfactione Christi aliisque Evangelii Christi articulis §. 11. exploditur atque destruitur. Deinde verò (2) Fanatici illi obtendunt, quod in S. literis variis nominibus v. gr. fasciculo viventium, regione mortuorum, loco recreationis &c. animarum receptacula notentur; & quod (3) 1. Cor III. v. 12. Psalm. LXVI. v. 12. Esaiæ IV. v. 4. alibi que integræ pro adstruendis purgatorii sententiæ occurrant. Ad quæ singula §. 12. 13. demonstratur, citiùs ex pumice aquam, quàm ex istis scripturæ locis vel scintillam ignis purgatorii extorqveri posse. *Secundum* fulcrum est *Patrum & primitivæ Ecclesiæ consensus*. Nam non tantùm in titulo statim tractatus sui consensum & approbationem des gesamten gottseeligen Alterthums prætendunt, sed & in ipso tractatu hinc inde Patrum dicta cumulant. At accidere hoc locò ostenditur Pseudevangelicis, quod homini illi malè sano, qui naves in Piræo conspicatus omnes suas esse sibi persvadebat, aliisque persvadere nitebatur. Nam (1) apud priscos & genuinos Ecclesiæ Patres nullam planè fieri purgatorii mentionem. (2) eosdem duo tantùm animarum ex corpore migrantium receptacula agnoscere §. 15. & 16. (3) Patres asserere, quod animæ piorum, simul ac corporibus egrediuntur, ad æternam vitam transeant, ibique non requie saltim, sed summâ felicitate perfruantur §. 17. (4) quod nullus in altera vita poenitentiae locus super sit §. 18. (5) quemlibet ita judicatum iri, prout in morte inventus fuerit §. 19. Hinc falsum esse, quod Patres cum novis Fanaticis pro certo habuerint, daß eine jede Seele / gleichsam wie ein unreines und beflecktes Tuch / oft mit heißer Lauge begossen / durchgepnet / aufgestaucht / gerieben / geseiffet / und so scharff gerungen werden müsse / biß kein Erdpfeilein Unreinigkeit mehr darinnen sey / und es endlich durch die Sonne ganz rein und weiß gemacht werde. (6) Patres nullam aliam quàm Christi pro peccatis satisfactionem agnoscere §. 20. Interea non dissimulatur, quosdam Patrum statuisse, quod animæ fidelium usque ad resurrectionis diem extra cælum versentur §. 21. 22. alios, quod fidelium ante Christi mortem defunctorum animæ non prius in paradysum fuerint receptæ, quàm illum Christus morte suâ referâset §. 23. alios denique, quod in die extremo lustratio animarum per ignem expectanda sit §. 24. Quæ omnia tamen nondum probare quod probare debeant, §. 25. 26. 27. ostenditur. *Tertium* fulcrum sunt *Visiones & Apparitiones*. Quod sicut ex Pontificiorum, Gentilium & Judæorum Scholis depromptum est: ita dudum quoque disiectum esse §. 28. - 37. demonstratur. *Quartum* fulcrum est *Consensus Judæorum & Gentilium*. Hoc dum subvertitur, mirantur simul Auctores Exercitationis, quod non etiam ad diabolorum consensum provocant Fanatici §. 38. *Quintum* sunt *preces & oblationes* pro defunctis: id quod §. 39. & 40. confutatur,

futatur, cum nullum precum pro mortuis vel mandatum, vel exemplum ex S. literis possit produci. *Sextum varias rationes* partim frivolas, partim ridiculas comprehendit, & §. 41. - 45. subvertitur. *Septimum est autoritas Luther*, quæ §. 46. vindicatur. His discussis atque ex Patrum scriptis abundè ubique & doctè comprobatis, Autores demùm Pseudevangelicis purgationem mentis à crassis, quos hætenus foverunt, erroribus apprecantur, ne adjectis suis stipulis Pontificiorum purgatorium, pro quo Clerus Romanus, lucri bono odore impulsus, tanquam pro aris & focis militat, cum magno Ecclesiæ Evangelicæ scandalò nutrant, & fatuis suis ignibus à veritatis via simplices abducant. Vid. *Collectores Novor. Liter. Germania* 1704. Mens. Januar. p. m. 27. & 28.

§. X. *Φυλακή*, si Pontificios audias, aut est limbus Patrum, in quo fuerint detenti spiritus, hoc est, fideles, ad quos hîc dicatur Christus descendisse, atque illis essentialem beatitudinem contulisse & cætera animæ dona, quæ beatitudinem consequuntur; aut purgatorium, in quo animæ illæ, quæ tempore diluvii oppressæ fuerint, propter peccata quædam non penitus expiata manserint conclusæ velut in carcere, quibus autem Christus illuc descendens hîc loci dicatur prædicasse, easque specialiter liberasse. (a)

(a) Confer. Francisc. Svarez. Tom. II. in. III. Partem Thomæ, Disput. 43. p. 455. Menoch. in h. l. p. 762. Bellarmin. Tom. I. Controv. Libr. IV. de anima Christi, Cap. XII. Cornel. à Lapide in hunc locum p. 295. Turrian. Libr. IV. pro Epistolis Pontif. Cap. XIV. p. 465. Fevardent. Libr. XII. Theom. Cap. IX. num. 1. & 2. Tirin. ad I. Petr. Becan. Tom. I. Theol. Scholast. de Beatit. Cap. I. Quæst. X. qui dictum hocce partim de purgatorio, partim de limbo Patrum intelligendum esse disputant. Bellarminus loc. cit. Cap. XI. p. 18. infernum in quatuor distribuit contignationes, in quarum parte suprema inferni dicit esse limbum Patrum. Vid. B. D. Lassenii *Besiegte Atheisterei* p. m. 586. & seqq.

§. XI. Conspirat quoque cum Pontificiis Caspar Schwenckfeld, Eqves Silesius, qui cum varia in locum nostrum dixisset, ita tandem inquit: In diesem höllischen Reich (Kerker und Borburg der Höllen) sind die allerersten und folgende Christen / oder Ur-Väter in einem sonderlichen Orte behalten gewesen / (diemeil vor dem Tode Christi der Eingang des Himmels nicht geöffnet war / denn er war Christo zu öffnen vorbehalten.) Diesen Ort heisset St. Peter einen Kerker / ein Kötterlein / eine Behältniß. Der Ort ist aber nicht unter den verdammten Ungläubigen gewesen / wie wirs verstehen / sondern es ist ein besonderer Ort / doch im höllischen Reich gewesen / in welchem die Väter nach ihrem Absterben abgestiegen /

gestiegen / und also geharret haben ihres Erlösers und Predigers Jesu Christi. Solcher Ort ist von Christo entleeret / und sind die Ur-Väter von Christo darauß genommen und in sein Reich übersehet worden. (a)

(a) Plura videantur in Tomo I. hujus Autoris Epistol. LXIX.

§. XII. Diversa loca intermedia præter cælum & infernum comminiscuntur Pontificii. Quatuor enim tabulata subterranea jamdudum struxerunt architecti illi Babylonici, scilicet Gehennam pro poena damni & sensus æterna; Purgatorium pro poena damni & sensus temporali; Limbum Patrum nunc evacuatum pro poena damni temporali; Limbum Puerorum sive Infantum pro poena damni æterna. (a)

(a) Ita de Limbo Patrum Catechismus Romanus Part. I. p. 49. *Tertium receptaculi genus est, in quo anima sanctorum ante Christi Domini adventum excipiebantur, ibique sine ullo doloris sensu beatâ redemptionis spe sustentati quietâ habitatione fruebantur. Totò tempore Veteris Testamenti usque ad mortem Christi nulla anima, quantumvis sancta, consecuta sunt essentialem beatitudinem, qua in beatificâ visione consistit. Cælum beatorum fuit clausum propter Adam peccatum usque ad mortem Christi, unde nec Enos, nec Elias in cælum beatorum translati, adeò, ut etiam B. Virgo si ante Christum obiisset, non fuisset visura DEUM, sed expectatura in limbo Patrum, donec Christus aperuisset cæli januam clausam per peccatum. De Purgatorio Stengelius Tract. de statu animarum post mortem Cap. 5. Catholicorum de purgatorio sententia est, quod sit locus subterraneus sive receptaculum, in quo, quæ continentur animæ, medium quendam statum habent inter beatitudinem electorum & damnationem reproborum. Conferatur Bellarminus, qui Libr. I. de Purgatorio probare conatur, dari purgatorium, & id esse de fide. Cap. III. ad XI. & Cap. XV. Libr. II. autem Cap. I. tradit, solos eos, qui cum venialibus peccatis moriuntur, venire in purgatorium. Cap. XIV. poenas ibi esse atrocissimas & cum nullis hujus vitæ cruciatibus comparandas. De Limbo infantum Becanus de Peccato Originis Cap. IX. p. 12. ait: Limbus Puerorum continet parvulos in originali peccato decedentes perpetuò carituros conspectu DEI, nec tamen dolorem percepturos ob carentiam regni cælorum.*

§. XIII. Verùm nos hæc tria fictitia nuncupamus & merito risui exponimus, quoniam ne γρη quidem in Sacris reperitur consignatum literis. Sin illi hoc probare cupiunt, demonstrare debent, ubi & quo in loco de hoc figmento in Sacro Codice quicquam legatur, & ex hoc argumenta proferre; & dum hoc non faciunt, figmentum

tum istud nos non credere tenemur. Potius argumentamur nos hac in parte tam ex ἀνεξαφία, quam ex ἀντιρεξαφία:

Quodcunque in Sacra Scriptura non habetur, sed potius ei repugnat, illud pro nullo articulo fundamentalis accipiendum & credendum.

Atque doctrina de purgatorio, limbo Patrum, & limbo infantum in Scriptura Sacra non habetur, sed potius ei repugnat.

Ergo pro nullo articulo fundamentalis hæc doctrina accipienda, multo minus credenda est.

§. XIV. Quod in Scriptura Sacra de hac re nihil habeatur, ipsi Celeberrimi Doctores Pontificii agnovere, & Jesuita Petrus Cottonus, quam assidue etiam ex ipso Cacodæmone sciscitatus sit: ecquo totius Novi Testamenti loco purgatorium commodissime fulciri ac statuminari possit? nil certi experiri potuit. (a) Scripturæ Sacræ hanc doctrinam potius adversari palam est. Scriptura enim dicit: credentes DEI filios cum Simeone in pace ex hoc mundo dissolvi. (b) Nihil condemnationis esse iis, qui in Christo Jesu sunt, atque adeo eos nulla peccata irremissibilia habere, pro quibus post mortem huiusmodi cruciatus perpeti eos oporteret. (c) Animas justorum in manu DEI esse, & non tangere eos (post mortem) tormentum. Visas esse in oculis imprudentium mortuas esse, & reputari poenam exitus eorum. (d)

(a) Apud B. Gerhardum Confession. Cathol. Libr. II. Part. II. Artic. IX. p. 429. Jacobum Augustum Thuanum Histor. Libr. 132. ad Annum 1604. Andreæ Rivetum in Refutat. Catechism. Controv. Jesuitæ Bailii Tract. 2. Quæst. 43. quem inscribit Catholicum Orthodoxum, & Moguntinos Animadv. in Anti-Becan. Crocii Controv. 8. p. 287. (b) Luc. II. v. 29. (c) Rom. VIII. v. 1. (d) Sap. III. v. 1. — 3. qui liber Pontificiis est Canonicus.

§. XV. Equidem Pontificiorum Coryphæus Bellarminus & alii unum atque alterum dictum ex Bibliis Sacris arripere & in adjutorium adducere laborant. Asserunt (1) limbum Patrum, in quo Patres sederunt, ex Luc. XVI. v. 23. probari posse: nam hic locus, ubi Lazarus in sinu Abrahamæ (a) sedit, limbus Patrum juxta ipsos fuit, in quo Abraham tunc temporis fuit. Hinc dixit Christus, Abrahamum cum divite in inferno collocutum esse, quia inter hunc limbum & infernum nihil solidi, sed tantum χάσμα fuit. Ast nos quærimus: Ubi legitur, quod sinus Abrahamæ denotet

denotet limbum Patrum? Scimus enim, CHRISTUM hōc locō more Judaeorum locutum esse, & quietem potius & delicias vitæ æternæ per sinum Abrahæ intellexisse. Quinimō hīc expresse sinus Abrahæ loco cruciatus opponitur, ergō nihil aliud nisi ejus oppositum locus gaudiorum cœlestium intelligitur, cum Scriptura hęc duo sibi perpetuō opponat, tertium verō locum, qualis est limbus, ignoret. Hīc Lazari anima consolationem habebat, cū ē contrario in limbo omnis consolatio exulet, quippe ubi est absentia omnis boni.

- (a) Confer peculiarem de sinu Abrahæ Tractatum D. Georgii Vechneri, Lesnæ Pol. anno 1639. impress. it. Dissertationes: D. Jo. Adam, Osiandri, Tubingæ 1662. & M. Aug. Varenii de hac materia, Rostochii 1658. edit. quarum ultima legitur in Thesaurō Theol. Philol. Dissertationum in Nov. Testam. Amstelod. 1702. publicato, p. m. 324. seqq.

§. XVI. Hiatus inter sinum Abrahæ & locum cruciatus existens ab Evangelista non describitur ceu hiatus, sed veluti χάσμα μέγα ἐσθρυμένον, ut impossibile sit alterum ad alterum convenire; adhuc disertis verbis exprimitur, divitem in inferno Abrahamo non fuisse propinquum, sed potius illum cum Lazaro ἀπὸ μακρόθεν vidisse, minimè itaque Abraham & Lazarus in limbo Patrum fuerunt. Colloquium autem, quod Abraham cum divite habuit, parabolicè solum accipiendum, prout ambo Pontificii Scotus & Maldonatus fatentur. (a) Cum igitur parabola rem non proponit ut per se est, sed ac si ita se haberet, & Bellarminus docet, eam ultra scopum proponentis non urgendam esse, (b) probatio, quam ex hoc dicto exigere volunt, nihil valet. (c)

- (a) Scotus in Libr. IV. Sentent. Distinct. 50. Quæst. unicā Articul. 6. Maldonatus in Commentar. ad Luc. XVI. (b) Libro I. de Sanctior. Beat. Cap. III. (c) Vid. Chamier Panstrat. Cathol. Tom. III. Libr. XXV. Cap. IX. §. 1. seqq. 553. & seqq. Meellührer. Vind. Evangel. Decad. IV. Disput. VI. p. 173.

§. XVII. Purgatorium (2) fundamentum habere in verbis Paulinis I. Corinth. III. v. 13. & seqq. affirmant, cum Apostolus inquit: *Uniuscujusque opus manifestum fiet. Dies enim manifestabit, quia per ignem revelabitur. Et uniuscujusque opus, cujusmodi sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit, quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus comburetur, damnum habebit; ipse tamen salvabitur, ita verò tanquam per ignem.* Qualis hic est ignis alius, ajunt, quàm purgatorium? Verùm reminiscantur, quod Bellarminus ipse jam fateatur, Apostolum hīc non loqui in proprio sensu de igne elementari,

elementari, sed de igne probationis divinæ. Veluti quoque Origenes, Augustinus, Gregorius & alii, cum decimum tertium & decimum quintum versum conferunt, de tentatione & calamitate in hac temporalitate explicarunt, de quibus etiam Petrus scripsit: Parum adhuc, si oportet, contristati in variis tentationibus, ut probatio fidei vestræ multo pretiosior argentō, quod interit, per ignem autem probatur, inveniatur. (a) Considerarent, quæ Cajetanus, Lyra, Arias Montanus & alii ipsorum consortes jamdudum annotaverunt, hunc ignem, de quo Paulus hic agit, solos Doctores Ecclesiæ spectare, siquidem etiam ex nono & decimo versu patet, Apostolum cooperarios DEI, spirituales architectos & doctores, Christum concionantes, respicere. Jam igitur de hoc metaphorico igne tentationis & calamitatis ad illud propriè sic dictum purgatorium Pontificiorum argumentari nullō modō licet. Qualem enim hi duo ignes inter se cognationem habent? Ille, de quo Paulus loquitur, est ignis probationis hominum in hac vita: hic autem Pontificiorum purgationis ignis post hanc vitam esse debet; multo minus illud, quod ad solos doctores pertinet, absque evidenti ratione ad alios credentes Christianos communiter applicari potest.

(a) 1. Petr. l. v. 7.

§. XIIX. De Limbo infantum (3) nullum planè dictum ex Bibliis Sacris producere possunt, conficiunt autem tale argumentum: Quoniam infantes nondum circumcisi & baptizati ordinarium gratiæ divinæ medium ad salutem æternam non impetrassent & usurpassent: plenariō vitæ æternæ gaudiō perfrui non possent. Verum nos ipsis opponimus, quod Filius DEI, Salvator noster dilectissimus, Joh. III. v. 15. 36. Marc. XVI. v. 16. docuit, quod ille, qui non salvatur & vitam æternam habet, perditus & planè damnatus sit. Ex his ita argumentamur: Ejusmodi infantes aut omninō beatos, aut damnatos esse oportet: Si beati sunt, etiam lætō DEI aspectu perfrui debent, in quo beatitudo consistit: Sin autem damnati sunt, etiam cruciatus & dolores damnatorum perferre coguntur. Contrā novimus, DEum nostrum ad baptismum & alia media ordinaria non esse adstrictum, sed in potestate sua habere etiam absque iis infantes illos ad beatitudinem custodire.

§. XIX. Cum aliās homo quispiam baptismum & alia gratiæ

tiae divinae media studiò aspernatur, omninò jacturam consequendae beatitudinis patitur: at apud ejusmodi infantes nulla est contemptio, multò minùs manus Domini abbreviata est, ut sine baptismo iis Spiritum Sanctum & veram fidem concedere, & ad vitam aeternam promoveri posset. Sic etiam Christus infantibus regnum coelorum promisit dicens: *Sinite infantes venire ad me, & non prohibete iis: Tali-um enim est regnum DEI.* (a) Non dicit specificè, sinite eos venire ad me per circumcisionem seu baptismum, sed communiter: Sinite eos venire ad me, quod per devotam orationem etiam fieri potest, ut eos in brachiis fidei afferamus & gratiae divinae commendemus. Ad- hæc promittit ita cum iis agere, ut aeterna salus & beatitudo eorum promoveatur. Nam, uti B. Lutherus optimè monet, dictum hoc non ut vacca novam januam aspicere debemus; sed ita facere, prout in aula Regis aut Principis cujusdam dicere sivevit: Principum aut Re- gum epistolas tribus vicibus, id est, sæpiùs & multoties legendas esse, magnà enim attentione scriptae sunt. Et quoniam ipse Christus erga infantes amicabilem se præbet, iisque regnum coelorum promittit, ecquis iis beatitudinem denegare vellet?

(a) Marci x. v. 14.

§. XX. Manet itaque sententia nostra firma, quam ob- signamus egregiò Augustini effatò: *Duae tantum habitationes sunt, una in igne aeterno, altera in regno aeterno. Sicut ergò animae im- pœnitentes mox detruduntur in infernum; sic pœnitentes mox tran- sponuntur in caelum.* (a) Et alibi: *Tertium locum penitus igno- ramus, imò non esse in Scripturis reperimus. Nec est ullus ulli medius locus, ut possit esse nisi cum Diabolo, qui non est cum Chri- sto.* (b) Purgatorium autem Pontificiorum anno 1439. demùm in Concilio Florentino sine ullo verbi veritatis fundamento ab homi- nibus fabricatum, & falsis atque fictitiis apparitionibus mortuorum huc usque conservatum est, (c) nullò aliò fine, quàm ut divitum & opu- lentorum purgetur marsupium. (d)

(a) Augustinus Sermón. 18. de Verb. Apostol. Libr. V. contra Pelagian. (b) Libr. I. de Peccatorum Meritis & Remissione, Cap. xxviii. (c) Bellarminus Libr. I. de Purgator. Cap. xi. (d) Vide Forbesium Instruction. Historico-Theolo- gicar. Libr. xiii. ex professo, ubi ex omnibus seculis nostra sententia probatur.

§. XXI. Figmentum purgatorii unà cum cæteris pro merito
I 2
exploserunt

exploſerunt *Hunnius*, (a) *Meisnerus*, (b) *Höpfnerus*, (c) *Gerhardus*, (d) *Scherzerus*, (e) *Dorscheus*, (f) *Dannhawerus*, (g) *Hülſemannus*, (h) *Rivetus*, (i) *Chamier*, (k) *J. Crocius*, (l) *Vöetius*, (m) *Molinaeus*, (n) *Ramburtius*, (o) *Capellus*. (p) *Diſſenſum Latinorum & Græcorum circa doctrinam purgatorii oſtendit D. Diecmannus*: *Harmoniam Ethnico-Papæam Forbeſius Inſtructionibus Hiſtorico-Theologicis*. (q)

(a) *Opp. Tom. V. p. 548.* (b) *Tract. hæſtenus inconcuſſo de indulg. & purgatorio.* (c) *Diſp. p. 171.* (d) *Diſp. p. 1545. & L. de Mortef. 159. f. & C. C. L. 2. p. 9. Articuli de purgatorio.* (e) *Faſcie. d. 12. de purgatorio exuſſo.* (f) *Theol. Zachar. Part. I. p. m. 67. f.* (g) *Hod. Pap. Part. II. p. 954. f.* (h) *Manual. A. C. d. 15.* (i) *Cath. Orthodox. p. 2. Qvæſt. 43.* (k) *Panſtr. Tom. III. L. 26.* (l) *de Purgatorio.* (m) *Diſp. p. II. p. 1240.* (n) *Diſp. Sedan. Part. I. p. 594.* (o) *ib. p. II. p. 349. f.* (p) *Dd. Salmur. p. II. p. 42. 55.* (q) *p. m. 672. &c.*

§. XXII. Non ergò deſcendit Salvator ad inferos per ſepulturam, aut per dolores paſſionis, non ignominioſè, ſed glorioſè, non ad terræ centrum, aut PP. limbum, ſed ad $\omega\tilde{\epsilon}$ damnatorum & tormentorum infernalium, non de ſtatu eorum participando, ſed victoriam & triumphum realem hoſtibus demonſtrando, & quidem ſine ullâ temporis morâ, ſed in inſtanti, cum jam non ampliùs ſubjaceret Triumphator naturæ infirmioris neceſſitatibus aut legibus in temporali luſtâ & tentatione Diabolicâ conſpicuis. (a)

(a) Confer. *Luc. IV. v. 8. & 13.*

§. XXIII. Ita enim accipitur vox *Φυλακή* Matth. V. v. 25. & *Luc. XII. v. 58.* ubi reus cognitâ cauſâ ex ſevera ſententia judicis à miniſtro exactore aut executore *εις Φυλακὴν βάλλεσθαι* in carcerem conſici dicitur, pœnas daturus perpetuas. Nam quod dicitur apud Matthæum: *Non exhibis inde, donec perſolveris extremum quadrantem*: vel ex Luca, *ἔχων λεπτόν, ultimum minutum*: idem eſt, ac ſi dicatur: nunquam exhibis, quia nunquam ſolves. Ex inferno enim nulla redemptio.

§. XXIV. Deinde, teſtante Nobiliſſimo Anglo, Leigk, (a) *Φυλακή* cuſtodia, duplici tantùm notione uſurpatur; vel pro vigilia nocturna, ut *Luc. II. v. 8.* vel pro cuſtodia & carcere, in qua detinentur fontes, ut *Luc. III. v. 20.* atqve in hoc ſenſu nunquam niſi in malam partem pro carcere, hoc eſt, inferno ſumitur *Apoc. XX. v. 7.* cum dicitur:

citur: *Postquam verò consummati fuerint anni mille*, λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, solvetur *Satanas ex carcere suo*, id est, ἐκ τῆς ἀβύσσου juxta versum 1. & 3. cui respondet ἡ λιμνὴ τῆς πυρὸς καὶ θείας, stagnum ignis & sulphuris. Matth. V. v. 25. Carcer ut typus inferni proponitur, it. Cap. XVIII. v. 30. Cap. XXV. v. 36. 3. 43. 44. Actor. V. v. 19. Cap. VIII. v. 9. Cap. XII. v. 4. Cap. XVI. v. 23. & alibi. Et si autem hoc verbum aliter sumeretur, aliquando tamen hinc significationem illam necessariò obtinere spiritus esse in carcere evincit. Scholia etiam Græca exponunt de inferno, cum simpliciter ἐν τῷ ᾄδῃ scribunt: cum quibus consentit Syrus accuratissimus interpres, qui habet: *in inferno*.

(a) Critic. Sacr. Novi Testamenti. p. 608.

§. XXV. Notari hinc merentur verba B. D. Affelmanni: (a) *Vocabulum φυλακῆς*, inquit, *hoc est, carceris seu custodiæ, non significat hinc (1) corpus humanum mortale, quod quasi animæ sit carcer, neque (2) limbum Patrum, qui veluti mitiori hinc nomine exprimitur, nec (3) πῆρ cæleste, in quo tanquam in custodiâ asservuntur beatæ mentes, expectantes resurrectionem carnis, quia neque hujus, neque illius, neque istius significati exemplum in Scriptura exstat, sed (4) custodiam & carcerem infernalem, adeoque tartari barathrum & horrendum πῆρ damnatorum, quippe in quo detenti ἀπειθεῖς jam judicati.* Joh. III. v. 13.

(a) in Disput. de descensu Christi ad inferos. Thes. XIV. p. 382. Oper.

§. XXVI. Confirmatur autem sententia nostra ex Oraculo Petrino: In quo enim carcere sunt ἀπειθεῖντες, per diluvium ob incredulitatem suam extincti, in illum Christus descendit. Atqui in damnatorum carcere seu inferno sunt ἀπειθεῖντες, Joh. III. v. 18. & 36. Ergò in damnatorum carcerem seu infernum Christus descendit; est argumentum B. Scherzeri, (a) ubi Minorem ex B. D. Dannhaweri Hodosoph. (b) ulterius probat, quia φυλακὴ semper in malam partem, nunquam pro cælo & paradiso sumatur: quia Scriptura inter ἀπειθεῖντες & ἀπίστους nullum agnoscat discrimen. Applicatur ad Symbola iterum & Libros nostros Symbolicos, in quibus expressa semper legitur phrasis: Descendit ad inferna, descendit ad inferos.

(a) in System. Theol. Loc. VIII. de Christo p. m. 245. Confer. Magnifici Dn. D. Fechtii Collegium Theico-Antitheticum MSC. Cap. XVII. §. 95 (b) p. 737.

§. XXVII. Ubi autem sit iste carcer, in quem Christus descendit? curiosum est quærere. Ad infernum Christum descendisse, & in inferno infernales potestates confidenter traduxisse, firmis hæcenus comprobavimus rationibus. Sed ubi sit ille infernus, curiosè indagare aut certum locum definire nonnisi curiosorum est ingeniorum. Satiùs quidem esset ab illorum, quæ Scriptura nobis non revelavit & Spiritus Sanctus occulta esse voluit, curiosâ percontatione abstinere, quàm illa rimandò, ab his quæ revelata scituque necessaria sunt, mentem abducere; majori quoque curæ nobis esse deberet, quomodo locum inferorum evitare, quàm quomodo investigare possimus. Verùm quia hanc etiam quæstionem ingenii humani curiositas decidendam nobis objicit, & sua hîc nobis somnia pro certo & indubitato DEI verbo obtrudit, de ista quoque quæstione in præsentarium dicendum nonnihil erit.

§. XXIX. Omnibus fermè temporibus perfrictæ frontis reperti sunt homines, qui infernum negavêre, cujusmodi tempore Christi Sadducæi erant. (a) Quibus deinde successu temporis ambas porrexêre manus Seleuciani & Hermiani, prout D. Augustinus (b) & Irenæus (c) testantur. Hos secuti sunt Photiniani & Sociniani. (d) Quibus etiam annumerandus maledictus ille nomine David Joris, (e) similiter quoque notissimus Batavus, Hermannus Riswick, ut & Thomas à Beldere, Illustris Regis Scotiæ Consiliarius. (f)

(a) Matth. XXII. v. 23. (b) Hæres. LIX. (c) Libr. V. in fine. (d) Confer. D. Theod. Thummus in Impiet. Photin. Artic. de infern. p. 624. & seqq. (e) De Davide Georgio seu David Joris conferantur D. Christiani Thomasi Historie der Weißheit und Thorheit/ Erster Theil. p. m. 64. & seqq. Halle/ 1693. impress. Gottfried Arnolds Kirchen-und Reher-Historie/ Vierdter Theil. p. m. 385. & seqq. Ejusque Supplementa der Kirchen-und Reher-Historie/ Frankfurt Anno 1703. edit. p. m. 299. & seqq. & contra illos M. Frider. Jessenii Aufgedeckte Larve Davidis Georgii. (f) Vid. Eder. Matæolog. Hæres. Class. IV. p. 77. Alexander Rossus von den Religionen aller Welt. p. 394. Melchior Eppen in Tract. Gerechte Rache und Straffe Gottes wider die Kirchen-Prediger-und Schul-Feinde. p. 301.

§. XXIX. Pariter quoque Eunomius, de quo Zonaras. (a) τὴν κόλασιν τὴν μέλλουσαν, καὶ τὴν γένναν, ἐφλυάρει μὴ ἀληθῶς εἶναι, δι' ἐκφόβησιν δὲ μόνην ἀπειληθῆναι. *Nugabatur futuras poenas & gehennam non reverà esse, sed ob solum metum incutiendum denuntiari.*

denuntiari. Harmenopulus. (b) Τὴν κόλασιν τὴν μέλλουσιν, καὶ τὴν γέενναν, ὃ καὶ ἀληθείαν, ἀλλὰ διὰ φόβον ἔλεγον ἀπειληθῆναι. *Minas futuri supplicii & gehennam non juxta veritatem, sed ad metum prolatas dicebant.* Chrysostomus (c) dicit, quosdam statuere, dum Scriptura inferos minetur, τὸ δίκαιον τῷ Θεῷ ἀλληγορεῖν. Item: ὁ Θεὸς πρὸς φόβον τῶν ἀνθρώπων ἠπέιλησε ταῦτα.

(a) *Ad Can. I. Concilii Constant. p. 68.* (b) *de Sectis, Sect. XIII. de Eunomia-
nis.* (c) *Hom. CXX. Tom. V. p. 783.*

§. XXX. Verum infernum & locum quendam æterni cruciatus dari, certum est & extra dubitationis aleam positum, quod etiam gentiles agnoverunt. (a) Insignis est locus Justinii Martyris. (b) Εἰ μὴ τὸτό ἐστιν. (ὅτι κολάζονται ἐν αἰωνίῳ πυρὶ οἱ ἄδικοι) ὅτε ἐστὶ Θεός, ἢ εἰ ἐστὶν, ὃ μέλει αὐτῷ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅθεν ἐστὶν ἀρετὴ, ὅθεν κακία· ἀδίκως τιμωρῶσιν οἱ νομοθέται τὰς Παραβάοντας τὰ Δια-
σεσασμένα καλὰ. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ἄδικοι ἐκεῖνοι, καὶ ὁ αὐτῶν πατήρ τὰ αὐτὰ αὐτῷ πράττειν διὰ τῶν λόγων διδάσκων, οἱ τούτοις συντιθέμε-
νοι, καὶ ἄδικοι. *Si hoc non est, (nempe quod injusti in æterno igne puniantur,) neque Deus est: vel, si est, ipse homines non curat, neque quidquam est virtus, vel etiam vitium: injustè puniunt legisla-
tores benè ordinatarum legum transgressores. At cum illi non sint injusti, etiam eorum pater, eadem per verbum facienda docens, qui cum illis consentiunt, non sunt injusti.*

(a) *Confer Justinum Martyrem in Exhort. ad Græcos. p. 26. C.* (b) *in Apol. ad
Senatum Rom. p. 132.*

§. XXXI. Sic etiam plurima horrenda exempla certitudi-
nem inferni confirmare possunt. (a) Ut infernum probemus, intole-
rabiles conscientiae & infernales angores impiorum in hac vita respi-
cimus. In hujusmodi angore conscientiae infernali animam efflarunt
Franciscus Spira, (b) Jacobus Latomus, Friedericus Staphylus, Joh.
Stösselius, Adamus Neuserus & alii, qui proh dolor! certitudinem
inferni verissimè experti sunt. (c) Et hinc B. D. Meyfart rectè scri-
psit: *Nemo in sua vita infernum risit, quem non in ultimo ago-
ne expavisset.* (d)

(a) videatur Christophorus Irenæus *Im Hölle, Spiegel* p. 27. a. b. & Celeber-
timus Erasmus Francisci *in dem Hölischen Prolego*, p. 11, 15, 17. 440. qui
plurima

plurima collegit exempla. (b) cujus historia passim legitur, quæ etiam seorsim prostat idiomate germanico: *Historia von Francisco Spiera, wie derselbige / nachdem er die erkandte Warheit des heiligen Evangelii / aus Furcht der Menschen / wiederum verläugnet / darüber in grausame und äußerste Verzweiflung gerathen.* Franckf. 1615. (c) Vid. Joh. Sleidanus Comment. Libr. XXI. p. 383. a. & b. D. Micrælius Syntagm. Eccles. Libr. III. Sect. II. Quæst. 61. p. 661. & seqq. Dn. Jacob. Reineccius in Clavi S. S. Theol. Cap. XVII. p. 920. D. Philippus Nicolai in der Grund-Feste der Ubiquität Cap. III. p. 652. & seqq. (d) Libr. I. des Höllischen Sodoma, Cap. IV. p. 61.

§. XXXII. Inprimis autem veritatem inferni seu existentiam ex ipsa Sacra Scriptura probamus, quæ infallibilis & immota est veritas. Diversa legimus testimonia. Ita dicit Rex & Propheta David: *Damnati sicut pecus in inferno ponentur, mors pascet eos, & dominabuntur in eos recti manè; species quoque eorum ad inveterascendum; infernus pro habitaculo illis.* (a) *Dilatavit infernus animam suam, & distendit os suum sine modo, ut descendat honor ejus, & multitudo ejus, & turba ejus, & letus in eâ,* inquit Propheeta Esaias. (b) Ut alia Scripturæ Sacræ loca taceamus. (c) Quinimò in Sacro Codice reperimus exemplum nobile illorum, qui vivi in infernum descenderunt, ut Spiritus Sanctus de seditiosa concione Korach, Dathan & Abiram mentionem injicit; (d) ut itaque nemo mortalium de certitudine inferni dubitare debeat.

(a) Psalm. XLIX. v. 15. (b) Cap. P. v. 14. (c) Confer. Deut. XXXII. v. 22. Esaiæ, LXVI. v. 24. Matth. V. v. 22. VIII. v. 12. XXV. v. 41. Apocal. XIX. v. 20. (d) Num. XVI. v. 33.

§. XXXIII. Quoniam verò in loco infernus sit, non omnes sapientum digiti hîc sunt æquales. Tertullianus (a) autumat, infernum esse infrà sub terra, ideò nominat eum arcani ignis subterraneum ad poenam thesaurum. Huic sententiæ subscribunt etiam Bellarminus, (b) Piscator, (c) Gregorius de Valentia, (d) Barradius, (e) Thomas de Aquinas, (f) id quod & alii Pontificii passim faciunt, nec non ex Judæis Menasse Ben-Israël. (g) Chrysostomus extra hunc mundum constitutum esse asserit. (h) *Ὡς ἐγώ γε οἶμαι, τὸ κόσμος τὸν πᾶντος καθάπερ γὰρ τῶν βασιλείων τὰ δεσποτήρια καὶ τὰ μέταλλα πόρρω διέστηκεν. ἔτι δὲ καὶ τῆς οὐκ ἐκείνης ταύτης ἔξω πᾶς ἔσαι ἢ γέεννα.* In quo loco erit gehenna? In quodam, ut ego existimo, extra universum hunc mundum

mundum loco : quemadmodum enim à regiis carceres & metalla procul sunt remota, ita etiam extra orbem habitabilem gehenna erit.

(a) in Apolog. Cap. XLV. p. 717. (b) Tom. I. Controv. 2. Libr. IV. de Christi anima, Cap. X. XII. & Libr. II. de Purgatorio, Cap. VI. (c) in Commentar. ad Luc. VIII. (d) Tom. IV. Disput. 2. Quæst. 4. Punct. 2. p. 578 seqq. & Disp. II. Quæst. I. Punct. I. p. 2297. seqq. (e) Libr. X. Comment. Evang. Cap. IV. p. 618. (f) 2. Sent. Distinct. 6. Quæst. 3. Artic. 21. & 4. Sent. Distinct. 44. Quæst. 3. Artic. 2. &c. (g) Prob. XIX. de Creatione. Confer. B. D. Calovii Bibl. Illustrat. in Eph. IV. v. 9. Tom. IV. & ultim. p. 701. & seqq. Athanasii Kircheri Mundus Subterraneus Tom. I. p. 113. (h) Hom. XXXI. in Epist. ad Rom. Tom. III. pag. 237.

§. XXXIV. Eadem ejusdem sententia repetitur. (a) Hanc ipsam Chrysostomi sententiam Josephus Bryennius (b) defendit. Cum enim quæsisset, ποῖός ἐστιν ὁ τόπος τῆς κολάσεως, *qualis sit locus punitionis?* respondet, ὅτι τῶς τῆς κολάσεως, ὅτε ὁ ἄδης ἐστὶν ἐξέ τῆ παντὸς τῆδε κόσμου μέρος· ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνάστη σφαίρας ἐκτὸς ἐστὶν ἢ γέεννα· καὶ μαρτυρεῖ ὁ τὴν γλῶτταν χευσθὲς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς λέγων ῥητῶς ἕτωςί. Ἐν ποίῳ ἐστὶν ἢ γέεννα; Ἐξω πῦρ, κλ. *Punitionis locus neque est infernus, neque hujusce orbis universi pars, sed etiam extra sphaeram, quæ nullis collustratur stellis, gehenna erit; suoque probat testimonio aureā linguā peditus Johannes in Expositione Epistolæ ad Romanos, ita disertè scribens : quoniam in loco erit gehenna? &c.*

(a) Hom. CXII. Tom. V. p. 787. (b) Orat. de Extremo Judicio & sempiternæ beatitudine.

§. XXXV. Alii infernum in terræ meditullio constituunt. Id facit Basilus M. (a) Κοινός τις τόπος ἐν τῷ ἐσωτέρῳ τῆς γῆς Ἰπὶ σκιᾷ πανταχόθεν, καὶ ἀλαμπῆς, τὸ τῆς ἄδης χωρίον ἐστὶ. *Locus quidam communis in terræ positus meditullio, obscurus ab omni parte & obumbratus, inferorum locus est.* Alii ponunt eum in valle Josaphat, trahentes ad gehennam, quod de bello quodam præterito dictum est juxta D. Chrysostomum. (b) Alii judicant, quoniam Diaboli ab Apostolo appellantur spiritualia malitiæ in subcœlestibus, (c) infernum esse in aëre. (d)

(a) in Cap. V. Esaiæ Tom. I. p. 962. (b) Homil. XXXI. in Epistol. ad Roman. Confer. Gregorium Libr. XIV. Dial. Cap. XLII. (c) Ephes. VI. v. 12. (d) Confer. Nyssenus Libr. de anima & resurr. p. 104. it. Autor. Operis Imperfecti in Matth. Homil. 53. p. 293.

§. XXXVI. Johannes Scotus, Erigena cognominatus, ne-
tiqvam vel cum Johanne Scoto Duns, Scholastico illo notissimo, vel
cum Joanne Mailrosio Scoto, Bedæ Discipulo, confundendus, qvi in
aula Imperatoris Caroli Calvi ad tempus vixit, deinde autem in An-
gliam reversus docuit, infernum à luna desuper in toto antichthone
esse. (a) Incolæ Islandiæ jam antiquitus crediderunt, in regione sua
sub monte Heclæ infernum esse, qvoniam ibidem horrendus ejulatus
& lamentabilis clamor per integra milliaria auditur, prout Dn. D.
Philippus Nicolai (b) ex Olao Magno citat. Et Islandiæ incolæ in
hodiernum usqve diem asseverant, qvod, quoties in mundo prælia &
cruenta homicidia aguntur, circa montem hunc horrendi tumultus &
lamentationes oriantur, uti hoc ex multa experientiâ observârunt. (c)

(a) Vid. Henr. Ursinus von dem Zustande der gläubigen Seelen / Libr. IV. p. 571.

(b) in der Historia des Reiches Christi / Libr. I. Cap. I. p. 3. 4. (c) Confe-
rantur Camerarius in Horis Subciv. p. m. 56. & D. Caspar. Peucerus in Com-
mentario de præcipuis Divinationum generibus, Edit. Francofurti 1607. p. 297.

§. XXXVII. Imò nonnulli magnitudinem inferni enume-
rare & dimetiri conati sunt, nimirum circa gyrum 1966. & aliquot
passus Germanicorum milliarium continere, & ab orbe inhabitabili di-
stare 914. & dimidium milliare Germanicum, uti Doctissimus D. *Mey-
fartus* (a) hanc sententiam nonnullorum Autorum affert. (b) Corne-
lius à Lapide tradit, infernum esse stadiorum 1600. aut 200 Italico-
rum, hoc est, 50. milliariibus magnum, omnia in quadrangulo nume-
rando, ut nimirum totidem longus & totidem latus sit, in quo animæ
compactæ sicut haleces in vase sint. (c)

(a) im Hölischen Sodoma / Libr. I. Cap. XIV. pag. 194. (b) Confer. M.
Joh. Samuel Adam, aliàs M. Sanders Delicias Evangelicas Tom. VII.
pag. 1247. & seqq. (c) Verba Cornelii à Lapide in Comment. ad
Matth. Cap. VII. hæc sunt: *Infernus est stadiorum 1600. Apoc. XIV.
v. 20. hoc est, ducentorum milliarium italicorum, (octo enim stadia faciunt
unum milliare,) idque quaquaversum, scilicet ut infernus profundus sit
200. milliariibus italicis, totidem longus & totidem latus, quod spatium capi-
et multa millena millia millionum damnatorum, qui in inferno compingentur
sicut haleces & pisces in vase. Item in Commentar. in Apoc. Cap. XIV. v. 20.
p. 242. Potest secundo hic locus propriè accipi de capacitate totius inferni,
q. d. impiorum in fine mundi sanguis & cadavera decurrent, & spargentur
per totam capacitatem & longitudinem inferni. Infernus enim in longum (uti
& in latum & in profundum) quaquaversum extenditur ad 1600. stadia, id
est, ad leucas Hispanicas 50. Ita Ribera, qui censet hic præcisè describi spas*

tum & quantitatem inferni, scilicet, quod extendatur ad 1600 stadia tam in longum quam in latum & profundum; licet hoc Viegæ & Alcazari non placeat, eo quod in Scriptura alibi nihil tale exprimitur. Verum hæc ratio non concludit: nam ex ea tantum sequitur, nihil certi de hac quantitate inferni afferri posse: Probabile ergo est, hoc spatium 1600. stadiorum esse mensuram inferni, tum quia id hic innui videtur, tum quia hic locus satis capax est, ut capiat omnes omnium temporum reprobos & damnatos. Est enim hæc spatium 1600. stadiorum circiter tantum, quantum est Roma Bononiam, aut Bruxellis Parisios: quod plurimos & quasi innumeros hominum miliones complecti posset, præsertim accedente iusta & proportionata tam latitudine, quam profunditate, qualis est in inferno. Nam, ut ait Esaias. Cap. XXX. v. 33, præparata est ab heri Topheth, (id est, ab aeterno gehenna) præparata, profunda & dilatata. Nam 1600. stadia faciunt ducenta milliaria Italica. Milliare enim continet mille passus, indeque dictum est milliare. Passus continet quinque pedes, pes quatuor palmas, palma quatuor digitos transversos. Stadium autem est octava pars milliarii, continetque passus 125. Ergo 1600. stadia faciunt ducenta milliaria: hæc enim sunt octava pars mille sexcentorum.

§. XXXIIX. Turcæ animabus in inferno majus spatium adscribunt, cum perhibent, hunc ignem in & apud infernum accensum neminem intra septuaginta mille annos posse circumire. Judæi credunt, paradisum sexagies majorem esse hōc mundō, infernum verò sexagies majorem paradiso, uti conversus Judæus Christianus Gerson (a hæc opinioniones Turcarum & Judæorum adducit. Verum hæc opinioniones de loco & spatio inferni nullatenus accipiendæ. Sin enim infernus in centro terræ aut in aëre esset, sequeretur, tunc temporis illum desitutum, cum cœli transibunt cum fragore elementa verò combusta dissolventur, & terra ac quæ in illa opera exurentur. (b) Inde scribit Theologus de Ecclesia nostra optimè meritis D. Leonhardus Hutterus: (c) Si infernus est locus aliquis subterraneus, & quidem in centro terræ constitutus, & verò terra hæc in die novissimo igne conflabitur II. Petr. III. v. 3. utique infernum quoque ipsum in nihilum tum redigendum esse foret consequens, quod falsum & absurdum. Et B. D. Hunnius (d) ita dicit: Daß etliche so gewiß bestimmen / wie die Hölle an einem leiblichen erschaffenen Ort / nemlich mitten in dem Erdboden sey / das lassen wir sie verantworten. Wir wissen / daß die ganze erschaffene Welt / Himmel und Erden vergehen müssen an jenem Tage / also / daß ihnen allerdings keine Städte mehr gefunden werden soll / wie klärlich geschrieben stehet Apoc. XX. v. II. Und stehet nirgends / daß zwar der übrige Erdboden werde vergehen /

aber der innerste Theil desselbigen / da die Hölle / ihrem Sürgeben nach / seyn soll / werde stehen bleiben / sondern der ganze Erdkreis wird vergehen / da ist kein Zweifel an.

(a) In seinem Jüdischem Thalmud. p. 300. (b) II. Petr. III. v. 10. (c) super Libr. Concordiæ, Artic. IX. Quæst. I. p. 945. (d) in der Erklärung des Catechismi / Concion. V. über den andern Artikel / p. 175.

§. XXXIX. Quod autem inferni distantiam & capacitatem attinet, quærere aliquis posset: Ecquis ex inferno rediit, qui accuratam relationem attulisset? Quoniam Sacra Scriptura nullam descriptionem specialem hac de re subministrat, de loco & magnitudine inferni nil certi dicere possumus. Quæ DEUS occultavit, non sunt scrutanda. Sicut locus animarum beatarum physicus non est, ita nec animarum damnatarum, scribit B. Dn. D. Kromayerus. (a) Infernum esse certum est, qualis autem sit locus, num in aut extra mundum constitutus, nobis ignotum est, quinimò inutile, ut multa de eo scrutemur. Melius saluti nostræ consulimus, cum non tam inquirimus ubi infernus sit, quàm solliciti sumus, quâ ratione poenas infernales effugere queamus. Hoc ipsum Chrysostomus, verè aureum os & lumen Ecclesiæ Christianæ, (b) nobis inculcat, dicens: Μη ζητῶμεν, πῶς ἐστὶν, ἀλλὰ πῶς αὐτὴν φύγωμεν. Ne quæramus, ubi (gehenna) sit, sed quâ ratione eam effugere queamus.

(a) in Theol. Positivo-Polem. Articul. XXII. p. m. 1204. (b) Homil. XXXI. in Epist. ad Rom.

§. XL. Quamvis locum certum definire non possimus, ejus tamen frequens consideratio nobis apprimè utilis est. Etenim ἐκ ἀφίησις ἐμπεσεῖν εἰς γέενναν τὸ μεμνηῖσθαι γέεννης, non sinit recordatio gehennæ in gehennam incidere, inquit Chrysostomus. (a) Idem: (b) Κέρδις ἔστι μικρὸν πεπεῖσθαι, πρὸς γέεννης ἢ γὰρ τῶν τοιούτων λόγων μνήμη, καθάπερ ἡ μικρὸν φάρμακον, πᾶσαν κακίαν ἀποσμήξαι δυνήσεται, συνεχῶς ἡμῶν ἐνὶ ζήλῳ τῇ ἀγνοίᾳ. Haud exiguum lucrum est certò credere gehennam esse: talium enim sermonum recordatio instar amari cujusdam medicamenti omnem abstergere malitiam poterit, siquidem nostra semper insideat menti. (c)

(a) Homil. XXXI. in Epist. ad Romanos. (b) Hom. VIII. in I. ad Thess. (c) Vide eundem Hom. II. in II. ad Thess. Tom. IV. p. 217. Hom. X. in II. ad Cor. Tom. III. p. 577. & alios passim. Plura testimonia S. Patrum videat, cui volupe est, in eruditissimo libello, qui in paucorum manibus est, Philippi Heilbronneri,

Heilbronneri, cuius inscriptio est: Tract. de Cacodæmonum ac damnatorum domicilio. Cap. IV. p. 10. seqq.

§. XLI. Equidem hoc dicit Spiritus Sanctus in verbo suo divino, quod infernus sit Topheth paratum ab heri, in profundum & latum descendens. Rogus ejus ignis & ligna multa; flatus Jehovæ sicut fluvius sulphuris accendens est eum, (a) in quo omnes increduli & impii sine fine cruciabuntur, cum laudita sententiâ Judicis Justi & Augusti in poenam æternam abibunt. Est ergo infernus, & habet certum aliquod ~~æ~~ abditum & incognitum nobis, receptaculum damnatorum DEO invisum & à gratia DEI remotum, reservatum Satanae & membris ejus, ad quod Christus victoriosè descendendò devenit; quod tamen in hac vita certò locò definire & digitò ubi sit ostendere, nec possumus, nec debemus.

(a) Esaïæ XXX. v. 33.

§. XLII. Doctissimus Emblematographus Picinellus infernum ita depinxit: (a) *Nassa*, è ligno contexta ac piscibus capiendis destinata, hòc Lemmate: SEMPRE AL' ENTRAR APERTA, AL' USCIR CHIUSA. id est: *Ingressi non egredi datur. seu: Ingressus non egressus.* Scitè Aloysius Novarinus: (b)

Intrat ut in massam nullò conamine piscis,

Inde revertendi cui via nulla datur.

Eadem, Virgilio teste, infernalis portæ consuetudo est. (c)

----- *Facilis descensus averni,*

Noctes atque dies patet atri janua dicis;

Sed revocare gradum superasque evadere ad auras,

Hoc opus, hic labor est. &c.

(a) *Mund. Symbol. Tom. II. p. m. 169.* (b) *Novar. Aqu. Nupt. 1293.* (c) *Libr. VI. Æneidos. versu 126. & seqv. p. m. 582.*

§. XLIII. Item Avicula, quæ caveæ inclusa ferream cratem irritò conatu effringere fugamque moliri nititur, additò Lemmate: *Nec spes ulla fugæ.* Verbis è Virgilio mutuatis: (a)

Ast legio Æneadem vallis obsessa tenetur,

Nec spes ulla fugæ. &c.

Damnatorum hæc imago est, quia in inferno nulla est redemptio. Nam S. Gregor. teste: (b) *Quisquis ad toleranda inferni mala descendit, nequaquam ulterius ad lucem redibit, quia nequaquam ul-*

tra misericordiam parcentis liberat, quos semel in locis pœnalibus iustitia judicantis damnat.

(a) Libr. X. Æneidos. versu 120. p. 838. (b) Libr. III. Moralium.

§. XLIV. Nos interim hanc Thesin claudimus piô Hildeberti suspiriô ex hymno ad Spiritum Sanctum: (a)

*Tu intrare me non sinas
INFERNALES officinas,
Ubi moeror, ubi fletus,
Ubi foetor, ubi metus,
Ubi probra deteguntur,
Ubi rei confunduntur,
Ubi tortor semper cadens,
Ubi vermis semper edens,
Ubi totum hoc perenne
Quasi perpes mors Gehennæ.*

(a) Apud Jac. Hommey. p. 451. Supplementi Patrum.

Ἀνακεφαλαίωσις.

Cum itaque nec prior quorundam interpretum, nec posterior Pontificiorum & aliorum sententia locum habere possit, sed luculenter appareat, terminum descensus Christi per §. XXII. & seqq. esse æ damnatorum & tormentorum infernalium, confirmata erit Thesis nostra: Christum descendisse in carcerem infernalem & receptaculum damnatorum spirituum; id quod erat demonstrandum.

THESIS Vta.

Πορευθεὶς.

Fuit itaque hic Christi ad inferos descensus vera atque realis profectio, & secundum modum corporis glorificati æ damnatorum facta abitio.

SCHOLION.

§. I.

Formam seu modum descensus Christi ad inferos innuit Apostolus per vocem profectiois. In Græco est Aoristus primus *πορευθεὶς*. Johannes Alba putat, istam vocem hîc esse superabundantem ex phrasi

phrasi & idiomate hebræo. (a) At cum hæc dictio ab Apostolo Petro sæpius usurpetur, & pro subjecta materia vel in bono significato 1. Petr. III. v. 22. vel in malo 2. Petr. II. v. 10. & III. v. 3. nullibi autem frustra ponatur; non advertimus, quomodo solum hoc locò abundare debeat. Sanè Beza, licet idem statuatur, ejusmodi scilicet Participia apud Hæbræos sæpè redundare: tamen hoc locò Participiū hujus magnum pondus esse fatetur. (b)

(a) Cent. I. Elect. Sacra Script. Cap. 98. p. 470. (b) in Annotat. Major. p. 571.

§. II. Πορεύομαι autem communiter significat motum à nobis aliò, non motum aliunde ad nos, (a) sicut & latinum, proficiscor, quod, teste Nizolio, idem est, quod discedo, Ich wandele oder gehe hin: nicht/ ich komme her. Unde & B. Lutherus noster vocabulum hingingen adhibuit. Verum ac realem descensum per Participium πορεύθεις indigitari, nos dubitare non sinit versiculus 22. hujus capitis, in quo Christus dicitur πορεύθεις εἰς ἔθρονον, profectus in cœlum, consedis ad dextram DEI, & subjecisse sibi angelos & potestates & virtutes. Qualis autem ibi intelligitur ascensus, talis etiam hic versu 19. intelligitur descensus: Atquæ verus & realis ac propriè dictus ascensus intelligitur versu 22. Ergò etiam hic versu 19. intelligitur verus, realis ac propriè dictus descensus.

(a) Vide de multis Joh. IV. v. 50. Cap. VIII. v. 1. & II. Act. XXIV. v. 25.

§. III. Quando autem dicimus, πορεύεσθαι intelligendum esse de vero ac propriè dicto transitu, neutiquam id intellectum volumus de physicâ quâdam Φορᾷ, sive de motu à loco ad locum, sed de transitu supernaturali, id est, peculiari quâdam manifestatione, quâ Christus sese manifestavit spiritibus in inferno. Notum enim est, Scripturam per vocabula ire, redire, abire, inquit B. Hutterus, (a) non semper notare motum ejusmodi localem, sed plerumque, ubi de Christo exaltato sermō est, interpretari hæc verba de manifestatione singulari; ut quando reditum Christi ad judicium multis in locis disertè definit per ἀποκάλυψιν revelationem καὶ ἐπιφάνειαν παρουσίας αὐτοῦ, apparitionem presentie ipsius. 1. Cor. I. v. 7. 2. Thessal. I. v. 7. & Cap. II. v. 8. 1. ad Tim. VI. v. 14. II. ad Tim. IV. v. 1. & 8. Tit. II. v. 13. 1. Petr. I. v. 13.

(a) in Explicat. Formulæ Concordiæ. Artic. IX. p. 989.

§. IV. Dicunt quidam, Christum non reali præsentiâ, sed gratiæ suæ manifestatione pervenisse ad spiritus in carcere conclusos. Verùm hanc imaginationem tollit Apostolus Petrus in Oraculo Nostro, cum expressè spiritum nominat.

§. V. Alii descensum Christi ad inferos exponunt de descensu metaphorico ac doloribus animæ exquisitissimis cum sensu ultionis divinæ & doloribus æternæ damnationis, quos tum in horto, tum in crucis arâ sustinuit Christus. (a) Ita sentiunt Joh. Calvinus, (b) Keckermannus, (c) Wendelinus, (d) Polanus, (e) Lavaterus, (f) Chamier, (g) Marelius, (h) Joh. Lightfoot, (i) & multi porro, quos hic recensere pagellæ vix sufficerent.

(a) Actor, II. v. 24. Confer. in hunc locum Disputat. D. Joh. Musæi; Christus ex mortuis resuscitatus. Jenæ 1654. habit. & Celeberrimi Dn. D. Dan. Andr. Habichersii de crucifixione satisfactoria, Rostochii 1681. habit. (b) Libr. II. Instit. Cap. XVI. §. X. (c) Syst. Theol. p. 347. (d) Exerc. Theol. Libr. I. Cap. XVIII. p. 287. (e) in Syntagm. Libr. VI. Cap. XXI. p. 2650. (f) in Tract. Theol. & Scholast. de descensu Christi ad inferos. (g) Panstr. Libr. V. Cap. III. (h) Syst. p. 497. (i) in Dissert. de Descensu Christi ad inferos, Tom. I. Opp. p. 770. it. Tom. II. Opp. p. 564. seu in Horis Hebraicis ad Evangel. Luc. XXIII. v. 43. Vid. Summè Rever. Dn. D. Goetzius, Superintendens Lubecensium hodie meritissimus, Patronus atque Fautor suspiciendus in Sylloge Observationum Theol. Joh. Lightfooti oppositarum, Lubecæ 1706. d. 15. Jun. edit. §. 3.

§. VI. Quam quidem sententiam nos non improbamus in se spectatam, verùm si quærimus de legitimo hujus articuli sensu, cum profiteamur; Christum ad inferos descendisse, num metaphoricè sit explicandus, admittere non possumus, idque his rationibus: quoniam hic articulus fidei ut cæteri omnes secundum τὸ πρῶτον retinendus, & non per διὰ νοίας aut metaphoram explicandus est, non potest hic descensus, quem in Symbolo credimus, idem esse cum illis animæ cruciatibus.

§. VII. Deinde metaphoricus ille descensus Christi ad inferos differt locò & tempore ab hoc descensu Christi proprio. Christus enim, quoties in vita sua fuit oppressus, miserè tentatus, diminutus ab angelis, ut in eremo, in exilio, in persecutionibus, in luctu, quam sustinuit in horto & cruce, toties certè metaphoricè dicitur descendisse ad inferos. Ast illud longè præcessit hunc descensum infernalem,

nalem, de quo nobis Symbolum Apostolicum concionatur: Ergò non potest esse idem.

§. IIX. Præterea iterum inculcamus illud Petri, quod Christus *ὡς ὁ ἀνθρώπος*, vitæ restitutus descenderit, quod nomen ad Christum in cruciatibus & lucta animæ constitutum nondum quadrat. Quid? quod Christus de cruciatibus animæ suæ dicat: *DEus meus! DEus meus! quare me dereliquisti?* (a) de descensu autem suo pronunciet, quod anima ipsius non sit derelicta. (b) Quomodo igitur hic descensus cum illo coincidat? Et in summa: triumphus & exinanitio opponuntur. Cum ergò cruciatus illi animæ ad exinanitionem, descensus autem Christi ad inferos ad triumphum Christi pertineant, metaphorica illa significatio hîc locum non potest habere. (c)

(a) Psalm. XXII. v. 1. (b) Psalm. XVI. v. 10. (c) Egregiè D. Barthol. Holtzhusius Acad. Viadrinæ Professor Theologus, in Disput. de descensu Christi ad inferos anno 1699. habita. Verba ejus Cap. IV. §. 4. ita fluunt: *Non putamus, Articulum de Descensu Christi ad inferos per istos angores & dolores exponendum esse* (1) *propter nimiam ἀνυπολογίαν & impropriètatē, verisimile enim non est, in Symbolo, quod breviter & quidem clarè ac perspicuè omnia credenda exhibere debet, & in aliis Articulis exhibet, in hoc Articulo tantam impropriètatē admisisse.* Cui accedit, quod Scriptura nullibi, ne quidem in illis locis, quæ pro hoc metaphorico significato citari solent, verba: *Descendit ad inferos, per Sustinuit in animâ dolores infernales, exponat.* (2) *Obstat huic sententiæ ordinis turbatio; Notum enim est, Christum, quacunque passus est, ante mortem, partim in horto, partim in cruce, antequam Spiritum suum in manus DEI commendasset, perpeßum esse. Nec minùs constat, Descensum ad inferos Morti & Sepultura postponi, adeoque necesse esse, rem aliquam denotare post mortem demùm factam & Sepultura contradistinctam.* (3) *Obstat huic sententiæ redundantia; Superfluum enim esset passiones denudò inculcare, cum illa ante mentionem Mortis & Sepultura jam memorata fuerint, & sub verbis: Passus est sub Pontio Pilato, jam comprehendantur, utpote quarum passionum anima hoc est præcipua, dolores & angores anima fuerunt.*

§. IX. Sed de metaphorico Christi descensu ad inferos annotabimus hîc, quæ Lutherus pulchrè docet in Genesin, cum inquit: *Arbitror, Christum locò illò amœnissimò sustinuisse dolores inferni, idem eum & vocavit Gehennam.* Cum enim oraret in horto, fuit in gehenna & in inferno. Fortassè ibi etiam stetit arbor scientiæ boni & mali. Ad illam igitur vallem oportuit Salvatorem nostrum accedere & sanguinem sudare, qui sudor abundè testatur, eum gustasse mortem, quæ est infernus. Ita Christus Dominus & liberator noster pro nobis fuit

in ipsissimo inferno: verè enim sensit mortem & infernum in corpore suo, nec opinor, passionem in cruce tantam fuisse, quanta hæc fuit in borto, quia natura non potuisset sustinere. Et illud sanè magnum fuit, quod potuit ferre tantum agonem mortis, qui sanguinem ex corpore ejus eliceret, sicut inquit Lucas; erat sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram: non fuit aqua tantum, sed purus sanguis manans de corpore in terram. Sic Lutherus in Genesin, (a) ubi porro legere licet, quomodo ibidem evidenter ab hoc metaphorico descensu proprium illum (de quo nos hōc locō quærimus) distinguat & saluum relinquat.

(a) fol. 645.

§. X. Affinis huic illa quoque est opinio, quæ statuitur, Christum quidem realiter ad infernum descendisse, sed ibi sustinuisse dolores, quam superiori seculo amplexi sunt *D. Johannes Æpinus & Flacius Illyricus*. Æpinum quod attinet, is Hamburgi, ubi docebat, hanc controversiam movere cœpit, Christum in descensu suo infernali dolores & passionem in anima sua sustinuisse. Quam suam opinionem in Enarratione Psalmi Sexagesimi Octavi Anno 1553. Francofurti edita, differens de hoc Articulo, per aliquot paginas, videlicet à pagina 114. usque ad pag. 210. copiosè asseruit. Sed Antagonistæ ejus Hamburgenses primarii, qui illi contrariam sententiam opposuerunt & defenderunt, quibus etiam Ecclesiarum Saxonicarum Doctores adstipulati sunt, fuerunt *M. Joachimus Westphalus, M. Johannes Hogenius, Johannes Botticherus, Johannes Crispinus & M. Johannes Scedemannus*. Nihilominus tamen *D. Æpinus* in concepta opinione usque ad extremum vitæ suæ halitum permansit.

§. XI. Secutus eum in hoc est *Matthias Flacius Illyricus*, Theologus Jenensis, in Clave Scripturæ sub titul. Inferni: consimilem illi opinionem repetivit & defendit. Observandum tamen est hōc loco, illos viros dissimili prorsus conatu huncce oppugnasse articulum. Flacius enim Æpini opinionem istâ defendit modestiâ, ut, si quis aliquid clarius & verius eadem afferret, libenter se abjectâ suâ sententia assensurum esse palam fateretur. Confer pluribus de hac opinione *B. D. Cramerum*. (a)

(a) in Tractatu de descensu Christi ad inferos, Part. II, Cap. IV, Quæst. II. integrè à pag. 275. usque ad 296.

§. XII.

§. XII. Quamvis autem B. noster Lutherus (a) Christum dolores passum esse in inferno statuerit, addidit tamen, donec meliora doctus fuero: quò apparet, non tam categoricè, quàm problematice hæc intelligenda esse. In Concione verò Torgensi meliora edoctus Tom. VI. Jen. German. emendavit suam sententiam, statuitque, ut victorem apparuisse Christum, & corpore atque animâ descendisse; monens tamen, non tam de modo quàm de fructu salutari descensus nos sollicitos esse debere. In qua posteriori Megalandri declaratione acquievit Liber Concordiæ Artic. IX. Unde & B. Lutherus in scripto facile postremo (b) distingvit inter spirituales vel metaphoricum, & corporalem ac proprium descensum. Illum in Gethsemane factum dicit, quod scilicet ibi fieri cœperit. Nam consummatus est in cruce, cum Christus exclamavit: *DEUS meus! DEUS meus! quare me deseruisti?* hic verò factus post mortem, sepulturam & vivificationem. Adde quod B. Lutherus sese satis dilucidè in Concione illâ Torgensi, etiam quantum ad modum descensus, quoad è Scripturis cognitus est, declaravit, quod descenderit, non ut aliquid apud inferos pateretur, sed ut tanquam heros triumphans, infernum confringens, Diabolos terrens, sese ibi stiterit; non palpabiliter, sed modò cœlesti, non secundum animam tantum aut quoad effectum solum, sed totus Christus.

(a) Commentario in Psalmum *XVI.* Tom. II. Latin. Jenensi. (b) Commentario in Genesim, Tom. VI. Latin. Wittebergenſi.

§. XIII. Alii descensum Christi ad inferos exponunt metonymicè de virtute & efficacia passionis ac mortis Christi. (a) Itaque plures jam olim ex Pontificiis quàm 100. Doctores Catholicos sensisse testis est *Picus Mirandula*, Comes Concordiæ, cujus verba (b) hæc sunt: *Christus non veraciter & quantum ad realem præsentiam descendit ad inferos, ut ponit Thomas & communis via, sed solum quoad effectum. Et hanc opinionem, pergit, quam ego sequor, tenet non solum Durandus, sed & Bernh. de Gennaco in impugnationibus Henrici quotlibeto secundo. Tenet Thomas Anglicus in quotlibetis suis. Tenet Hervæus Britonis in suo secundo sententiarum. Tenuit & B. Thomas in I. Sent. licet alibi deinde videri potest sequi aliam opinionem. Tenet Archi-Episcopus Malphitensis in suo secundo. Tenet Johannes Parisiensis in correctorio corruptorii. Et quid plures*

enumero, tenuerunt, credo, istam opinionem plus quàm centum Doctores Catholici & probatissimi, quorum libri non solum non reprobati ab Ecclesia, sed celebres in omnibus Christianorum Gymnasiis publicè leguntur. Cum Papæis consentiunt, & eandem tibiam inflant & ipsi etiam Calviniani pari infelicitate & errore, ex quibus unum vel alterum placet adducere. Ita Zwinglius, (c) Bullingerus, (d) & Polanus. (e)

- (a) Zachar. IX, v. 11. quem locum solidè vindicat contra Svaresium, qui de descensu Christi ad inferos proprio eundem exposuerat, B. Fevverbornius Disput. Giesl. Disput. XXIII, Thesi XXXI. seqq. Conf. B. D. Dorschei Theol. Zach. Part. I. Cap. VI, VII, VIII, & IX. ut & Summè Reverendi Dn. D. Joannis Fechtii Collegium MSC. in h. locum, cujus verba hæc sunt: *Etiam tu in sanguine fœderis tui.* Difficilis locus est ob persona præcipuè mutationem, sed à D. Dorscheo in Theologia Zachariana magnà cum diligentia tractatus. Certum est I. Eum, qui loquitur, eundem esse, qui dixerat: *Exulta, Filia Zion.* Item: excidere faciam, quæ in duobus versibus immediate præcedunt, nempe DEum Patrem, cum nulla sibi ratio à connexo hoc sensu discedendi. Loquitur enim de rege, tanquam persona à se diversa, id est, Filio suo. II. Is, quem alloquitur, manifestè est Filia Sion, quippe quod præcesserat, & genus femininum arguit. III. Eò ipsò, quia in medio statim versu persona mutatur, idèò merito in quatuor prioribus vocibus ellipsis statuitur, ut necessarium sit vocem vel subintelligi vel ex antecedentibus repeti. Nec verò commodior subaudiendi potest, quàm quæ versu 9. præcesserat: *Exulta.* Sensus est: etiam ob hanc causam, quæ hic recensetur, non tantum, quæ antea relata est, exultandum esse. IV. Neque sanguis alius commodius intelligitur, quàm Servatoris, quippe de quo in toto textu agitur, qui tanquam justus & Salvator proponitur, cujus redemptio graphicè describitur. Per hunc enim sanguinem redemptos & liberatos nos esse à vinculis & captivitate Satana, ubique Sacrarum Literarum docetur 1. Petri II. v. 18 19. Vocatur autem sanguis fœderis tui, id est, fœderis inter DEum & Ecclesiam initi, seu phrasi hebræa: fœderis tecum initi. V. *Emisi vinctos de lacu tuos.* Verba sunt superioribus ita positis satis clara. Profitetur enim DEus Pater, se ob sanguinem illum fœderalem ex potestate & quasi faucibus inferni emisisse, qui æternum in eo jacere constrikti debebant. Nec quidlibet in omni rerum ordine commodius quàm locus ille damnatorum lacus talis, in quo negutta quidem ulla vel spes vel solatii est, dici poterat. Quæ si rectè considerentur, nitro apparebit, nullam cæterarum sententiarum, quas alii de hoc loco tenent, simplicitati literæ & toti contextui magis quàm hanc congruere, quæ præterea defenditur à gravissimis, antiquis pariter ac recentioribus Theologis, B. D. Seb. Schmidii Disputat. Messia in sanguine divinitus facta *θεομιόλουτος*, Argent. 1680. it. M. Gottlieb Eckstein de Lacu, in quo non est aqua, Wittenbergæ, 1681, edit. Conf. Thesaurus Theol. Philol. Dissertat. in Ver. Tellam Amstelod.

Amstelod. 1701. publicatus, p. m. 1025. seqq. (b) in Apologia, Quæstion. I. (c) in Expositione Fidei Christianæ & Epil. III. (d) Decad. I. in Symb. Apost. (e) Libr. VI. Syntagm. Cap. XXI. p. 1652.

§. XIV. Verùm hæc opinio nullâ nititur probabilitate & meritò à Nostratibus Theologis Orthodoxis rejicitur. Quodsi enim descensus Christi ad inferos pro virtute & efficacia passionis ac mortis Christi acciperetur, & effectus pro causa sumeretur, tunc sensus hujus articuli hic esset; Christus descendit ad infernum, id est, Christus effecit & promeritus est suâ morte, ut liberati & redempti simus ab inferno. Atqvi meritum hoc commune est omnibus quibuscunque actionibus Christi; ideò enim conceptus, natus, passus, circumcissus & tentatus est, ut virtute horum operum nos redimeret ab inferno. Nonnè autem hæc ratione omnes Articuli Fidei de Christo in unum confunderentur, & cur non liceret mihi idem dicere de reliquis articulis omnibus, exempli gratiâ, quod natus, passus, crucifixus & sepultus est, id nihil aliud sonare quàm virtutem & efficaciam meritî Christi? ubi autem tunc manerent actus singulorum articulorum, qui ab invicem certè distincti esse debent: sunt enim in Prædicamento Actionis & Passionis. Cum enim Christus nascitur, tunc non crucifigitur & contrà: cum crucifigitur, tunc non sepelitur & contrà: & sic de reliquis. Ergò parî modò descendere ad inferos requirit & significat certum actum, sicut in reliquis articulis. Melius Catechismus Tridentinus: *Non existimandum est, inquit, eum sic ad inferos descendisse, ut ejus tantummodò vis ac virtus, non etiam anima eò pervenerit, sed omninò credendum est, ipsam animam re & præsentia ad inferos descendisse.*

§. XV. Alii descensum Christi ad inferos de statu mortis explicant, quæ sententia Socinianis maxime placuit, qui, ut verbis Magni quondam Ecclesiæ Nostræ Theologi *πῶς ἐν αἰῶνι D. Abrahami Calovii* (a) utar, contendunt, vocem descensus metaphoricè accipi debere hòc sensu, quod Christus post mortem in eum pervenerit statum, in quem deveniunt omnes mortui. Sic enim Smalzius: (b) *Descendere figuratè accipi debet pro eo, quod Christus post mortem incidit in istum statum, in quem omnes mortui incidunt.* Idem: (c) *Descensus Christi ad inferos aliud nihil significat quàm statum Christi post mortem, qui idem scil. fuerit cum statu aliorum mortuorum, & necessarium quoddam consequens mortis censendus est.*

(a) in Socinismo Profligato de Statibus Christi, Part. II. Controv. V. p. m. 215. (b) Refut. Libr. I. de Error. Arianor. Cap. XIV. p. 148. (c) contra Franzium Disput. III. de Persona Christi p. 71.

§. XVI. Nos autem sententiam hanc cum B. D. Calovio (a) reprobamus, (1) quia è Scripturis confirmari non potest, nec uspiam in Scripturis notat vox inferni solum communem statum mortis. (2) Quia nulla cogit necessitas, ut descensus ad inferos figuratè tantum, ac metaphoricè intelligatur, & à sensu proprio ac literali recedatur. (3) Quia nuspiam tò descendere ad inferos significat devenire in statum mortis. (4) Quia articulus de descensu ad inferos distinctus est ab articulo de morte Christi ceu peculiaris fidei articulus, ut è Symbolo Apostolico liquet. (5) Quid? quod descensus ad inferos sequatur demum post sepulturam Christi, unde infallibiliter concludere possumus, eodem non intelligi statum mortis. In hunc enim devenit Christus, priusquam de cruce tolleretur & sepulchro inferretur. (6) Testatur adhuc Apostolus Petrus in Oraculo Nostro, descensum Christi ad inferos secutum demum esse ipsam ζωοποίησιν seu vivificationem Christi; proinde nullò pacto status mortis per descensum ad inferos intelligi potest. *Postquam enim vivificatus est, in statum mortis non revertetur denuò,* inquit Apostolus Paulus. (b)

(a) Loc. citat. (b) in Epistola scripta ad Romanos, Cap. XVI. v. 9. 10.

§. XVII. Huc etiam referenda subtilitas Hugonis Brughthoni Angli. Putat enim ille, descendere per Synecdochen speciei pro genere apud hebræos notare quamvis profectioem etiam ad locum superiorem: ἄδην autem significare omne receptaculum animarum separatarum, etiam quæ sunt in statu gloriæ: descensum igitur Christi exponit per ascensionem animæ ejus in coelis. (a) Ubi simul notari possunt ea, quorum Cartesianum aliquem incusat Maresius. (b) *Non defuit, inquit, ex illo (Cartesianorum) grege juvenis audax, præceps & presumtuosus, ut sunt omnes illius gregis, qui publicis Thesis assereret, posse dici: Christum descendisse in cælos & ascendisse ad inferos.* Rationem hujus asserti suppeditat Maresius, quia Cartesiani velint, nec terram in centro mundi esse collocatam, nec situm habere potius inferiorem quàm superiorem in ordine ad cælos.

(a) Confer B. Strauchii Breviar. p. 130. ut & Contr. Vorstii Epistolam ad Hugonem Broughthonum scriptam, quam ex MSCto in lucem publicam edidit atque
Part,

Part. VII. Animadvers. Philol. & Hiltor. p. 222. seqq. inseruit Thomas Crenuis. (b) syst. p. 404.

§. XIIIX. Verum Brouthoni ac coeterorum sententiam, qui descensum Christi ad inferos per ascensionem in coelos explicant, ipsi termini aperte absurditatis convincunt; ut & Cartesiani illius falsam hypothesein facile nemo non animadvertit.

§. XIX. Coeterum videas, quid contra Calvinianos è Nostratibus solide disputent B. D. Affelmannus, (a) B. D. Dannhawerus, (b) B. D. Calovius, (c) & B. D. Qvenstedt. (d) Pontificiis respondeant ipsi Pontificii, qui nobiscum realem Christi ad inferos descensum propugnant, aut eundem ex Scriptura probant. Vide ex multis Bellarminum. (e) Socinianos præter Calovium refutat B. Dn. D. Scherzerus. (f)

(a) In Syntagm. Disput. Acad. p. m. 368. & seqq. (b) in Christosophia, p. 279. in Hodomor. Calv. Phant. VIII. p. 1678. seqq. (c) in System. Theol. Tom. VII. p. 687. seqq. (d) in System. Theol. (e) Libr. IV. de Anima Christi, Cap. XII. totò. (f) in Collegio Anti-Sociniano, p. m. 539. 548. 1131. seqq.

§. XX. Vidimus brevibus, & Papæos & Calvinisequas aliosque à recto controversiæ statu longè abire & errare in causa *Ἀγγελέξεως* de descensu Christi ad inferos vero ac reali: semotà igitur minùs genuinà sententià nostram veram tantò feliciùs invenire possumus.

§. XXI. Statuimus igitur nos, descensum Christi ad inferos fuisse profectionem sive abitionem aut præsentationem veram & realem, Majestaticam victoris inferni ejusque Triumphatoris invictissimi. (a) Fuit enim motus verus & realis, non physicus, sed hyperphysicus vel potiùs divinus, sine temporis successione explicandus. Nam terminus à quo sepultura est, terminus ad quem infernus, nec tamen localis aut successivus, quia in unico *νῦν* peractus; neque verò hypostasis carnis, divina utpote, quæ ubique est, indiget motu progressivò: sed præsentia demonstratione vel operatione se adesse docet, atque eatenus etiam hîc in inferno præstò fuisse Christus intelligitur. (b)

(a) De modo *παχυλῶς* & generaliter, ductu Sacrae Scripturae, dicere possumus, quod fuerit (1) verus & realis, non metaphoricus; (2) non passivus, sed activus, ad modum non captivi, sed captivantis & triumphantis; (3) statui & conditioni corporis glorificati & Filio DEi uniti conveniens. Est enim *πρόψευσις* non humiliati, sed exaltati, non dolorosi & calamitosi, sed glorioși & victori.

& victoriosi Christi. Quod ad formalem rationem & circumstantias specia-
lissimas, facile damus, explicari non posse. Conferatur Lutherus in Conc.
Torg. & Postill. Domest. Formula Concordiæ rotundè dicit Artic. IX. p. m.
788. *Simpliciter credimus, quod tota persona, Deus & Homo, post sepul-
crum ad inferos descenderit, Satanam devicerit, potestatem inferorum e-
verterit, & Diabolo omnem vim & potentiam eripuerit.* Ad quæ verba
conferatur B. Hutterus in Explic. Form. Conc. Artic. IX. p. 992, Franzius
Disput. III. in Augustan. Confess. §. 70. Forsterus Disputat. Catech. Decad.
IV. Probl. III. Balduin. Disput. V. in Artic. Visit. Sax. Artic. II. §. 38. Him-
melius Synt. Disput. XIV. §. 52. (b) Confer. Magnifici Dn. D. Grapii, Patro-
ni, Præceptoris & in Christo Patris colendissimi elegantissimum Compendi-
um Theol. Positivæ Cap. XIII. §. 58. p. m. 124. ut & B. D. Neumanni Theo-
logia Aphoristica non ita pridem à M. Jo. Gvil. Jano, Facult. Phil. in Acad.
Wittebergenfi Adjuncto Dignissimo ex MSC. edita Aphor. CXV. p. m. 490.
item Plurimum Reverendi Dn. M. Hollazii Examen Theologicum, Part.
III. Sect. I. Cap. III. Quæst. 136. p. m. 297. ubi etiam allegat B. Calovium in
Theol. Positiva p. 372. consentientem.

§. XXII. Est tamen hîc locô non inutile observare, quid Au-
toribus olim fuerit descendere ad inferos, ejus varias acceptiones col-
legit Parkerus. (a) Ita autem ille: *Descendere ad inferos variè Græ-
ci intellexerunt. Primum de iis, qui terrâ condebantur, unde merse
& aquis obruti non dicebantur esse apud inferos, imò ne insepulti qui-
dem. Secundò, qui non contenti illarum rerum scientiâ, quæ ad hanc
vitam spectarent, in illa animò & cogitatione descenderunt, quæ exi-
tum ex hoc mundo essent subsequutura. Tertiò, qui sacrificiis & cere-
moniis quibusdam evocabant animas mortuorum, ut rerum gerenda-
rum oracula acciperent, quæ ars Regibus olim familiaris in causa
fuit, ut nemo Magnus Vir apud Poëtas occurrat, quin idem ad inferos
aliquando descenderit. Quartò, qui peregrinationes longas suscepis-
sent, quod multi ex Heroibus fecerant, inde crediti aut saltem dicti
ab inferis rediisse, cum longè progredi situs mundi vetet, nisi sub Ho-
rizontem descendatur, ubi veteres Inferos collocârunt; unde noster
Poëta:*

*Hic vertex nobis semper sublimis, & illum
Sub pedibus styx atra videt manesque profundî.*

*Quintò, qui se brutæ animæ parti deditissent, quorum tria genera
faciebant: primum eorum, qui toti absorberentur à Cerbero, ut Piri-
thous, deinde, qui tantùm captivi retinerentur à Plutone, ut These-
us, postremò eorum, qui non ipsi solùm redire, sed aliis reditum con-
ficere*

ficere potuerunt, ut Hercules. Postremo, quicunque morerentur, dicebantur descendere ad inferos, sed vulgò quod innuit Lucianus, cum ait: ὁ πολὺς ὁμιλῶ, ἕς ἰδιώτας οἱ σοφοὶ καλῶσιν, τόπον Ἰνῆ ὑπὸ τῇ γῇ βαθεῖαν ἄδην ὑπειλήφασιν. Haftenus ille. Verùm neutra acceptionum harum Poëticarum loci hujus est, hinc aliae sunt assumendae.

(a) Libr. II, de descensu Christi ad inferos, Sect. 101, p. 164.

§. XXIII. Notari autem meretur aurea illa distinctio Nostrium Theologorum Orthodoxorum inter descensum Christi metaphoricum sive spirituales, & verum, realem ac corporeum. Per illum intelligimus descensum calamitosissimum, quò Christus tùm totò tempore humiliationis suae, tùm potissimum in horto oliveti, cum sanguinem sudaret, & terrores & angustias immensas in sanctissimo suo corpore & anima perpeffus est, atque sic verè iram DEI, legis maledictionem, poenasque infernales sensit ac sustinuit. Ubi tamen cum Scholasticis sedulò distingvendum inter poenas infernales, quæ ab extrinsecis, & eas, quæ ab intrinsecis causis proficiscuntur; (uti hanc distinctionem innuit Bonaventura. (a) Dicendum, quod nomine inferni aliquando intelligatur poena, aliquando locus poenæ.) Solis enim extrinsecus sibi conciliatis Christus fuit obnoxius, nec aliae cum illius innocentia & sanctitate poterant consistere. At damnati præter has extrinsecas intrinsecis quoque à suismet peccatis orientibus subjiciuntur, quales sunt desperatio, blasphemia, morsus conscientiae, & aliae similes. Coeterùm descensus inferni realis verusque nobis est descensus triumphus gloriæque, quò Christus superatis jam omnibus doloribus mortis & inferni ad ima tartara reapse descendit, ibique captivam ducens captivitatem se cœli terræque Dominum & Victorem Diaboli omniumque hostium infernalium demonstravit, de iisdemque potentissimè triumphavit. De hoc proprio, vero, reali ac corporeo descensu nostra agit disputatio, non verò de illo metaphorico; hinc neque utrumque inconsideratè confundi volumus.

(a) Libr. III, Sentent. Distinct. XXII, Quæst. IV.

§. XXIV. Nostram sententiam confirmamus ex Oraculo Petri verso 19. in quo descensus Christi ad inferos vocatur Πόρευσις, quæ vox realem cum loci mutatione factam profectionem denotat. (a)

Adde, quod ascendere & descendere invicem comparentur & opponantur, uti patet ex loco parallelo Eph. IV. v. 9. 10. *Tò ascendit, quid est, nisi quod etiam descenderat prius in infimas partes terræ? Qui descendit, ille idem est, qui etiam ascendit super omnes cælos.* Ast ascensus ille est proprius: Ergo etiam oppositus descensus, infert formaliter B. D. Scherzerus. (b)

(a) Vid. Joh. VIII. v. 1. Joh. XII. v. 11. Matth. XXVII. v. ult. Marc. XVI. v. 10. 12. Confer B. D. Scherzerum loc. cit. p. m. 244. (b) Confer. etiam B. D. Dannhaver, Christosph. p. 273. & seqq. & ex professo Vindicias B. D. Königii, Loc. XLII. à fol. 233. usque ad 264.

§. XXV. Si verò quis regerat, localem quoque hanc ratione profectionem asseri, respondemus cum B. D. Calovio: (a) *Non localiter & motu progressivo & ad inferna descendere, & per omnes cælos ac supra omnes cælos evēki, opus habuit, quemadmodum DEUS ascendere modò, modò descendere dicitur, non mutatione presentie, sed manifestatione omnipresentis potentie. Non enim aliā presentia adest caro CHRISTI superis & inferis, & implet omnia, quàm divina, qua scilicet λόγος, in cujus hypostasi subsistit, adest & implet omnia, à qua & penes inferos & penes superos ipsa est inseparabilis, unum cum λόγος constituens ὑφιστάμενον.* (b)

(a) Tom. IV. Bibl. Illustr. ad Ephes. IV. v. 10. p. m. 700. (b) Confer. B. D. Joh. Meisnerus in Tract. de Descensu Christi ad inferos, p. 72.

§. XXVI. Dicimus insuper descensum Christi ad inferos fuisse gloriosum, siquidem Christus superatis jam omnibus doloribus mortis & inferni verè & realiter ad inferos descendit, ibique tanquam Triumphator, Victor & Dominus cæli & terræ captivam duxit captivitatem, ac de Diabolo, inferno & reliquis hostibus omnibus potentissimè triumphavit. Factus fuit hic descensus non tantum cum libertate agendi, cum *αὐτοκρατέσει* & autoritate *δεσπολικῇ*, sed & cum majestate disponendi in abitu & reditu. Ille mortem & sepulturam antegressus: hic post sepulturam ante suam ex mortuis resurrectionem accidit. Idem confirmamus ex Oraculo Petrino versu 18. 19. Hinc tale nectimus argumentum:

Quicumque abiit ζωοποιεῖς, item ἐν κηρύγματι, ille descendit gloriōsè ad inferos.

Atqui

Atqui Christus abiit ζωοποιθεὶς, item ἐν κηρύγματι.

Ergo ille descendit gloriosè ad inferos.

§. XXVII. Nec tantùm gloriosè descendit Christus ad inferos, sed & secundum modum corporis glorificati ἐν ἀφθαρσίᾳ καὶ ἀθανασίᾳ, cum παρρησίᾳ & autoritate δεσποτικῇ, regia & militari, ἐν δέγματι, κηρύγματι, & cum quodam decantato ᾠδῶν, uti patet ex Oraculo Petrino aliisque locis, utpote Ephes. IV. Hof. XIII. I. Cor. XV: Confer Psalm. CVII. v. 16. Luc. XI. v. 22. 2. Petr. II. v. 4. Ebr. II. v. 14. Apoc. I. v. 18.

§. XXIX. Et in his jure meritoque acquiescimus, simplici fide hunc articulum credentes, parùm attenti de modò specifico & de τῷ τῶς, quomodo factus sit; ita enim docemur disertis verbis ex Confessione Ecclesiarum Nostrarum, quæ proponitur in Formula Concordiæ. (a) Cum autem hic fidei nostræ articulus neque sensibus, neque ratione nostrâ comprehendi queat; solâ autem fide acceptandus sit: unanimi consensu consulimus, de hac re non esse disputandum, sed quàm simplicissimè hunc articulum credendum & docendum esse. Atque in hoc negotio sequamur piam D. Lutheri doctrinam, qui hunc articulum in Concione Torgæ habita (Anno M. D. XXXIII.) piè admodum explicuit, omnes inutiles & curiosas quæstiones præcidit, atque ad piam fidei simplicitatem omnes Christianos adhortatus est. Satis enim nobis esse debet, si sciamus, Christum ad inferos descendisse, infernum omnibus credentibus destruxisse, nosque per ipsum è potestate mortis & Satanae, ab æterna damnatione atque adeò è faucibus inferni ereptos esse. Quò autem modò hæc effecta fuerint, non curiosè scrutemur, sed hujus rei cognitionem alteri seculo reserveamus: ubi non modò hoc mysterium, sed alia multa, in hac vita simpliciter à nobis credita, revelabuntur, quæ captum cæcæ nostræ rationis excedunt.

(a) Artic. IX. p. m. 613. Confer. B. Rappolti Synopsin Controversiarum in Form. Concordiæ Disput. XII. Posit. VI. p. m. 134. & 135.

§. XXIX. Sic quoque Lutherus, Phœnix nostræ Germaniæ, (a) cujus sententia hæc est: Das allerbeste und sicherste ist / daß man bleibe bey den Worten / und bey dem einfältigen Kindischen Verstande / wie die Worte lauten. Ihr sehet / wie man des HErrn Niederfahrt zur Hölle pflegt an die Wände zu mahlen / nemlich / daß

daß Christus eine Thor: Kappen oder Mantel an habe / und die Engel für ihm hergehen / Er aber habe eine Fahne in der Hand / und stosse damit an die Hölle / und die Teuffel wehren sich / endlich aber stößet Er die Hölle auff / und treibet die Teuffel aus / gleicher Weise / wie man ein leiblich Schloß oder Haus stürmet. Also hat man auch in der Oster: Nacht für die Kinder gespielt / und also singet man am Oster: Tage: der die Hölle überwand / und den leidigen Teuffel darinnen band. Was nun solches einfältigen Kindischen Gemählde / Spiels und Gesanges ist / das ist recht / und gefällt mir wohl / daß man den Einfältigen und Kindern also fürmahlet / spielelet oder singet / und bey solchen einfältigen Bildern / Gemählde und Gesängen soll mans bleiben lassen. Et paulo post: Wie es zugegangen / daß der Mensch da im Grabe gelegen / und doch zur Hölle gefahren ist / da sprich: das weiß ich nicht / werde es auch nicht erdencken noch aufreden können / aber grob kan ich dir wohl mahlen / und in ein Bild fassen / er nahm die Fahne als ein sieghaffter Held / lieff damit wieder das Hölle: Thor / und stieß es auff / und rumorte unter den Teuffeln / daß hie einer zum Fenster / dort der andere zum Loche hinaus fiel. Hattenus B. Lutherus.

(a) in Concione Germanica Torgensi, quæ extat Tom. VI. Jenensi German. fol. 76. 77. Tom. IV. Wittebergensi fol. 311. & Possill. Domest. Concione in Sabato Paschæ.

S. XXX. Hanc sententiam quoque amplexus est B. D. *Jacobus Andrea*, Theologus Tubingensis. (a) Verba ejus sunt: Es ist unter den Kirchen der Augspurgischen Confession ein ärgerlicher Streit von dem Artickel der Höllenfahrt Christi an etlichen Orten eingefallen / und darüber nicht einerley / sondern viel und mancherley Fragen erwecket worden: Ob Christus allein mit der Seele / oder allein mit dem Leibe / oder mit Leib und Seel gen Hölle gefahren? Ob solche Höllenfahrt vor oder nach seinem Tode geschehen? Ob er in der Hölischen Feuer: Flammen etwas gelitten / oder als ein starker Held seine Macht wieder den Teuffel / Hölle und Verdammniß ohn alles Zenden erzeiget und erwiesen habe? und was dieser Fragen mehr seind. Bey diesen Fragen allen / wenn ein einfältiger Christ sich seines Catechismi und Christlichen Glaubens verhält /

hält / ist er aller Verführung / des ärgerlichen Streits halben / in seinem Gewissen ledig und sicher. Dann unser Heil. Christlicher Glaube lehret auff das allereinfältigste / wir sollen glauben / daß Christus gen Höllen gefahren sey / und wie er von unsern wegen gelitten / gestorben / begraben / also sey er auch um unsern willen gen Höllen gefahren / und habe allen seinen Gläubigen mit solcher seiner Höllenfahrt erlangt / daß sie die Hölle nicht zu fürchten haben / sondern vor derselben ewiglich erlöst seyn. Darben läßt es unser Christlicher Glaube bleiben / desgleichen auch die ganze heilige Schrift / so läßt es auch ein einfältiger Lân darben bleiben / denn solche Artikel nicht mit der Vernunft / sondern allein mit dem einfältigen Glauben müssen gefasset und behalten werden. Und wenn wir die Krafft dieses Artikels haben / nemlich den Trost / das Christus wieder Teuffel und Hölle gewaltig obgesieget und uns aus diesem Kercker erlöst / was ist uns vunnöhten vorwitzig zu fragen / wie solche Höllenfahrt geschehen sey ? noch vielweniger sollen sich Christen darüber zanken / denn so es uns zur Seeligkeit nöhtig / würde der Heil. Geist uns solches nicht verhalten haben : Nun er uns aber auff den einfältigen Glauben weist / sollen wir auch in diesem Artikel unser Vernunft gefangen nehmen in dem Gehorsam Christi / dem Worte einfältig glauben / unnütz und schädlich disputiren uns davon nicht abweisen lassen. Hæc est concione B. D. Jacobi Andreae.

(a) Conc. anno 1575. d. 14. Novembr. super. Dom. XIV. post Trinit. ex Cap. XXIV. Matthæi.

§. XXXI. Non est itaqve scrupulosius inquirendum in singula, ac nisi omnia prorsus pateant, ad sensus metaphoricos confugiendum; sed potius literæ inhærendum, quidqve illa credere jubet, simplici fide assumendum. De cœtero, si quis specialiora, exactiora atqve omnibus suis circumstantiis absoluta exegerit, is responsum sibi habeat Canonem Theologicum: Christianæ modestiæ est, ibi subsistere, ubi Spiritus Sanctus nos jubet subsistere; & Apostolicum illud: *Μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δὲ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν.* (a)

(a) Rom. XII. v. 3.

Ἀνακεφαλαίωσις.

Cum itaqve nulla hic admittenda sit metaphora; nec metonymia;

mia; nec Socinianorum, descensum Christi ad inferos de statu mortis intelligentium, aliorumque opinio: non poterit hujus articuli alia esse sententia, nisi ea, quam §. XXI. & seqq. præsentis Theses Vtæ proposuimus: Descensum Christi ad inferos fuisse veram atque realem projectionem & secundum modum corporis glorificati ad πῦρ damnatorum factam abitionem; id quod erat demonstrandum.

THESIS VI^{ta}.

Τοῖς Πνεύμασι.

Spiritus, quibus CHRISTUS in inferno prædicavit, sunt & Angeli & Homines damnati.

SCHOLION.

§. I.

Spiritus, quibus Christus in inferno prædicavit, definiuntur ab Apostolo Petro in Oraculo Nostro, quod sint πνεύματα ἀπειθήσαντα, spiritus increduli, & quidem in specie illi, qui in diebus Noë vixerunt. In quibusdam codicibus post vocem φυλακῇ interponitur κατακεκλεισμένοις, quod Syrus Interpres etiam legit. Addunt id ipsum Beda & Albertus, teste Dionysio Carthusianò. Ruffinus (a) ἐξηγητικῶς addidit: spiritibus, qui erant in carcere conclusi. Sed probatiores codices græci illud omittunt, nec habetur in Versione Latina Vulgata. Robertus Stephanus mentionem facit cujusdam codicis græci, qui legit κατακεκλεισμένοις, sed is ad latinum aliquod exemplar conformatus creditur.

(a) in Expositione Symboli.

§. II. Syrus reddidit hōc modò: *Et prædicavit animabus illis, quæ incluse sunt vel fuerunt in Schol.* Atqui in hac versione quædam adducuntur, quæ non sunt in textu græco, quædam omittuntur, quæ in eo habentur. Inclusionis enim nulla fit mentio in textu græco, ut jam ostendimus: omittitur ἐν ᾧ & participium πορευθεὶς. Lucas Brugenſis statuit, πνεύματα mutatum esse in πνεύμασι, ac priorem lectionem esse præferendam, ut sit sensus: Christum spiritu venientem prædicasse illis, qui in carcere. Sed quotquot extant codices græci, Cyrillus, (a) Oecumenius & alii legunt πνεύμασι.

(a) Libr. ad Theodosium de fide.

§. III.

§. III. Pontificii per τὰ πνεύματα intelligunt fideles à peccatis residuis tantum purgandos & tandem liberandos. Sed hoc loco tantum de immorigeris agitur, ut docet versus sequens. Objicitur: illos initiò non credisse, postea verò, cum viderent diluvium, poenituisse. Respondetur: hoc non habetur in contextu, sed ei potius repugnat, quia octo solum servati, reliqui verò periisse dicuntur. Docet præterea Petrus, eos rebelles fuisse eò tempore, quò semel DEI patientia expectabat. An ergò morigeri evaserunt eò tempore, quò DEI patientia non expectabat? Et si qui ex iis poenitissent, illos non vocaret ἀνθρώποις. De illis ergò hic non agitur. Denique nusquam in Scriptura Sacra carcer vocatur locus aliquis, ubi beati spiritus conclusi fuerint. Pari igitur facilitate rejicitur, quā adfertur.

§. IV. Quidam ad solos infideles, qui tempore diluvii perierunt, restringunt. Dicitur enim ποτέ, quondam, tempore Nöe. Quod tamen falsum. Cornelius à Lapide hæsitat in hunc locum. Quamquam, scribit, (a) parum videtur credibile, animas, quæ tempore diluvii iverunt ad purgatorium, in eo luisse pœnas usque ad Christum per annos 2928; tot enim præcisè fluxerunt à diluvio usque ad mortem Christi. Quodsi tamen aliquibus contigit, certè hi longum habuere purgatorium. Extat revelatio de prælato quodam celebri futuro in purgatorio usque ad diem judicii. Hæc Cornelius. O suavitatem phantasmatum! ô efficaciam errorum?

(a) p. 295.

§. V. Quidam accipiunt de bonis & malis promiscuè, quorum illis liberationis, his damnationis sententia fuerit denunciata. Sed ex inferno vel limbo quosdam liberatos esse in descensu Christi gratis dicitur. Quidam de hominibus in carne adhuc viventibus accipiunt, sed κατάχρησις hæc est durior. Quidam intelligunt gentes infideles, quos hic describat Apostolus Petrus tanquam obtenebratos & spe salutis destitutos, sedentes in inferno velut in umbra mortis. Hos enim esse illos mortuos, quibus evangelizatum est, (a) quique vocem Christi audiverunt. (b) Quod etiam falsum.

(a) 1. Petr. IV. v. 6. (b) Joh. V. v. 25.

§. VI. Junius (a) per spiritus intelligit homines, qui non aliam noverunt vitam, nisi hanc miseram: ζῶντες ἐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ
 ζῶντες

Ζηὸς πνεύματος. Verum hæc opinio non potest consistere. Ratio: quia vocabulum spiritus absolute in hac significatione vel rarissime, vel nunquam, certè in Scriptura nunquam sic usurpatum reperies.

(a) Tom. II. Operum. col. 602.

§. VII. Georgius Enjedinus mirificè oraculum hoc detorquet, prætendens, sermonem hîc institui de gentibus sub Veteri Testamento & sub annis prædicationis Christi inobedientibus factæ, quod aliàs etiam homines dicantur spiritus. (a) Sed, uti ultro concedimus, de gentibus etiam Veteris Testamenti immorigeris reliquis omnino hîc agi, id quod ex eo clarissime patet, quod miram paucitatem sub Noë fuisse olim credentium Apostolus addat; ita tò olim ad Noë etiam tempora debere extendi, fortiter evincit expressè adjecta illorum temporum mentio.

(a) I. Joh. IV. v. 1.

§. VIII. Peculiaris est sententia, quam habuit B. Martinus Bräuer / olim Pastor in Borussia, Vir aliàs Doctissimus, qui per spiritus in carcere pios, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum vivebant, intelligit: addit & hoc, ἀπεθεὸς pii esse possunt, non ἀπίστοι. (a)

(a) In seinen so genandten müßigen Land-Stunden / Regiomonti, 1698. edit. Verba Ejus hæc sunt p. m. 524. Diesen schweren Ort zu verstehen muß man wissen / daß er zu den Trost-Gründen gehöre / mit welchen der Apostel die Gläubigen in der Gedult stärcket / daß sie getrost seyn mögen / wenn sie ein gutes Gewissen haben / sich / als Christen gebühret / verhalten / und doch dabey von der Welt affterredet / und als Ubelthäter geschmähet / geschimpffet und verfolget werden: Auf das zeitliche Leyden folget ewige Freude / auff die Tödtung die Lebendigmachung. Denn gleichwie Christus getödtet ist nach dem Fleisch / und lebendig gemacht nach dem Geist / das ist / gestorben und wieder auferstanden / gestorben in der Schwachheit des Fleisches / gelebet und auferstanden in der Kraft Gottes / 2. Cor. 13. v. 3. also sterben wir mit / so werden wir auch mit herrschen / 2. Tim. 2. v. 11. 12. denn Gott hat Christum auferwecket von den Todten / und ihm die Herrlichkeit gegeben / auff daß wir gläuben und Hoffnung zu Gott haben möchten / 1. Petr. 1. v. 21. Damit aber die Gläubigen an dieser ihrer Erlösung aus allen Ubel / und der darauff folgenden ewigen Freude und Herrlichkeit nicht zweiffeln / so stärcket er ihren Glauben der Apostel Petrus (1) mit dem Exempel der Gläubigen vor der Sündfluth / welche Gott errettet hat aus dem Gefängniß / das ist / aus der gottlosen Welt / da sie wie die Gefangenen mit Banden mörderley Trübsahl und Unsechtungen gebunden waren / die gottlose Welt aber

im Wasser ersäufft. Es wolten zwar anfangs die Frommen diese ihre Erlösung und der Welt Bestrafung im Zweifel ziehen / und wurden gleichsam ungläubig und kleinmüthig / in Betrachtung / daß Gott gnädig und barmherzig ist : Darum als Gott aus grosser Gedult und Langmüthigkeit den Gottlosen 120. Jahr Zeit zur Busse gegeben / wurden sie mit Jona gedacht haben / Gott schreckte sie nur dadurch / damit sie aus Furcht der Straffe / welche doch mitnichten erfolgen würde / Busse thäten. Dachten also sie würden / wer weiß wie lange von der gottlosen Welt geplaget / gequälet / und nimmer / oder gar spät davon befreyet werden ; aber da hat Christus sie getröstet durch den Noah. Dann eben durch denselben lebendigmachenden Geist / oder durch seine göttliche Krafft / durch seine Gottheit / durch welche er sein getödtetes Fleisch auferwecket und lebendig gemacht / hat er den Geistern im Gefängniß / das ist / den Frommen / die nicht nach dem Fleisch lebten / sondern nach dem Geist / deren gerechte Seelen im Leibe des Todes und in der gottlosen Welt unter tausend Aengsten gefangen waren / geprediget / sie getröstet / und als halb Todte mit der frölichen Hoffnung ihrer gewissen Erlösung erwecket / und zwar durch den Noah / den Prediger der Gerechtigkeit Gottes / nemlich der Gerechtigkeit / die in Erfüllung der verheissenen Thaten und angedroheten Straffen bestehet. Oder so durch die Geister im Gefängniß die verdammte Seelen der Ungläubigen / die zu Zeiten Noe gelebet haben / verstanden werden / so wil Petrus die Gläubigen mit dem gewissen Untergange ihrer Feinde aufrichten / und so viel sagen : Hat Gott die erste ungläubige Welt gestraffet / und seine angedroheten schrecklichen Gerichte / die ihnen Christus durch seinen Geist / der in dem Noah war / ankündigen lassen / unaussprechlich an ihnen vollzogen / wie wohl sie solcher Ankündigung und Predigt Noe nicht haben glauben wollen / sondern ihr Gespött getrieben / als Noah den Kasten verfertigte : Ey so wird der gerechte Gott annoch eure Feinde / die euch jetzt allerhand Drangsahl anlegen / auch zu seiner Zeit gewiß straffen / wonicht eher / doch an jenem Tage des Gerichts / welches Gerichte jetzt von euch dem Hause Gottes anfähet / (O des seeligen Anfangs !) mit euren Feinden aber / die dem Evangelio nicht gläubt ein Ende / (O des schrecklichen Endes / das kein Ende hat !) nehmen wird / 1. Petr. 4. v. 17. Dorten hat Gott etliche wenige Seelen behalten / da hingegen die ganze Welt verdammt / Ebr. 11. v. 7. So wird er euch auch / da ihr jetzt ein kleiner Hauffe seyd / selig machen und von allem Ubel erlösen. (2) Mit dem würcklichen Besiz der Seeligkeit. Ja / wil Petrus sagen / ihr seyd schon selig nach der Hoffnung. Denn gleichwie Gott Noah selbst durch das Wasser der Sündfluth bey dem Leben erhalten : Also seyd ihr auch schon bey dem Leben erhalten / und selig worden durch das heilige Tauffwasser / 1. Petr. 3. v. 21. Dis ist meine einfältige Erklärung des schweren Spruchs Petri. Wil jemand darauß die Höllensahrt Christi beweisen / so bin ich demselben nicht zuwieder / weil ich weiß / daß seine Meinung einen Grund hat in der heiligen Schrift / und dem Glauben ähnlich. Hactenus ille.

§. IX. Facile jam fore putamus, ut sententiam nostram stabiliamus, remotis aliorum, quæ fuere erroneæ, conjecturis, paucis ut ut nos expediamus, Christum in inferno spiritibus prædicasse existimamus. Jam angeli quoque sunt spiritus, quinimò DEUS ipse: angeli sunt spiritus ministratorii; (a) hōc autem locō damnati & infernales intelliguntur spiritus, quorum legiones in inferno sunt (b) unā cum animabus damnatis, quorum mentionem facit Apostolus v. 20. quæ incredulæ fuerunt. In græco est ἀπειθήσαντες. Quō verbō non levis aliqua inobedientia, sed supina contumacia insignitur, ita ut ἀπειθεῖα & ἀπιστία hīc termini sint convertibiles, (1) quia ἀσεβῶν nomine paulō post designantur: (c) (2) quia alibi omne Spiritus S. modermen excussisse leguntur: (d) (3) quia aliter hōc verbō Petrus nec aliis in locis utitur. (e)

(a) Hebr. I. v. 14. (b) Marc. V. v. 9. (c) 2. Petr. II. v. 5. (d) Gen. IV. v. 3. (e) 1. Petr. II. v. 7. 8. Cap. III. v. 1. Cap. IV. v. 17.

§. X. Huic Participio additur Adverbium temporis: πότε, olim, aliquando &c. quō (1) non indicatur, eas non semper perseverasse in eā incredulitate, ut vult Svarez. (a) contra quem omnes, qui diluvio interierunt, fuisse improbos, & in suis flagitiis permanisse ad extremum usque spiritum, atque inferni suppliciiis addictos fuisse probare studet Pererius. (b) Neque (2) hoc referri debet ad ἐκέρυξε, quasi olim prædicanti Christo in Noacho fuerint immorigeræ: sed ad sequentia verba: ὅτε ἐξεδέχεται. Exprimit enim id temporis punctum, quō ista contumacia cum primis eluxit, nempe tūm, cum DEI lenitas vel maximè expectaret eorum resipiscentiam. Et hoc insuper patet ex Adverbiis: πότε καὶ ὅτε, quæ & in oratione & in sensu mutuō sequuntur.

(a) in 3. Part. Thomæ, p. 437. (b) Comment. in Genesim, p. 307.

§. XI. B. Dn. D. Dannhauerus in hunc locum ita commentatur: (a) Er hat geprediget den Geistern im Gefängniß / da Gott einmahls harret / und Gedult hatte zu den Zeiten Noā / das ist / denen verdammten / vermalenden Seelen / wie insgemein / also insonderheit denen exemplarischen bösen Leuten / die vor der Sündflut /

flucht / denen dazumahl nicht nur das Geseze / sondern auch das Evangelium geprediget worden / gelebet / deswegen sprach Er / seyd ihr nicht zu entschuldigen: wisset ihr nicht / daß ich euch die Buße predigen lassen / 120. Jahr Frist gegeben; habe euch durch Enoch predigen lassen vom Jüngsten Gerichte / aber ihr habt nicht gegläubet; den Geist des HErrn habt ihr euch nicht straffen lassen / so ist nun die Zeit der gnädigen Heimsuchung verflossen / daß ihr übrige nichts übrig / als / die ihr euch an diesem Exempel hättet spiegeln sollen / davon euch auch geprediget worden / gleiche Marter aufstehet / wie gerungen / so gelungen / *discedite* weichet / die Thüre ist beschlossen. Haftenus B. Dannhawerus.

(a) Part. V. Lact. Catechet. p. m. 1054.

§. XII. Erant itaque spiritus, qui non credebant, nec quicquam veri bonique à DEO accipere volebant. Noachum ridebant & ludibrio planè habebant; hoc efficiebat incredulitas, utpote quæ contemptus illius adæqvata causa erat. Ob ἀγνοίαν, erant enim Atheistæ & Simplicistæ, studiò verbum DEI negligentes. Ob dubitationem, erant Empæctæ, prædicationem Nöe rejiciebant: ubi est promissio adventus ipsius, ubi diluvium? Ob præfidentiam, durò corde erant hi, bonis & felicitate suâ nixi, peccatum malum non esse, nec pœnas Jehovahæ consequi putabant, non credebant in promissum semen mulieris, multò minùs ipsum agnoverant; procul dubio tempore diluvii multi de salute sua desperantes reperti sunt homines, qui hæc Caini verba sibi applicarint: *Majus est delictum meum, quàm ut remittatur*; (a) cum tamen DEus pro illis mortuus sit & sanguinem suum pretiosum effuderit. Unde rebelles & refractarii spiritus ab aliis Versionibus, Arabica & Æthiopica, dicuntur.

(a) Genes. IV. v. 13.

§. XIII. Fuerunt enim ἀσεβείς *impii*, prout à Spiritu Sancto dicuntur, (a) βδελυκτοὶ *abominabiles*, (b) συγῆτοι *odiosi*, (c) ἐσκληρονόμοι *indurati*, (d) ἀντιλέγοντες *contradicentes*, (e) nec ingressuri propterea εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτῶν *in requiem suam*, (f)

uti eosdem describit B. D. Dannhauserus. Distingvere quidem hic solent illi, qui de spiritibus bonis ac animabus fidelium textum hunc explicant, inter ἀπειθῆντας & ἀπίστους, hoc est, inter *impersuasibiles* & inter *incredulos* sive infideles, atque duo isthæc vocabula dicunt esse non ἀντίστροφά, sed ἀνασπρέφοντα duntaxat, hoc est, una tantum sui parte reciproca: ita quidem, ut ἄπιστοι sint quoque ἀπειθεῖς, non verò vice versâ omnes ἀπειθεῖς sint etiam ἄπιστοι, de qua distinctione pluribus videri potest B. D. Hutterus. (g)

(a) 2. Petr. II. v. 5. (b) Tit. I. v. 16. (c) Cap. III. v. 3. (d) Act. XIX. v. 9. (e) Rom. X. v. 21. (f) Ebr. XIII. v. 18. IV. v. 1. & seqq. (g) loc. cit. p. 992.

§. XIV. Egregia sunt verba B. D. Crameri: (a) *Nec subtiliter distinguendum esse putamus inter ἀπίστους & ἀπειθεῖς. Sicut enim illud incredulos, ita & hoc incredulos, & quidem inobedientes & contumaces seu contumaciter incredulos significat. Nullum enim potest dari exemplum, in quo ἀπειθεῖς non sit idem quod ἄπιστος: multò minùs in quo πιστὸς dictus sit ἀπειθεῖς. Quinimò ἀπειθεῖς sub eandem classẽ collocantur cum superbis & blasphemis, 2. Tim. III. v. 2. cum abominabilibus, Tit. I. v. 16. cum desipientibus & errantibus, Tit. III. v. 3. Imò dicuntur κακολογῶντες, Act. XIX. v. 9. & ἀντιλέγοντες, Rom. X. v. 21. maledicentes & contradicentes. Et quid multis? Hebr. III. v. 18. & 19. dicitur, quod Patres ἀπειθεῖς propter ἀπιστίαν non potuerint ire in requiem: ergò necesse est ἀπειθεῖαν & ἀπιστίαν planè esse unum & idem. Nam quamvis Matth. XVIII. v. 17. qui semel atque iterum rectè monentibus obtemperare recuset, pro infideli ethnico & publicano habendus non sit: tamen certè quamdiù recusat obtemperare, non πιστὸς, sed τὰμ ἄπιστος quàm ἀπειθεῖς dicendus erit.*

(a) quæ leguntur loc. citat. p. m. 99.

§. XV. Additur in Oraculo Nostro: ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε in diebus Nöe. Jam si quis urgeat, cur Apostolus Petrus solis illis, qui tempore Nöe increduli fuerant, prædicasse dicatur, cum tamen & multi alii fuerint in inferno? respondemus: Filius DEI ab initio adfuit generi humano, ac continuâ temporum serie per Patriarchas & Prophetas mundo prædicavit, proinde quod de impiis, qui tempore

diluvii

diluvii vixerunt, dicitur, id ad omnium ætatum impios pertinet. Voluit autem Petrus in specie hominum antediluvianorum mentionem facere, (1) quia exemplum maximè accommodatum fuit ad propositum Petri, quippe in quo DEI longanimitas, Nöe constantia & patientia, ac impiorum everfio fecuta magis elucet. (2) Utrumque in hoc exemplo manifestissimè ostenditur, DEum contemptores & persecutores verbi gravissimè punire, fideles autem verbi confesso- res mirabiliter conservare, 2. Petr. II. v. 5. *DEus originali mundo non pepercit, sed octavum Nöe justitie Præconem custodivit, diluvi- um mundo impiorum inducens. v. 9. Novit Dominus pios de tentatio- ne eripere, iniquos verò in diem judicii reservare cruciandos.* (3) Re- spicit Apostolus ad maximum mundi peccatum, cujus mensura nun- quam copiosius quàm diluvii tempore fuit completa, Gen. VI. v. 8. & 12. & ad gravissimum peccatorum supplicium; nunquam enim tanta hominum multitudo simul periit, & secundum animas ad infernum de- scendit. (4) Voluit Apostolus sibi viam parare ad digressionem de efficacia baptismi, qui salutis nostræ & conservationis ad vitam æternam orga- num. Confer. B. D. Calovium, (a) D. Gerhardum, (b) D. Dann- halverum, (c) aliosque Commentatores in hunc locum.

(a) Tom. IV. Bibl. Illustrat. p. m. 1506. (b) in h. locum, p. m. 489. (c) Chri- stoph. p. 278. item Hodosoph. Phœnom. VIII. p. 739. Conf. L. Isaac. Laurembechium Disp. Inaug. de desc. ad inf. majest. & B. Dn. D. Zach. Gra- pium, Sen. Disp. cui titulus: De duobus prioribus gradibus exaltationis Christi Θεανθρώπου.

§. XVI. Christus quoque non prædicavit istis animabus in inferno detentis, ut agerent poenitentiam; sed ut de infidelitate & condemnationis merito convincerentur. Magis autem delectatus fuit Apostolus voce πνευμάτων quàm ψυχών, propter Antanacrasin, quia vocis πνεύματος in versu præcedenti mentionem fecerat. Non igitur per τὰ πνεύματα seu spiritus in carcere infernali veniunt ipsi ho- mines tempore Noæ vivi; nec animæ corpori adhuc inclusæ, quia utrumq; à textus litera est alienum; nec animæ S. Patrum & Patriarcharum V. T. vel etiam cæterorum fidelium vitæ functorum spiritus; sed spiritus & animæ damnatorum nominatim, & in specie eorum, qui tempore Nöe in incre- dulitate & impoenitentia decesserant, uti ex contextu liquet, sunt verba B. D. Affelmanni, (a) quibus Thesin hanc Vltam obfirmamus.

(a) loc. cit. p. m. 382.

N 3

Ανακ-

Ἀνακεφαλαιώσεις.

Cum itaque non satis firmâ nitatur hypothefi fententia illa Pontificiorum aliorumque, fpiritus in carcere efle fideles, infideles, bonos & malos promifcûe, & τῷ ῥῇ τῷ verbi divini fit contraria, dum hoc per adducta in §. IX. & feqq. afseratur, quod fpiritus fint angeli unâ cum animabus damnatis, firma ftabit Thefis noftra: Spiritus, quibus Chriftus in inferno prædicavit, efle & Angelos & homines damnatos; id quod erat demonftrandum.

THEESIS VII. & Ultima.

Prædicatio hæc non fuit falvifica & falutaris, fed potius legalis & redargutoria, eademque potiffimam partem realis, quâ de hoftibus fuis triumphâffe & victoriam reportâffe, abfolutamque in vivos & mortuos poteflatem habere demonftravit.

SCHOLION.

§. I.

Utitur Apoftolus in Oraculo noftro verbô ἐκήρυξε, quod verbum quomodo interpretandum fit, Autores non conveniunt. Vulgata Verfio reddidit per *prædicavit*: quam verfionem, qui inconfideratiùs tenent, accipiunt fibi talem prædicationem & concionandi officium, quale Chriftus hîc obivit in terris, quafi hæc propria, perpetua & una fit vocis κηρύσσειν fignificatio.

§. II. Volunt quidam, animam Chrifti à corpore separatam ad inferos descendiffe, ibique damnatis evangelium annunciâffe, & illic credentes liberâffe. Pluribus de hoc agit Clemens Alexandrinus. (a) Inter alia: Εἰ γὰρ ὁ Κύριος δι' ἑτέρον εἰς ἁδὲ κατήλθεν, ἢ διὰ τὸ εὐαγγελίσασθαι, ὥσπερ κατήλθεν, ἦτοι πάντας εὐαγγελίσασθαι, ἢ μόνους Ἑβραίους. Εἰ μὲν ἔν πάντας, σωθήσονται πάντες οἱ πιστεύσαντες, καὶ ἐξ ἐθνῶν τύχωσιν ὄντες, ἐξομολογησάμενοι ἤδη ὁ κῆ, κλ. Si ergo Dominus nullâ aliâ de caufa descendit ad inferos quàm ut annunciarer Evangelium, ficut descendit: aut descendit, ut annunciarer omnibus, aut folis Hebræis. Si omnibus, fervabuntur omnes, qui crediderint, etiamfi fint ex gentibus, cùm jam illic confefsi fuerint, &c. Greg.

Ec. Greg. Nazianzenus scribit: (b) *Si in infernum descendat (Christus,) simul descende. Ea quoque mysteria agnosce, quæ Christus illic designavit, quod duplicis descensus consilium? quæ ratio fuerit? utrum omnes sine ulla exceptione adventu suo salvos fecerit? an illic quoque illos duntaxat, qui crediderant?*

(a) Stromat. VI. p. 637. 638. (b) Orat. XLII.

§. III. Origenes: (a) Γυμνῇ σώματι γενόμενῃ ψυχῇ, ταῖς γυμναῖς σωμάτων ὁμίλει ψυχαῖς, Ἰπιστρέφων κακῆινον τὰς βλασφόμενας πρὸς αὐτὸν, ἢ ἄς ἐώρα, δι' ἧς ἦδει αὐτὸς λόγος, Ἰπιτηδευτέρως. *Exutâ corpore animâ cum aliis animabus similiter exutis habuit colloquia, ut converteret etiam ex iis, quotquot essent dociles, aut propter certas rationes ipsi notas magis ad hoc idoneæ. Ita multi alii. Confer Oecumenium, (b) Julianum & Theophilum, (c) Cyrillum Alexandrinum, (d) Nicephorum, Episcopum Constantinopolitanum, (e) Damascenum. (f) Plura etiam ex recentioribus qui desiderat testimonia, adeat Leonem Allatium. (g)*

(a) Libr. II. contra Celsum, p. 85. (b) in Cap. III. Epist. I. Petri, p. 158. & in Ejusdem Epistolæ Cap. IV. p. 160. (c) in Catena in Jobum, Cap. XXVI. p. 547. (d) in Actis Synodi Ephesinæ, p. 20. (e) ibidem, p. 309. (f) Orthod. Fidei Libr. III. Cap. XXIX. p. 278. Ejusdem Sermonem de Defunctis. (g) Dissertat. II. de Libris Ecclesiast. Græcorum. p. 244. & seqq. Confer hac de re D. J. W. Peterfenium, notissimum hodiè Novatorem, vallis de Ἀποκαταστάσει libris, in quibus dulcia hæc deliria ex orco revocat & pingit.

§. IV. Quidam longè benignius judicârunt; docuerunt enim, Christum descensu suo ad inferos omnes, quotquot ab orbe condito fuerunt homines, à potestate Diaboli liberâsse. Hoc multis in locis docent Græci in Rituali. Nam in Paracletice (a) dicunt: Ἐρημῷ ἁδῆς καὶ ἀπορῷ διὰ θανάτου γέγονεν ἑνὸς, ὃν πολὺν γὰρ πλεῖον ἐθυσάμενεν εἰς, ὑπὲρ πάντων ἡμῶν ὁ Χριστὸς ἐκένωσε. *Deserti inferi atque inopes propter mortem unius facti sunt: quas enim multas divitias sibi congegesserant, unus pro nobis omnibus Christus exhausit. In Pentecostario quoque idem sentiunt. (b) In Canone Josephi scriptum est: Ὡς ἐβλεψέ σε, Λόγε, ὁ ἁδῆς κάτω μὲν ψυχῆς, ἐσέναξε, καὶ πάντας τὰς νεκρὰς φόβῳ ἀπέλυσεν, Ἰπιγνόντας τὸ κράτῳ τῆς ἐξουσίας σου. Ut vidit te, verbum, infernus inferius cum anima, suspiravit,*

spiravit, & omnes mortuos præ metu dimisit, qui agnoverunt potentiam tue auctoritatis. Hæc ipsa sententia in eisdem libris frequenter invenitur repetita. Loca annotat *Leo Allatius* (c) ex *Paracletice*: ex *Pentecostario* verò *Dissertat. eadem.* (d)

(a) p. 31. (b) p. 148. (c) *Dissert. II, de Libris Eccles. Græc. p. 308. & seqq.* (d) p. 240. & seqq.

§. V. Quidam hanc gratiam ad solos pios restringunt & docent, Christum descensu suo ad inferos solas piorum & sanctorum animas inde liberasse. Epiphanius: (a) ἤμελλεν ἡ θεότης τέλειν τὰ πάντα, τὰ καὶ τὸ μυστήριον τῆς πάθης, καὶ σὺν τῇ ψυχῇ κατελθεῖν ἵπτι τὰ κατὰχθόνια, ἵπτι τὸ ἐργάσασθαι τὴν ἐκεῖ τῶν προκεκοιμημένων σωτηρίαν, φημὶ δὲ ἁγίων Πατριαρχῶν. *Omnia perfectura erat Deitas, que in mysterio passionis fieri debebant, atque cum anima descensura ad loca subterranea, ut operaretur salutem eorum, qui ibi prius obdormiverant, dico autem sanctorum Patriarcharum.* Cyrillus Hierosol: (b) Κατήλθεν εἰς τὰ κατὰχθόνια, ἵνα καὶ ἐκεῖθεν λυτρώσῃται τὰς δικαίας. *Descendit ad loca subterranea, ut etiam ibi liberaret justos.* Nicephorus: (c) Ὁ γὰρ ἡλιος τῆς δικαιοσύνης Χριστὸς μὲν ψυχῆς μόνης, διαιρεθείσης τῷ θανάτῳ τῆς σώματος, ἵπτι φαίνεις ταῖς ἐν αὐτῇ τῶν δικαίων ψυχαῖς, τῆς πρὸς τὸν πρῶτον οὐρανὸν οὐδοπορίας οὐδηγὸς ἐχημαλίζε, φωτὸς ἀρχηγὸς καὶ ἡγεμὼν αὐτοῖς οὐδῃ, ὥσπερ δὲ καὶ τῷ ληστῇ γεγονώς. *Ipse enim justitie sol Christus animâ solâ, per mortem à corpore segregatâ, apud inferos justorum animis præstò fuit, & dux itineris ad paradisum ferentis præivit lucis princeps, viæque ductor iis perinde atque latroni factus.*

(a) *Hæresi LXXIX. quæ est Arianorum, p. 337.* (b) *Catechesi IV. Illuminat. p. 10.* (c) *Histor. Eccles. Libr. I. Cap. XXXI.*

§. VI. In Ecclesia Æthiopica docetur, descensum Christi ad inferos factum esse pro anima Adami, (a) (id est, omnium hominum; ita enim more hebræorum loqui amant, ut patet ex dicto, quod Monachus Abyssinus, Hierosolymitanus Salomon (b) Swcheigeri Albo inscripserat) atque etiam pro sua ipsius anima, quam ex Maria Virgine Matre accepit.

(a) *Dresseri Orat. p. 15, Zagazabi Confess. p. 521.* (b) *Itin. p. 294.*

§. VII. Qui-

§. VII. Quidam exponunt de concione poenitentiae per Noachum, quasi scilicet Filius DEI eos, qui vixerunt temporibus Noë, comminatione imminentis diluvii invitaverit ad poenitentiam. Ita B. D. *Gerhardus*, (a) B. *Winckelmannus*, (b) & D. *Hornejus*. (c) Quibus in Versiona sua accedere videtur B. D. *Sebast. Schmidius*.

(a) Commentar. in h. loc. Quæst. IV. p. 489. (b) in h. loc. (c) in h. loc. p. 110.

§. VIII. Neutram ex his sententiam Oraculo Nostro satis convenientem esse putamus. Loquitur enim Apostolus de Christo, sive de λόγῳ ἐνσάρκῳ, non ἀκάρκῳ: prædicatio hæc & profectio postponitur Christi morti & vivificationi, & prædicatio per Prophetas non secundæ sed tertiæ Deitatis personæ in Scripturis tribuitur. Ut nunc taceam, homines tempore Noë existentes non posse vocari spiritus, nisi à textu & litera nimis longè recedere quis velit. Quæ nervosè urget Magnus hujus Academiae Theologus, B. D. *Varenius*. (a)

(a) Disputatione, cui titulus: Triumphus JESU Vivificati, Anno 1681, habita.

§. IX. Adde, quod tota Analogia Fidei repugnet, quæ damnatis, quales hinc intelligi thesi præcedenti evictum est, omne solatium adimit, ut patet ex Luc. XVI. v. 25. seqq. Cur autem converteret animas damnatorum, cum statim ac discesserunt à corporibus, statutum ipsis sit judicium? Ebr. IX. v. 24. Quod verò impiis nulla ex inferno exspectanda sit liberatio, Scriptura Sacra evidenter docet, cum iis destinat sempiternum opprobrium, Dan. XII. v. 2. æterna vincula, Epist. Jud. v. 13. 2. Petr. II. v. 17. supplicium æternum, Matth. XXV. v. 46. Apoc. XIV. v. 11. Matth. V. v. 26.

§. X. Consentiant plurimi Veteres, Irenæus, Tertullianus, Lactantius, Minucius Felix aliique à Grotio (a) & Petavio (b) adducti. Quibus omnibus antiquior Polycarpus ita explosit proconsulis minas, ignem & bestias sibi comminantis: Πῦρ ἀπειλῆς πρὸς ὥραν καίόμενον καὶ μετ' ὀλίγον σβεννύμενον ἀγνοῖς γὰρ τὸ τῆς μελλέουσας κρίσεως καὶ αἰωνίας κολάσεως τοῖς ἀσεβέσι τηρῶμενον πῦρ. Ignem minaris ad horam arsurum ac paulò post exstinguendum, ignoras enim ignem illum futuri judicii & æterni supplicii impiis reservatum.

(a) p. 434. ad Evangelia. (b) Libr. III, Cap. VI. & seqq. de Angelis.

§. XI. Equidem voluit Origenes, impios tandem omnes ex pœnis infernalibus liberatum iri. Id colligitur ex libris ejus. (a) Testatur etiam Photius, qui (b) de Origine & asseclis ejus ita scribit: Τέλος τῆς ἀτελευτήτης κολάσεως ἐψηφίζοντο. *Finem sempiterni supplicii constituebant.* Theophilus: (c) Ἀσβεστόν ἐστὶ τὸ πῦρ ἐκείνο, ὥς ἐφλυαρεῖ ὁ Ὀριγένης, λέγων, ὅτι ἐστὶ τέλος τῆς κολάσεως. *Ignis ille inexstinguibilis est: unde nugatur Origenes, dicens, supplicii finem futurum.* (d) Eundem errorem etiam ex recentioribus Græcis quosdam fovere, ex Triodio patet, quod (e) orat, τῆς αἰωνίης λυτρώσεως κολάσεως, *ab æterna pœna liberares:* & (f) hortatur fideles, ut Christum exorent, ut animas mortuorum ab igne sempiterno liberet, ἵνα τῇ αἰωνίῃ πυρὸς αὐτὰς ῥύσῃται. Hunc verò errorem Concilium V. damnavit, teste Photio de Synodis, Biblioth. (g)

(a) Libr. IV. contra Celsum, p. 167. 168. 169. 209. Libr. V. p. 240. 241. 242. 251. Libr. VI. p. 324. Libr. VIII. p. 424. 425. 426. (b) Epistol. I. p. m. II. (c) ad versum 12. Cap. III. Matthæi. (d) Vide eundem ad Cap. XXV. Matthæi, p. 155. 156. Leontium de Sectis, Act. X. p. 550. Theophanem. Hom. II. p. 12. 13. (e) p. 10. Cap. II. (f) p. 9. (g) Canon, p. m. 1148. 1149.

§. XII. Quidam autumant, Christum quædam in inferno esse passum, & infernales cruciatus ibidem sustinuisse. Hujus sententiæ est Thomas. (a) *Conveniens, inquit, fuit Christum ad infernum descendere, primò quidem, quia ipse venerat pœnam nostram portare, ut nos à pœna eriperet. Ex peccato autem homo incurrerat non solum mortem corporis, sed etiam descensum ad inferos. Et ideò sicut fuit conveniens ipsum mori, ut nos à morte liberaret: ita conveniens fuit eum ad inferos descendere, ut nos à descensu liberaret. Secundò, quia conveniens erat, ut victò Diabolo per passionem, victos ejus eriperet, qui detinebantur in inferno, secundum Zachar. IX. & Coloss. II. Tertiò, ut sicut potestatem suam ostendit in terra vivendò & moriendò, ita etiam potestatem suam ostenderet in inferno, ipsum visitando & illuminando, atque ita omne genu flectatur non solum cœlestium, sed etiam inferorum.*

(a) Part. III. Quæst. LII. Artic. I.

§. XIII. Artic. II. ait: *Christi descensus in infernum habuit hunc effectum, quod inferos de sua incredulitate & malitia confutavit:*

vit: illis verò, qui detinebantur in purgatorio, spem consequendæ gloriæ dedit, sanctis autem Patribus, qui pro solo peccato originali detinebantur in inferno, lumen æternæ gloriæ infudit. Et ibidem. Quemadmodum etiam Artic. V. distingvit inter reatum peccati originalis & peccati actualis, item inter dolorem ex passione pœnarum & dolorem ex dilatione speratæ gloriæ.

§. XIV. Verùm opinio ista variè impingit, & ipsi Bellarmino (a) improbatur, eò, quòd videtur dicere, in inferno esse, aliquam Christo fuisse pœnam. Ubi commendat Bellarminus sententiam Bonaventuræ, qui Christum in loco quidem pœnæ fuisse ait, sed sine pœna, & adfert rationem: *Ille enim anima, inquit, ex inferno trahunt pœnam, quæ ibi sunt tanquam in carcere, nec egredi possunt, quando volunt. Ast Christus fuit in inferno liber & liberator aliorum, ut omnes Patres clamant.* Declarat etiam à simili. Non vocatur pœna, si rex invisat carceres, ut aliquos liberet, sed vocatur dignatio & humilitas.

(a) Libr. IV. de Christo, Cap. XVI.

§. XV. Dolores infernales, quos propter peccatum nos incurrimus, & Christus nostrò nomine in se suscepit, ultra mortem extendit, cum tamen mors doloribus finem imposuerit, & cruciatus infernales Christus non post, sed ante mortem in sancta sua anima pro nobis sustinuerit, imprimis, quando ad agonem mortis sese accingens dixit: *Tristis est anima mea usque ad mortem*; quando cum copiis infernalibus manum conferens sanguinem sudavit, & in cruce se derelictum esse clamavit. Quà de re eleganter Augustinus: (a) *Si mortuò corpore, ait, ad paradysum anima mox vocatur, quemquamne adhuc tam impium credimus, qui dicere audeat, quod anima Salvatoris nostri triduò illo corporeæ mortis apud inferos custodiæ mancipetur? Et quis, inquit, est alius, qui instante passione ingemuit dicens: Tristis est anima mea usque ad mortem, propter affectum susceptæ carnis; non post mortem, cum beatitudinem spondet societas Deitatis. Non initium mæroris est mors, sed finis.*

(a) Libr. contra Felic. Arian. Cap. XV.

§. XVI. Implicat contradictionem, quia per passionem Diabolum

bolum à Christo dicit jamdùm esse victum, & tamen Christo infernī poenam adhuc fuisse sustinendam, ut à descensu ad inferos, hoc est, imperio Satanæ victos liberaret. Detrahit efficaciæ meriti Christi, quasi illud in Veteri Testamento non fuerit efficax ad abolendum reatum peccati originalis. Sanctis in fide defunctis adimit fruitionem gaudii coelestis & conspectum faciei divinæ, tribuitque beatis post mortem poenas & dolores gravissimos cum infernalibus vix comparandos. Quod ἀσύστατον. Denique fingit loca media inter coelum & infernum, quæ Scriptura non magis quàm statum intermedium inter salutem & damnationem admittit.

§. XVII. Asseclas hujus sententiæ hīc recensere unā cum eorum hypothesebus hāc vice supersedemus. Nostra Sententia hæc est: ἐκήρυξε hīc explicandum esse per *fecit præconium*. Nam κηρύττω est vocabulum forense, & significat publicam aliquam facere denunciationem & promulgationem. Hinc κήρυξ *præco*, caduceator. De quo Henricus Stephanus sic scribit: *Apud solutæ Orationis scriptores κήρυκες sunt duntaxat, qui præconium vel caduceatorum munia obeunt.* (a) Sed si quæras: utrum τὸ κηρύττειν hōc locō de prædicatione verbali, an reali ostensiva, consistat? Nostrates communiter posteriorem amplectuntur sententiam, verbalem tamen non omninò excludunt, uti ex B. D. Dannhausero patet. (b)

(a) Tom. II. Thesauri Græci. p. 197. (b) Thes. VI. §. II.

§. XVIII. B. D. Glassius (a) sic inquit: *Verba, quæ rei appellationem vel notificationem significant, quandoque pro ipsa rei productione & essentia usurpantur.* Verba nostra: *Christus ἐκήρυξεν* predicavit spiritibus in carcere, ita explicat, quasi dicatur, reipsā ac præsentia suā eos convicit & redarguit. Κηρύττειν enim est nihil aliud, quàm publicè notum facere aut denunciare, ut mox ostendimus, sicut edicta, sententiæ, actiones & similia proclamari atque denunciari publicè actuque theatricō solent, quod qui faciunt, κήρυκες *præcones* dicuntur, quasi prædicones, ut habet B. Dillherrus. (b)

(a) Libr. III. Tr. III. Philologiæ Sacræ, Canone XVI. p. m. 177. (b) Eclog. S. Dict. IV. p. m. 154.

§. XIX. Hujus voculae emphasin egregiam ex B. D. Affelman-
no D. Dannhauerus (a) affert: *Κήρυξ, κηρύττειν, κήρυγμα* vocabula fo-
rensis sunt, & significant publicam aliquam denunciationem seu pro-
clamationem, ut & actus theatricos edictorum, legum, sententia-
rum, item actionum, & quæ sunt similia? Quæ significatio prima &
propria (altera verò illa, quæ de ministerio verbi usurpatur, quæ le-
gem, quæ evangelium, tantum est secundaria & metaphorica, huc
deinde applicata) si rectè attendatur & cum significato verbi *κηρύττειν*,
itemque *παρρησία* conferatur, evidentissimè demonstrabit
actum descensus Christi ad inferos singularem, theatricum & quasi
forensem.

(a) Chrisostoph. Sect. III. Artic. V. §. 38. p. 277.

§. XX. Ex quibus patet, rectissimè τὸ *κηρύττειν* explicari per
reale etiam præconium facere, victoriam manifestare, victoremque se
sistere, quod quidam etiam Patrum videntur intellexisse. Ambrosi-
us (a) inquit: *Triumphatò Diabolò descendit in cor terræ, ut osten-
sio ejus prædicatio esset mortuorum.* Ubi prædicationem per ostensio-
nem æquipollenter declarat. Athanasius: (b) *In descensu inferorum
solvende mortis potestatem ostendit, annunciandò omnibus resurrectio-
nem.* *Κήρυγμα* igitur hoc nihil aliud est, quàm actio ostensionis &
apparitionis.

(a) in Cap. IV. ad Eph. p. 354. (b) Libr. VIII. de Incarn. Verbi.

§. XXI. Lavaterus (a) allegat Anonymum quendam Theolo-
gum, qui etiam hanc sententiam amplectitur, his verbis: *Ego sanè o-
pinor, verbum prædicandi κηρύττειν non propriissimè accipi de sono ali-
quo vocali, sed sensum esse, quod Christus suò ad inferos descensu,
suâque præsentia incarcerationum incredulitatem redarguerit, osten-
deritque se Messiam & benedictum semen mulieris à DEO verè jam
mundo exhibitum esse, juxta vetustissimam promissionem primis Pa-
rentibus & Patriarchis traditam, tum ad justificationem & liberati-
onem credentium, tum ad judicium, contritionem & contusionem ser-
pentis ejusque seminis omnium incredulorum.* Et paulò post: *Præ-
dicatio itaque Christi apud inferos facta incredulis non tam fuit
verbalis ad institutionem, ad pœnitentiam, quàm realis, ad evidentem*

redargutionem, confusionem & pœnam eorum. Et paulò post: Nec inusitata est ista figura sermonis in sacris literis, ut verbalis prædicatio & institutio pro reali quadam effectione & ἐνεργεία ponatur. Sic sanguis Abelis dicitur clamare, Gen. IV. & per fidem adhuc loqui dicitur, Hebr. XI. dum nimirum nos suò exemplo veræ fidei ac doctrinæ, salutis & martyrii adhuc quotidie non quidem verbaliter, sed verè ac realiter atque efficaciter loquendo docet. Sic ille. Quæ verba omnia & singula Matthiæ Flacii Illyrici sunt ex Clave Scripturæ sumpta, quem tantò Lawaterus Tigurinus odiò persequitur, ut ne nominare quidem ipsum hòc locò dignatus sit. Ridiculum!

(a) Libr. I. de descensu Christi ad inferos.

§. XXII. Nam & concio hæc non fuit evangelica, quæ hominibus tantum viventibus & in regno gratiæ annunciatur, sed legalis, realis atque efficax, quâ scil. damnatos illos terruit, & mortis ac inferni triumphatorem se ostendit. Ostendit hæc concione, se esse Dominum vivorum & mortuorum: (a) *Ecce vivo, & habeo claves inferorum & mortis.* Gerit Christus claves inferni, quem destruxit, & mortis, quam in victoriam absorpsit. In hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur. (b)

(a) Apoc. I. v. 18. (b) Rom. XIV. v. 9. Confer. B. L. Balthasar, Rhavv Theol. Polem. Libr. III. Controv. II. Cap. III. Quæst. IV. p. m. 197, & 200, & B. Dn. D. Joh. Adam. Osiandrum in Collegio Theol. Systematico Part. IV. Loc. IX. Thes. LV. p. m. 193. seqq.

§. XXIII. Locum verò ex Cap. IV. v. 6. *In hoc namque etiam mortuis evangelizatum est, ut judicentur secundum homines carne, vivant verò juxta DEum spiritu*, quod concernit, neutiquam ille conferri cum nostro Oraculo potest, licet plerique parallelum statuunt. Insignis enim differentia est, tum ratione prædicantis: hic enim indigitat Christum vivificatum in propria sua persona, in illo autem nullum certum individuum notatur; tum ratione objecti: hujus enim loci sunt animæ damnatorum, qui tempore Nøe sibi persuaderi non patiebantur, alter autem locus pro objecto habet cumprimis gentes, spiritualiter in peccatis mortuos, religionem Christi blasphemantes, quibus æquè ac Judæis fidelibus Christus evangelium prædicari voluit, ut ipsis quoque aditus ad salutem patefieret, ne ullam in
judicio

judicio habere possent excusationem; tūc denique ratione finis: hic enim continet specialem prædicationis finem, qui est à parte spirituum damnatorum, ut à Christo triumphatore redarguerentur & convincerentur, alter continet generalem evangelii finem à parte infidelium, in peccatis mortuorum, qui est eorum regeneratio & salvatio, ut carne peccati abolitā, ac mortificatō veteri homine vitam spiritualem secundum novum hominem, divinæ voluntati conformem, agere inciperent. (a)

(a) Confer in hunc locum Summi Polyhistoris & Theologi B. D. Thomæ Ittigii Disputationem Anno 1700. Lipsiæ habitam, quæ legitur in Enneade Exercitationum, Theol. 1702. edit. p. m. 265. seqq.

§. XXIV. Colligimus inde, descensum Christi ad inferos cum cæteris de Christo articulis in eo convenire, quod sit meritorius; nam propter salutem nostram totum redemptionis opus Christus suscepit & peregit, à quo descensus ad inferos & ascensus in cælos separandi non sunt. Nam sicuti traditus est propter peccata nostra, ita & resuscitatus propter justitiam nostram. Quod gratis non dicitur. Deinde, nisi crederemus, Christum resurrexisse à mortuis, beneficia morte ejus acquisita applicare nobis non possemus. Proinde fructus descensus metaphoricæ atq; veri & realis unus est, qui instar diplomatis regii cum adpensō sigillō pro uno stant & unum habent pondus sive extensivum, sive intensivum quælibet. Atque ita intuitu meriti & satisfactionis articuli de Christo omnes inter se conspirant & coincidunt. Certæ tamen & singulares sunt actiones & passionēs, certique & speciales fines singulorum articulorum, quorum intuitu omnes idem non sunt. Quod planum fieret, si omnes eos percurrere vacaret.

§. XXV. Actus autem & actuum finis descensus hujus respectus varios habent. Respectu Christi & ipsius regni gloriosa occupatio, atque domini in vivos & mortuos manifestatio, Phil. II. v. 9. 10. Respectu inferorum descendit Christus & carcerem eorum visitavit, ut præconiō reali, eoque horroris & angoris plenissimō de solenni sua passione & morte ipse præsens testaretur, inferis insultaret, in eos horrendæ ignominiae exemplum statueret, captivitatem captivaret, impersuadibiles argueret, atque ἐν παρρησίᾳ victoriam exerceret. Nostri autem causā descendit, ut opera Diaboli destrueret, cum catenis tenebrarum ligaret, infernum everteret, ac nos à potestate & tyrannide Diaboli in æternæ libertatis inestimabile bonum

bonum adfereret. Confer. Form. Concord. Artic. IX. Ac denique, ut nos certos redderet de corporum nostrorum resurrectione & liberatione ab inferno & morte æterna, 1. Cor. XV. v. 54. 55. Nam, ut Propheticum vaticinium, quod extat Hoseæ XIII. finitò statu Christi exinanitionis in eo impletum est; ita in fidelibus, confectò vitæ hujus, tot miseriis, tot malis infestatæ, curriculò implebitur.

§. XXVI. Dulcissimo efficacissimoque solatio nobis erit meditatio descensus Christi cum in ærumnosa hac vitâ, in qua Diabolus undique nobis insidias neçtit, ac maligni homines ad extremam usque defatigationem virium in nos persecutionibus suis sæviunt, tum in agone atque inevitabili & tremenda illa decretoria horâ, qua mors horrenda terret, peccatorum moles premit, Diabolus accusat, lex damnat, conscientia tremit, ac ad infernum & terribilissimam abjectionem à facie DEI, quæ fastigium cruciatuum efficit, trepidat. In his tot tantisque malis nihil nos solari potest, nisi cogitemus, à Christo mortem absorptam, peccata in profundum mare projecta, legem impletam, infernum destructum, & nos DEO per Filium reconciliatos credamus.

§. XXVII. Verum, ut hic fructus adeò uber & salutaris ad nos redundet, à Christo discemus mysticè ad infernum descendere. Consistit mysticus ille descensus, dicente Hieron. *Vacchio, in creberrima consideratione infernalium cruciatuum, quorum dirâ atrocitate deterremur, quò minùs peccatorum illecebris accedamus. Gravissimum supplicium est ineffabilis pœnæ æternitas, cui exposita est tanta multitudo hominum & quidem variis ac indicibilibus modis. Proinde noli peccata peccatis cumulare, sed horrorem tibi incutiat ignis incorruptibilis, vermis, mors vivax, vita moriens, quæ est secunda mors, nunquam procedens, semper accedens.* Lege quoque vitam B. Pachomii eòdem Auctore ex parte descriptam.

§. XXIX. Nos tamen mentem nostram commodius declarare non posse putamus, quàm si verbis B. Dannhalveri utamur, non quasi is diversum quid doceat ab aliis Theologis, sed quod nervosius ac brevius rem totam explicet. Ita autem acutissimus ille Theologus: (a) *Descendit Christus instar victoris bellici hætenus in passione cruciatu, nunc vincentis & triumphantis;* (1) *πρὸς πάντων πλῆρωσιν,* ut præsentia omnia sua regna, & primùm subterraneum impleret; (2) *πρὸς ἑνδεῖν,* ut manifestaret se Dominum vivorum & mortuorum, Rom.

Rom. XIV. & claves gerentem mortis ac inferni, Apoc. I. v. 18. πρὸς δειγμάτων ἐν παρρησίᾳ, Coloss. II. v. 15. πρὸς αἰχμαλώτησιν, Ephes. IV. v. 8. Psalm. LXVIII. v. 19. πρὸς ἑλεγχον damnatorum, 1. Petr. III. v. 19. πρὸς Ἰπνίκιον, Hosea XIII. v. 8. 1. Cor. XV. Hi fructus tanquam praeda à nobis iterum arripiendi fide sunt, commendandi panegyricis laudationibus, jubilæis prosequendi perpetuis ! Et hæc quoque quoad præsens Oraculum Petrinum notasse sufficiant.

(a) loc. citat. p. m. 283.

Ἀνακεφαλαίωσις.

Cum itaque nec prior, nec posterior sententia locum habere possit, non poterit hujus Articuli alia esse sententia, nisi ea, quam §. XVIII. & seqq. præsentis Theseos VII. proposuimus: Prædicationem hanc non fuisse salvificam & salutarem, sed potius legalem & maximoperè realem, quâ se de hostibus suis triumphasse & victoriam reportasse, absolutamque in vivos & mortuos potestatem habere demonstravit; id quod erat demonstrandum.

EPILOGUS.

UT jam ultimò locò ea, quæ per Disputationem sparsa sunt & ad hunc Articulum præcipuè spectant, collecta quasi simul in conspectum demus, hâc Descriptione claudimus: Descensus Christi ad inferos est primus exaltationis gradus, & actio ejus planè magnifica & victoriosa, quâ is totus, triduò in sepulchro exactò, ante resurrectionem ad infernum rediivus verè & realiter descendit, ut eum captivaret, spiritus ibi conclusos exspoliaret, victoriam reali præconiò caneret, imperium in eorum confusionem occuparet, quo & nos à potestate Diaboli liberati è sepulchro resurgentes infernum evadamus.

Quod ut fiat, faxit ille, qui vicit & ad Patris sui dextram sedet, cui sit potestas, & virtus, & honor in secula nunquam terminanda !!!

COROLLARIA.

I.

Quadragesimale Christi Jejunium communis Theologorum opinio miraculis accenset; nec sana jejunantis constitutio aliud svadet.

Quò minùs enim Servatorem morbidæ complexionis fuisse arbitremur, facit argutum *Jani Huarti* in *Scrut. Ingen.* Cap. XVII. p. 548. ratiocinium, quod hifce proponit: *Facile omninò est, constitutionem Christi conjicere, supposito eò, quod hominem esse per omnia rectè temperatum, est summa atque integra perfectio, quæ naturaliter cui competere potest. Ac cum Spiritus Sanctus ipse formârit eum & convenientibus organis instruxerit, certum est, nec causam materialem, ex qua eum formavit, nec intemperiem aëris Nazarei resistere ei potuisse, aut facere, ut in operatione sua erraret, prout aliis agentibus naturalibus contingit. Quin potius fecit, quod voluit: quippe quem nec potentia, nec scientia, nec voluntas fabricandi perfectissimè atq; ab omni prorsus defectu immunis hominis deficiebat.* Confer Summè Venerabilem Dn. D. Fechtium Tom. I. Noct. Christianar. Exercit. X. de Forma Faciei Christi. §. XCIII. & seqq. p. m. 285. & seqq. in quibus Christi sanitatem à *Francisci Vavassoris*, Jesuitæ Galli, objectionibus, ex victus ratione petitis, egregiè vindicavit, nec non Magnificum Dn. D. Joh. Frid. Mayerum Part. III. p. m. 290. des betrübten und getrösteten Kindes Gottes.

II.

Esavum, (cujus causam agunt ex Calvinianis *Friedeaux* Lect. VIII. *Jacobus Laurentius* in Paulo Dysnœeto p. 252.) Heli, (quem defendunt *Sanctius* in Libb. Reg. Prœem. p. 11. 12. *Serarius* ad Lib. I. Reg. V. f. 22.) Salomonem, (cujus partes tuentur *Hieronymus*, *Gregorius*, *Rupertus*, *Sanchez* apud *Cornelium à Lapide* in III. Reg. XI. 13. p. m. 163. & in Eccl. XLVI. 22. f. 976.) æternùm damnatos ut asseramus, nullò è Sacris urgemur argumentò. Vix ergò fidem inveniet *Cornelius à Lapide* ad Eccles. f. 977. suspicio: *Fortè Deus secretâ suâ clementiâ miserens animæ Salomonis ob merita ejus priora & ob merita Davidis Patris eamque expians pro expiatione hanc ei pœnitentiam publicam injunxit, ut toleret Doctorum censuras, utque patiatur homines dubitare de salute ejus, multos etiam desperare, eumque damnatum asserere. Hac autem ignominia tam longa & continua utique adficit punitque Salomonem.* Quò argumentò nemo certiùs Judâ Ischariothâ saluti adscribi deberet.

GLORIA CHRISTO!

Nobilis-

Nobilissimo, Clarissimoque
Hujus Disputationis AUCTORI,
DNO. GEORGIO CASPARI,

Rigâ - Livono,
Celeberrimi apud Livonos Theologi, mibique, dum vive-
ret, ex Academicâ usque consuetudine amicis-
simi, Filio,
ad Paterna decora assurrecturo,
Domestico meo longè charissimo,
S. P. P.

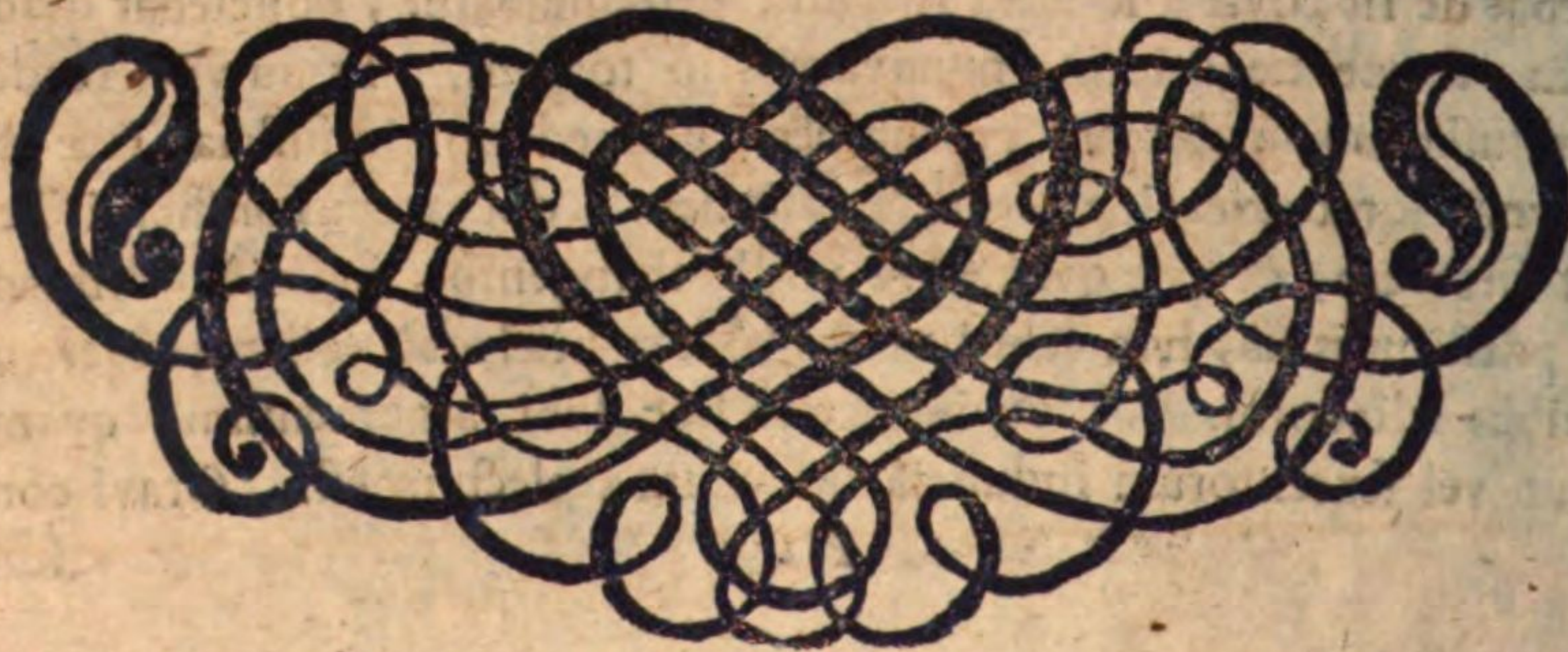

Vamprimùm ædes meas ingressus es, Optime CASPARI, id in Te summâ cum voluptate meâ adnadverti, genium Te moresque Paternos, exactâ imaginis representatione, referre. Flagrabat ille sciendi ardore, neque vel horam ullam, vel occasionem, quâ ad profuturam aliquando eruditionem proficeret, negligebat. Teneat & Te indivulsô nexu musæum Tuum, juventutis delectamenta, quibus remora solidæ eruditioni injicitur, ignoras, lectioni librorum & meditationi ita jam adsvetus es, ut videaris in fixam consuetudinem, immò in naturam convertisse. Quoties adire Parentem Tuum vel offendere dabatur, studiorum quasi è vestigio reddebat rationem, differebat de iis, quæ à se lecta fuerint, percontabatur, objiciebat quidpiam, semper negotiosus, nunquam otio torpens. Et tu vix Academicæ insertus in publicam prorumpere Cathedram, industriæ Tuæ, in Paternâ domo exercitæ, reddere rationem, doctorum conflictui Te met ingerere, & quæ quantaque posthac ingenio, judicio, diligentia præstiturus sis, hoc veluti vivô quôdam præludio palam reddere omnibus adlaboras. Non immerito hoc Tibi argumentum, quamquam vel sexcentorum industriâ discussum, electum est. Gravi consilio

filiô Parens, qui nunc cœlesti beatorum choro associatus est, voluit, ut maturè Bibliothecæ, Tuis unius post mortem ipsius usibus destinatæ, notitiam Tibi comparares. Non autem poteras felicius quàm in materiâ, quæ in omnes propemodùm, Veterum pariter Recentiorumque Scriptorum, liberos, qui evolvendi Tibi fuerant, sese diffunderet. Complectitur præterea illius doctrinæ, eminentissimæ nobilissimæque, partem, quæ una universæ salutis nostræ basin atque acropolin constituit. Nec ita illa, uberrimâ quantumlibet tractatione, exhausta hactenus est, quin haud exiguum Tibi laudis spicilegium si erit relictum. Dum itaque præsentem Disputationem, tanquam Academicorum studiorum primitias, Patronis Tuis offers, vadem simul eandem constituis indefessi laboris, quem subiturus es posthac, ut ad illud fastigium penetres, quod æternæ memoriæ & præclarissimorum in Ecclesiam patriam meritorum Parens summâ cum nominis sui gloriâ occupavit, cujus in vario doctrinæ genere, eaque excellens eruditio, quæ per plurimos annos fructum patriæ attulit jucundissimum, nulla posteritatis oblivione sepeliatur. Maacte igitur, viamque, quam ingressus es, calca; nihil difficile Tibi futurum est, si DEum, quem seriò colis, habueris propitium & in industriæ sentel coeptæ stadio inoffensò pede perrexeris. Ego verò Tecum DEum precabor, ut sufficere Tibi perpetuò vires animi corporisque integras & quæcunque animo Tuò benè proposita habes, Divini sui Spiritus ope ad eventum DEO gloriosum, Patriæ salutarem, Tibi denique Tuisque exoptatum deducere velit. Vale. Scr. in musæo. XXVII. Febr. A. R. S. MDCCIV.

Hujus Exercitii PRÆSES.

Fecht, Johann,

Diss. theol. de descensu Christi ad inferos ad illustrandum oraculum I.
Petr. III. commat. 18. 19. 20

Rostochium 1710

4 Diss. 2569#Beibd.29

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10949431-6

VD18 14948109-001